

κ. Τζογάνου

**Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΣΤΗΝ
ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ
ΣΥΝΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΕΥΓΑΡΙΟΥ ΜΕ ΤΗΝ
ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.**

Μετέχουσες Σπουδάστριες

Αλεξάκη Αρχοντούλα

Βογιαντζή Ασημίνα – Μαρία

Υπεύθυνη εκπαιδευτικός

Πανταζάκα Αθανασία

Καθηγήτρια Εφαρμογών

**Πτυχιακή εργασία για την λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική
Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής
Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού
Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας**

Πάτρα 25 Μαΐου 1999

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 2841

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας

Υπογραφή

Υπογραφή

Υπογραφή

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	I
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	II

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το πρόβλημα	1
2. Σκοπός της μελέτης.....	2
3. Ορισμοί όρων	4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

A.	1. Ο θεσμός της οικογένειας.....	9
	2. Εξέλιξη της μορφής και της δομής της οικογένειας..	14
	3. Ιστορική εξέλιξη της Ελληνικής οικογένειας.....	18
	4. Εκτεταμένη – Παραδοσιακή Ελληνική οικογένεια	20
	5. Η μετάβαση από την παραδοσιακή στην πυρηνική οικογένεια.....	23
	6. Το νέο ζευγάρι – Μια νέα προοπτική στη δομή της σύγχρονης οικογένειας	30
B.	1. Η επιλογή και τα κίνητρα της γονικότητας	34
	2. Κοινωνικές αντιλήψεις για τη μητρότητα και την πατρότητα	48
	α) Ο θεσμός της μητρότητας	49
	β) Ο θεσμός της πατρότητας	57
Γ.	1. Αντιδράσεις του ζευγαριού στο γεγονός της εγκυμοσύνης	64
	α) Ψυχολογικές αντιδράσεις της μητέρας	66
	β) Ψυχολογικές αντιδράσεις του πατέρα.....	71
	2. Αντιδράσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος.....	76
	3. Η σημαντικότητα της παρουσίας του πατέρα στον τοκετό και τα συναισθήματά του.....	79
Δ.	1. Αλλαγές στην ψυχολογία της μητέρας μετά την γέννηση του παιδιού.....	83
	2. Αλλαγές στην ψυχολογία του πατέρα μετά την γέννηση του παιδιού.....	89
	3. Οι διαπροσωπικές σχέσεις του ζευγαριού με τον	

ερχομό του πρώτου παιδιού.....	92
Ε.	
1. Γονικότητα και συναισθήματα.....	98
2. Γονικότητα και γάμος.....	104
3. Γονικότητα και ευρύτερο περιβάλλον.....	108
4. Γονικότητα και επαγγελματική απασχόληση.....	113
ΣΤ.	
Νομοθετικές Ρυθμίσεις.....	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	121
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	125
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	131

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την υπεύθυνη καθηγήτρια κ. Πανταζάκα Αθανασία για την καθοδήγηση και τις εύστοχες παρατηρήσεις της κατά την εκπόνηση της μελέτης μας.

Επίσης ευχαριστούμε τα άτομα του στενού περιβάλλοντός μας, που μας στήριξαν όλο το διάστημα της ενασχόλησής μας με την παρούσα μελέτη.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στην παρούσα μελέτη τέθηκε ως σκοπός η διερεύνηση της εξέλιξης της δυαδικής σχέσης του ζευγαριού μέσα από την εμπειρία απόκτησης ενός παιδιού και των ανακατατάξεων που επιφέρει σε αυτούς ο γονεϊκός ρόλος. Βάση αποτέλεσε η εξέλιξη του θεσμού της οικογένειας με την μορφή και το σκοπό που αυτή είχε κάθε φορά.

Για την επίτευξη του σκοπού χρησιμοποιήθηκε η βιβλιογραφική μέθοδος της ανασκόπησης άλλων μελετών και συγγραμμάτων.

Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης παρατίθεται ο λόγος επιλογής του θέματος, ο σκοπός της και ορίζονται οι έννοιες που χρησιμοποιήθηκαν.

Στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης γίνεται αναφορά στο θεσμό της οικογένειας, στην ιστορική του εξέλιξη και μια συγκριτική παρουσίαση των βασικών μορφών οικογένειας που συναντάμε.

Επίσης γίνεται αναφορά στην επιλογή της γονεϊκότητας και δίνονται οι ερμηνείες γύρω από τους λόγους που ωθούν στην τεκνοποίηση.

Έπειτα γίνεται αναφορά στον θεσμό της μητρότητας και της πατρότητας, με έμφαση στις σύγχρονες αντιλήψεις ως προς αυτούς τους θεσμούς.

Στη συνέχεια, αναφέρονται οι αντιδράσεις του ζευγαριού στο γεγονός της εγκυμοσύνης, καθώς και του περιβάλλοντός του. Ιδιαίτερη

έμφαση δίνεται στις ψυχολογικές αντιδράσεις των γονέων και στην επιρροή που δέχονται μετά την γέννηση του παιδιού οι διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Έπειτα γίνεται αναφορά στις αλλαγές που επιφέρει η μετάβαση στην γονικότητα στο συναισθηματικό επίπεδο των γονέων, στο γάμο τους, στις κοινωνικές τους σχέσεις καθώς και στον τομέα εργασίας τους.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση τελειώνει με μια αναφορά σε νομοθετικές ρυθμίσεις που αναφέρονται στην προστασία και διευκόλυνση των γονέων και γενικότερα των οικογενειών.

Στο τελευταίο κεφάλαιο δίνονται συνοπτικά τα συμπεράσματα και παρουσιάζονται οι προτάσεις ως προς την αντιμετώπιση του προβλήματος της προσαρμογής στον γονεϊκό ρόλο, με έμφαση στο έργο που μπορεί να επιτελέσει ο Κοινωνικός Λειτουργός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το Πρόβλημα

Ο ερχομός του πρώτου παιδιού αποτελεί από ψυχολογική και πρακτική άποψη σημαντικότατο γεγονός στην ζωή του ζευγαριού. Πολλοί μελετητές αναφέρουν ότι η απόκτηση του πρώτου παιδιού αποτελεί μια κρίση στη ζωή του ζευγαριού και συγχρόνως σηματοδοτεί μια μεταβατική περίοδο.

Η μεταβατική αυτή περίοδος μπορεί να επέλθει φυσιολογικά και να οδηγήσει στην ωρίμανση των συζύγων και στη φυσιολογική τους προσαρμογή στην γονεϊκότητα, μπορεί όμως να πυροδοτήσει και συγκρούσεις (Ι. Τσιάντης, 1990).

Οι ανακατατάξεις και οι όποιες αλλαγές επιφέρει στη συζυγική ζωή το πρώτο παιδί, καθώς και η προσαρμοστικότητα του ζευγαριού σ' αυτές δεν είναι δεδομένη για κάθε χρονική περίοδο ή για το σύνολο της κοινωνίας.

Η οικογένεια ως θεσμός υφίσταται αλλαγές, ακολουθώντας τις πολιτιστικές, κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές στην πορεία της ανθρωπότητας, με αποτέλεσμα να αλλάξει κατά περιόδους δομή, τύπο, οργάνωση, κοινωνικούς ρόλους και λειτουργίες (Δ.Γ. Τσαούσης, 1993).

Επομένως, η ιδιαίτερη μορφή και ο σκοπός που έχει η οικογένεια, σε διάφορες φάσεις της κοινωνικής της εξέλιξης, επηρεάζουν την αντίληψη ως προς την απόκτηση παιδιού και καθορίζουν τις ανακατατάξεις που θα φέρει ένα παιδί στην οικογένεια, καθώς και τον τρόπο προσαρμογής σε αυτές.

2. Σκοπός της Μελέτης

Σκοπός στην παρούσα βιβλιογραφική μελέτη είναι να διερευνηθεί η εξέλιξη της δυναμικής σχέσης του ζευγαριού μέσα από την εμπειρία απόκτησης ενός παιδιού και οι ανακατατάξεις που φέρνει σε αυτούς ο γονεϊκός ρόλος.

Βάση για αυτή την μελέτη αποτελεί η εξέλιξη του θεσμού της οικογένειας καθώς η μορφή και ο σκοπός της αποτελούν πλαίσιο αναφοράς και παράγοντα διαμόρφωσης των παραμέτρων που μελετήθηκαν.

Τοποθετώντας ως κύριο άξονα της μελέτης αυτό το σκοπό, διατυπώθηκαν ορισμένοι επιμέρους στόχοι, έτσι ώστε να καλυφθούν κατά το δυνατό πληρέστερα όλες οι πτυχές του θέματος και να δοθούν οι απόψεις και οι αντιλήψεις για ότι έχει αναφερθεί βιβλιογραφικά.

Οι επιμέρους στόχοι της μελέτης είναι οι εξής:

- Να μελετηθεί ο θεσμός της οικογένειας σε συνάρτηση με τις κοινωνικές αλλαγές, ώστε να γίνει κατανοητή η εξελικτική πορεία της οικογένειας.
- Να μελετηθούν οι μορφές που πήρε η Ελληνική οικογένεια σε διάφορες χρονικές περιόδους καθώς και οι ανάγκες που εξυπηρετούσε η οικογενειακή οργάνωση.
- Να διερευνηθούν κατά το δυνατόν τα κίνητρα της γονεϊκότητας.
- Να μελετηθούν οι αντιλήψεις για την μητρότητα και την πατρότητα.

- Να επισημανθούν οι ψυχολογικές αντιδράσεις που επιφέρει στο ζευγάρι το γεγονός της απόκτησης παιδιού.
- Να μελετηθούν οι ανακατατάξεις που επιφέρει η γονικότητα σε συναισθηματικό επίπεδο και σε επίπεδο πρακτικής φύσης.
- Να παρατεθεί η νομοθεσία, που αφορά την προστασία και τη διευκόλυνση των γονέων.
- Να παρουσιαστούν τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη μελέτη.
- Να διατυπωθούν προτάσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

3. Ορισμοί Όρων

Οικογένεια: «Ομάδα ανθρώπων που ζουν, συνδέονται με φυσικούς δεσμούς και ζουν κατά κανόνα κάτω από την ίδια στέγη». (Χάρη Πάτση, «Λεξικό Κοινωνικών επιστημών», 1969, σελ. 608).

Στην κοινωνιολογική προσέγγιση, η οικογένεια αποτελεί τον σημαντικότερο κοινωνικό θεσμό, μια από τις κύριες μορφές οργάνωσης της συλλογικής ζωής του ανθρώπου. «Προέρχεται από την ένωση δυο ετερόφυλων προσώπων και το κύριο χαρακτηριστικό της είναι η επιδίωξη και αποδοχή της δυνατότητας τεκνογονίας». (Δ.Γ. Τσαούσης, «Η κοινωνιολογία του ανθρώπου», 1987, σελ. 435).

«Οικογένεια με την έννοια μιας διαρκούς οργάνωσης συγγενικών σχέσεων αίματος ή σχέσεων γονέων – παιδιού με σκοπό την κοινή διαβίωση και τη διατήρηση του είδους αποτελεί μια πολύ πρώιμη μορφή ανθρώπινης συμβίωσης. Η μορφή αυτή συμβίωσης προκύπτει φυσιολογικά από ειδικές βιολογικές ανάγκες του ανθρώπου για την διατήρηση του είδους». (Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια» – Λεξικό, τόμος 6^{ος}, σελ. 3412).

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και ο ορισμός του Littré, σύμφωνα με τον οποίο: «Η οικογένεια είναι το σύνολο των ατόμων του ίδιου αίματος που ζουν κάτω από την ίδια στέγη και ιδίως ο πατέρας, η μητέρα και τα παιδιά» (Μ. Χουρδάκη, «Οικογενειακή ψυχολογία», 1982, σελ. 337).

Τέλος, ένας πιο σύνθετος ορισμός της οικογένειας είναι του Ι. Τσιάντη ο οποίος λει ότι: «Οικογένεια είναι ο θεσμός με την δική του κουλτούρα και τους ειδικούς τρόπους για την αντιμετώπιση της ζωής. Η οικογένεια αποτελείται από άτομα των οποίων γνωρίζουμε ότι η συμπεριφορά και η εμπειρία επηρεάζονται από ένα σύστημα, από αλληλοδιαπλεκόμενες σχέσεις, στις οποίες συμμετέχουν και αποτελούν ένα μέρος. Παράλληλα, τα άτομα – μέλη της οικογένειας έχουν συγκεκριμένα και βαθιά ριζωμένα χαρακτηριστικά ή εσωτερικές σχέσεις». (Ι. Τσιάντης, στο βιβλίο της Στέλλας Τσίτουρα «Φροντίδα για την οικογένεια», 1990, σελ. 59).

Γάμος: «Είναι η νόμιμη ένωση του άντρα με την γυναίκα με σκοπό την δημιουργία οικογένειας» (Χάρη Πάση, «Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών», 1969, σελ. 233).

Σύμφωνα με τον ορισμό της εγκυκλοπαίδειας «Δομή», «γάμος είναι θεσμός που αποβλέπει στη ρύθμιση των σχέσεων των φύλων στα πλαίσια μιας κοινής συμβίωσης και στον καθορισμό της νομικο – κοινωνικής θέσης των παιδιών που θα γεννηθούν (υπηκοότητα, εθνικότητα, φυλή, θρησκεία κ.λ.π.)» (Εγκυκλοπαίδεια «ΔΟΜΗ», τόμος 4^{ος}, 1989, σελ. 79).

Κατά τον Δ.Γ. Τσαούση, «ο γάμος είναι θεσμός κοινωνικός και ορίζεται ως η κοινωνικά αναγνωρισμένη ένωση δύο ετερόφυλων προσώπων. Έτσι η ένωση δύο ετερόφυλων προσώπων που περιβάλλεται με την τέλεση γάμου,

συνιστά την νόμιμη διαρκής γενετήσια ένωση που οδηγεί στη δημιουργία οικογένειας» (Δ.Γ. Τσαούσης, «Η κοινωνιολογία του ανθρώπου», 1993, σελ. 438).

Για τις διαπροσωπικές σχέσεις βρέθηκε ένας ορισμός που περιγράφει την, «με ποικίλους τρόπους και μέσα, επικοινωνία ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα. Περιλαμβάνει επίσης και υποδηλώνει: α) την ύπαρξη συναισθήματος που διαπερνά την σχέση αυτή, β) την αλληλεπίδραση που η επικοινωνία ασκεί στην διαμόρφωση της προσωπικότητας των προσώπων, τα οποία εμπλέκονται στη σχέση αυτή». (Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό, τόμος 3^{ος}, 1991, σελ. 1431).

Εγκυμοσύνη – Κύηση: Βρέθηκαν δύο ορισμοί που είναι οι ακόλουθοι:

«Εγκυμοσύνη είναι η ειδική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η γυναίκα που φέρει στον οργανισμό της ένα ή περισσότερα έμβρυα, τα οποία βρίσκονται σε ανάπτυξη. Η εγκυμοσύνη αρχίζει με την γονιμοποίηση και τελειώνει με τον τοκετό» (Εγκυκλοπαίδεια «ΔΟΜΗ», τόμος 5^{ος}, 1989, σελ. 195).

«Κύηση είναι η περίοδος που αρχίζει με την γονιμοποίηση του ωοκυττάρου μέχρι τον τοκετό του εμβρύου. Η διάρκειά της για τον άνθρωπο είναι 40 εβδομάδες» (Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό, τόμος 5^{ος}, 1991, σελ. 2813).

Επίσης, «τοκετός είναι η εξώθηση ή εξαγωγή του εμβρύου από τον μητρικό οργανισμό» (Εγκυκλοπαίδεια «ΔΟΜΗ», τόμος 15, σελ. 109).

Γονικότητα: Η ιδιότητα του γονέα. Κατά την Χουντουμάδη (1996, σελ. 34), «Την γονικότητα την αποκτούμε. Γινόμαστε γονείς σαν αποτέλεσμα μιας διαδικασίας και η λεγόμενη μετάβαση στην γονικότητα καλύπτει την περίοδο από την στιγμή που μια γυναίκα ή ένα ζευγάρι εξετάζουν σοβαρά το ενδεχόμενο να γίνουν γονείς».

Μια μικρή αναφορά για τους όρους μητρότητα και πατρότητα γίνεται με τους παρακάτω ορισμούς:

«Ο όρος μητρότητα υποδηλώνει το ισχυρό σε ένταση ένστικτο και πλούσιο σε ποιότητα συναίσθημα της γυναίκας – μητέρας, που γεννά και φροντίζει με στοργή, σταθερότητα, ετοιμότητα και επάρκεια για την άμεση κάλυψη των βιοκινητικών, νοητικών, συναισθηματικών και κοινωνικών αναγκών του παιδιού από την στιγμή της γέννησής του» (Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό, τόμος 6^{ος}, 1991, σελ. 3149).

Επίσης, μητρότητα «είναι η ιδιότητα του να είναι κάποια μητέρα. Η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην μητέρα και στα παιδιά». (Κώστας Ιωαννίδης, 1985, σελ. 347).

Κατά τον ίδιο συγγραφέα πατρότητα είναι «η ιδιότητα του πατέρα, η σχέση του πατέρα προς τα παιδιά του». (Κώστας Ιωαννίδης, 1985, σελ. 425).

Στην παρούσα μελέτη αναφέρεται συχνά και ο όρος κρίση, οπότε είναι απαραίτητο να δώσουμε και τον ορισμό της.

Σύμφωνα με τον Carlan, «η κρίση είναι μια μεταβατική περίοδος ή μια καμπή στη ζωή του ατόμου». (Ι. Τσιάντης, στο βιβλίο της Στέλλας Τσίτουρα «Φροντίδα για την οικογένεια», 1990, σελ. 59).

Κατά τον ίδιο συγγραφέα, διακρίνονται δύο ειδών κρίσεις: η μία που καλείται εξελικτική και η δεύτερη είναι αυτή που οφείλεται σε γεγονότα που δεν τα περιμένει κανείς.

Τέλος κατά τον Ι. Τσιάντη κρίση μπορεί να παρουσιαστεί όχι μόνο στον κύκλο της ζωής ενός ατόμου αλλά και στον κύκλο της οικογένειας, οπότε έχουμε και κρίσεις που συνδέονται με τον κύκλο ζωής της οικογένειας. (Ι. Τσιάντης, στο βιβλίο της Στέλλας Τσίτουρα «Φροντίδα για την οικογένεια», 1990).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

A. 1. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Η οικογένεια αποτελεί τον σημαντικότερο κοινωνικό «θεσμό» καθώς είναι η μορφή της διαβίωσης που συναντάμε σε κάθε μορφή κοινωνικής οργάνωσης και σε κάθε εποχή. Η οργανωμένη κοινωνία στηρίζει, από πολλούς αιώνες, τις πιο στέρεες βάσεις της στο θεσμό της οικογένειας και του γάμου.

Για τον όρο οικογένεια έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί, ωστόσο εκείνος που αρμόζει περισσότερο στην παρούσα μελέτη είναι ο ορισμός της Χουρδάκη (1892, σελ. 337), σύμφωνα με τον οποίο, «οικογένεια» είναι το σύνολο των προσώπων του ίδιου αίματος, που ζουν κάτω από την ίδια στέγη, ιδίως ο πατέρας, η μητέρα και τα παιδιά. Για να πούμε μια ομάδα οικογένεια, πρέπει τα άτομα να ζουν κάτω από την ίδια στέγη και να έχουν το ίδιο αίμα».

Η προϋπόθεση της συμβίωσης των ατόμων για να χαρακτηριστούν ως οικογένεια, διαχωρίζει τον όρο οικογένεια από αυτόν της «συγγένειας», «ο οποίος αναφέρεται στον κοινωνικό δεσμό που συνδέει τα μέλη της οικογένειας μεταξύ τους και τα μέλη οικογενειών που έχουν κοινή καταγωγή ή ενώνονται με κάποιο γάμο». (Τσαούσης, Η κοινωνία του ανθρώπου, 1983, σελ. 444).

Η οικογένεια αποτελεί κοινωνικό θεσμό και όπως αναφέρει η Μουσούρου (1989, σελ 16), «συνίσταται σε ένα σταθερό πλέγμα σχέσεων μεταξύ κοινωνικά προσδιορισμένων ρόλων (σύζυγος, μητέρα, γιος, αδερφός κ.λ.π.). Βασικές λειτουργίες της οικογένειας κατά την ίδια είναι α) η αναπαραγωγική λειτουργία, η εξασφάλιση δηλαδή της βιολογικής

αναπαραγωγής της κοινωνίας, καθώς τα παιδιά είναι απαραίτητα για την δημιουργία της οικογένειας ως ομάδας και την εξασφάλιση της συνέχειας των κοινωνικών δεσμών β) οι οικονομικές λειτουργίες, γ) οι εκπαιδευτικές λειτουργίες προκειμένου να εξασφαλιστεί η πολιτισμική αναπαραγωγή της κοινωνίας και δ) οι ψυχολογικές λειτουργίες όπως η ικανοποίηση της ανάγκης των ατόμων να αισθάνονται ασφαλή και να απολαμβάνουν τη στοργή». Βέβαια είναι εύκολο να καταλάβει κανείς ότι οι λειτουργίες που επιτελεί η οικογένεια δεν αφορούν αυτή και μόνο αποκλειστικά, αλλά έχουν άμεσες επιπτώσεις και προεκτάσεις στο κοινωνικό σύνολο ανάλογα με την μορφή και τον τύπο των οικογενειών.

Ο Τσαούσης (1993, σελ. 436 – 437), αναφέρει ότι «η οικογένεια έχει ως πυρήνα και αφετηριακό της σημείο την ένωση δύο ετερόφυλων προσώπων, η οποία αποδίδεται με τον όρο γενετήσια ένωση, καθώς ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι η επιδίωξη ή η αποδοχή της δυνατότητας τεκνογονίας και το γενετήσιο περιεχόμενο είναι το βασικό της γνώρισμα. Όταν η γενετήσια ένωση συνυπάρχει με το θεσμό του γάμου μεταξύ δύο ετερόφυλων προσώπων, τότε μιλάμε για μια διαρκή νόμιμη γενετήσια ένωση, η οποία μπορεί να αναγνωριστεί ως η κοινωνικά αναγνωρισμένη ένωση δύο ετερόφυλων προσώπων».

Για τον Τσαούση (1993, σελ. 441), η οικογένεια είναι ομάδα ευρύτερη από το ζευγάρι (που ενώνεται με την γενετήσια ένωση). Περιλαμβάνει τους

συζύγους, τα τέκνα και συχνά τρίτα πρόσωπα που συνδέονται με στενούς συγγενικούς δεσμούς».

Ως θεσμός η οικογένεια δεν αποτελεί μια ανεξάρτητη κοινωνική ομάδα. Αντίθετα θεωρείται ένα υποσύστημα που επηρεάζεται άμεσα από τον κοινωνικό περίγυρο όπως αυτός διαμορφώνεται ανάλογα με τις κρατούσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Οι δομές της κοινωνίας επηρεάζουν και κατευθύνουν τις συμπεριφορές των ατόμων και γενικότερα την οργάνωση του ιδιωτικού βίου. Όπως αναφέρει η Μαράτου – Αλιπράντη (1995, σελ.15) «με τις αλλαγές που παρατηρούνται στο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο των δυτικών κοινωνιών (βιομηχανικό αντί αγροτικό), επήλθαν πολλές μεταβολές στον θεσμό της οικογένειας. Οι αλλαγές αφορούν την μορφή και τις λειτουργίες της οικογενειακής ομάδας, καθώς και το περιεχόμενο των συζυγικών ρόλων, ανδρικών και γυναικείων στο πλαίσιο της οικογενειακής ζωής με την «διαφοροποίηση» και την «εξειδίκευση» των συζυγικών ρόλων μέσα στο σπίτι, εξαιτίας των αλλαγών στην παραγωγική διαδικασία».

Επομένως, η οικογένεια είναι ένα φαινόμενο ιστορικό και οφείλουμε να το κρίνουμε σαν ένα καθολικό κοινωνικό φαινόμενο αναπόσπαστο με την κοινωνία στο σύνολό της. Βέβαια, από ιστορικής πλευράς δεν μπορούμε να μιλάμε για την οικογένεια γενικά και αόριστα, παρά μόνο για τους τύπους και μορφές οικογενειών, οι οποίες είναι πολυάριθμες, όπως πολυάριθμες είναι οι θρησκείες, οι κοινωνικές τάξεις κ.λ.π.

Επιπλέον, την οικογένεια, ως θεσμό, όπως αναφέρει η Κανελλοπούλου (1986), την χαρακτηρίζει η λειτουργική ενότητα. Το χαρακτηριστικό της οικογένειας είναι η συμβίωση της «εναρμονισμένης ανισότητας». Ο πατέρας, η μητέρα και τα παιδιά, ανάλογα με τη λειτουργική τους θέση στην οικογένεια και την ηλικία τους, έχουν μοναδική σχέση ο ένας με τον άλλο και οι δύο μαζί προς το σύνολο της οικογένειας. Όλα τα μέλη της οικογένειας επιδιώκουν ένα σκοπό. Είναι αυτονόητο ότι όταν ο σκοπός αυτός αποβλέπει στην προαγωγή της κοινωνίας και του πολιτισμού, τότε μιλάμε για την ιδεώδη οικογένεια. Η λειτουργική ενότητα της οικογένειας είναι ο καρπός αλλά και ο δημιουργός του πολιτισμού. Κλείνει μέσα της δύναμη που ακόμα και στις ατελείς μορφές της οικογένειας δρα ευεργετικά στα μέλη της. Η επίδραση αυτή είναι ακόμα πιο μεγάλη, γιατί η οικογένεια είναι το υποχρεωτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνουν και αποκτούν εμπειρία τα μέλη της.

Η αντίληψη που δημιουργούν τα μέλη μιας οικογένειας είναι η αντίληψη της λειτουργικής ενότητάς της. Σαν σύστημα η οικογένεια είναι εσωτερικευμένο, τα μέλη της αισθάνονται εντός ή εκτός, ανάλογα με το πόσο αισθάνονται ότι βρίσκονται στο κέντρο του συνόλου των σχέσεων που χαρακτηρίζουν την οικογένεια.

Η οικογένεια σαν εσωτερικευμένη σχέση είναι και σύστημα χωροχρονικό, ενότητα που συνδέεται χωρικά και χρονικά, είναι ένα κοινό «εμείς» σε αντίθεση με τους άλλους που βρίσκονται έξω από αυτήν, σε

αντίθεση με «αυτούς». Η οικογένεια δεν είναι κοινωνικό αντικείμενο που μπορεί να το μοιράζονται τα μέλη της, αλλά είναι ένα σύνολο σχέσεων και η ενότητά της βρίσκεται στο εσωτερικό της σύνθεσής της. Συνεπάγεται μια μορφή σχέσεων μεταξύ των μελών της συγκεκριμένης οικογένειας, που μπορεί να διαφέρουν από τις σχέσεις των μελών και άλλης οικογένειας.

Όταν αναφερόμαστε στην οικογένεια, αναφερόμαστε, σε μια δομή σύνθετη, περίπλοκη, βαθιά και στενά δεμένη με την ιστορία, την θρησκεία και την δυναμική εξέλιξη των κοινωνιών (Κανελλοπούλου, 1986).

2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Στην Ιστορία του δικαίου, την κοινωνιολογία και την ανθρωπολογία η προέλευση της οικογένειας είναι πολύ σκοτεινή. Φαίνεται ότι η οικογένεια άρχισε με την ελεύθερη επικοινωνία των δύο φύλων. Η πρώτη πρωτόγονη οικογένεια αποτελείτο από μια ομάδα ανδρών που είχαν την ίδια γυναίκα. Το πιο πιθανό είναι ότι η πρώτη μορφή οικογένειας παρουσιάστηκε στην εποχή των παγετώνων.

Η οικογένεια υπήρξε πολυγαμική, στηριγμένη άλλοτε στην πολυανδρία και άλλοτε στην πολυγυνία. Η πολυγαμική οικογένεια αποτελείται από δύο ή περισσότερες παράλληλες οικογένειες που συνδέονται μεταξύ τους με πολλαπλούς γάμους του ενός τουλάχιστον από τους συζύγους.

Ακόμα, η οικογένεια υπήρξε μονογαμική, δηλαδή οικογένεια που έχει ως πυρήνα ένα ζεύγος συζύγων. Κυριότερος τύπος μονογαμικής οικογένειας είναι η συζυγική οικογένεια, την οποία αποτελούν το ζευγάρι των συζύγων και τα ανήλικα παιδιά τους. Όπως αναφέρεται στο βιβλίο του Τσαούση «Η κοινωνία του ανθρώπου» (1983), ο Τζον Μάρντοκ που εξέτασε τις μορφές οικογενειακής οργάνωσης σε διακόσιες πενήντα (250) κοινωνίες, συμπεραίνει ότι η συζυγική οικογένεια είναι ο βασικός και πιο διαδεδομένος οικογενειακός τύπος. Στην μονογαμική ανήκει και η εκτεταμένη οικογένεια, η οποία περιλαμβάνει τρεις ή περισσότερες γενιές. Η εκτεταμένη οικογένεια μπορεί να έχει ως πυρήνα της μια

συζυγική οικογένεια και στενούς συγγενείς των συζύγων, όπως επιζώντες γονείς, αδερφούς, τέκνα αποβιωσάντων αδερφών, μπορεί όμως να αποτελείται και από περισσότερες αυτοτελείς αλλά συγγενικές οικογένειες, όπως συζυγική οικογένεια γονέων και συζυγικές οικογένειες τέκνων.

Μια άλλη μορφή οικογένειας που εμφανίζεται, με αύξουσα συχνότητα, είναι η μονογονεϊκή, η οποία περιλαμβάνει έναν ενήλικα και τα ανήλικα τέκνα του. Αυτή διακρίνεται σε μητροκεντρική (η συνηθέστερη) και σε πατροκεντρική. Οι οικογένειες αυτού του είδους προέρχονται από γάμους που λύθηκαν με το θάνατο του ενός συζύγου, το διαζύγιο ή την διάσταση των συζύγων ή και από γονείς εκτός γάμου παιδιών. Επίσης άλλη μορφή οικογένειας είναι η χωλή. Χαρακτηριστικό του τύπου αυτού είναι η μακρά απουσία του ενός γονιού, χωρίς αυτό να δηλώνει διάσπαση της συναισθηματικής ενότητας και λειτουργίας της οικογένειας (π.χ. οικογένεια ναυτικών). Στη συγκεκριμένη όμως μελέτη μας ενδιαφέρει η μονογαμική μορφή της οικογένειας, όπου και οι δύο γονείς είναι παρόντες.

Με κριτήριο τον τόπο κατοικίας των συζύγων οι οικογένειες κατατάσσονται σε πατροτοπικές, όπου η νύφη εγκαθίσταται στο σπίτι του γαμπρού, σε μητροτοπικές, όπου ο γαμπρός εγκαθίσταται στη νύφη και νεοτοπικές όπου το ζευγάρι εγκαθίσταται ανεξάρτητα από τις γονικές του οικογένειες. Στις σύγχρονες βιομηχανικές αστικές κοινωνίες, η νεοτοπική

μορφή οικογένειας είναι η πιο συνηθισμένη (Τσαούσης, 1993). Μια άλλη διάκριση της οικογένειας είναι σε πατριαρχική και μητριαρχική.

Η μητριαρχική οικογένεια, αποτελεί την πρώτη κοινωνική συγκρότηση του ανθρώπου και ήκμασε στην υλιστική περίοδο. Αρχηγός της μητριαρχικής οικογένειας ήταν η μητέρα, η οποία διοικούσε την οικογένειά της με απόλυτη εξουσία και ήταν σύμβουλος και δικαστής των μελών της οικογένειας και βέβαια διαχειριστής της οικογενειακής περιουσίας. Το δεύτερο πρόσωπο μετά την μάνα που είχε μεγάλη εξουσία στην οικογένεια, ήταν ο μεγαλύτερος κατά σειρά αδερφός της.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της μητριαρχικής οικογένειας ήταν ο μητροτοπικός γάμος (ο άντρας μένει στο σπίτι της γυναίκας), η μητρική γενεαλόγηση (τα παιδιά παίρνουν το επώνυμο της μητέρας) και η θηλυγονική διαδοχή. Ο άντρας είχε υποδεέστερο ρόλο στην οικογένεια και ήταν αμέτοχος στη διοίκησή της.

Η πατριαρχική οικογένεια είναι η μορφή της οικογένειας που αντικατέστησε την μητριαρχική. Η μορφή αυτή της οικογένειας ήκμασε στους πρωτόγονους πολιτισμούς και επιζεί ως σήμερα σε λαούς που ζουν νομαδική ζωή.

Αρχηγός της πατριαρχικής οικογένειας ήταν ο πατριάρχης. Αυτός λέγεται γενάρχης. Ο γενάρχης διοικούσε, ήταν δικαστής, δάσκαλος της οικογένειας και βέβαια διαχειριστής της περιουσίας. Τα μέλη της οικογένειας δεν είχαν το

δικαίωμα να διατηρούν ατομική περιουσία, ούτε το δικαίωμα να παραβούν τους κανόνες και τα όρια που έθετε ο γενάρχης.

Η πατριαρχική οικογένεια ήταν πολυπληθής. Περιλάμβανε παιδιά και εγγόνια του γενάρχη μαζί με τις οικογένειές τους, καθώς και τους συγγενείς που ανήκουν στην ίδια γενιά.

Κύρια χαρακτηριστικά της πατριαρχικής οικογένειας ήταν ο πατροτοπικός γάμος, η πατρική γενεαλόγηση, η αρρενογονική διαδοχή, η απόλυτη υπακοή στον γενάρχη και η αυστηρή πειθαρχία. Η θέση της γυναίκας ήταν υποδεέστερη (Φρίντριχ Έγκελς, «Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους» Αθήνα 1985, κεφάλαιο II «Η οικογένεια»).

3. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Όπως προαναφέρθηκε η πρώτη μορφή της οικογένειας παρουσιάστηκε την εποχή των παγετώνων.

Κατά τους ηρωικούς χρόνους η οικογένεια ήταν αυστηρά πατριαρχική. Αρχή και τέλος ο άντρας και γιος. Κυρίαρχη μορφή ο πατριάρχης πατέρας, ο οποίος ήταν επιβλητικός και διαφέντευε την φαμίλια του απόλυτα και κυριαρχικά.

Στους Ομηρικούς χρόνους, η οικογένεια είχε εξουσίες και αρμοδιότητες που σε άλλους τόπους και εποχές ασκούσε το οργανωμένο κράτος. Κυρίαρχη μορφή και εδώ ο πατέρας και έπειτα ο γιος.

Στην Κλασσική περίοδο η Ελληνική οικογένεια παίρνει χαρακτήρα καθαρά θρησκευτικό. Τα μέλη της οικογένειας συνδέονται στενά με την κοινή λατρεία και τις αμοιβαίες υποχρεώσεις. Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν υπερήφανοι για την διάρθρωση της οικογένειάς τους. Την θεωρούσαν σαν την μεγαλύτερη απόδειξη μιας αξιόλογης ηθικής υπεροχής απέναντι στους βάρβαρους λαούς. Σκοπός της Ελληνικής οικογένειας των κλασσικών χρόνων ήταν αποκλειστικά και μόνο η δημιουργία απογόνων και η διατήρηση της οικογενειακής περιουσίας. Καθαρά πατριαρχική, ευρύτατα «εκτεταμένη» η οικογένεια των χρόνων εκείνων ήταν αυτόνομη απέναντι στην πολιτεία. Τα δικαιώματα της γυναίκας και των παιδιών αυτή την περίοδο καλυτερεύουν. Η σκληρότητα του πατριάρχη μαλακώνει και η μητέρα εξάιρεται.

Στη Μινωική εποχή η γυναίκα ξαναγυρίζει σε κάποιο καθεστώς μητριαρχίας. Η γυναίκα δεν δέχεται ιδιαίτερους περιορισμούς, ωστόσο η οικογένεια παραμένει πατριαρχική.

Στη Χριστιανική λογοτεχνία ο πατέρας φαντάζει αδιαφιλονίκητος αρχηγός. Ο πατέρας είναι οικονομικά υπεύθυνος για την συντήρηση της φιλίας ενώ η γυναίκα είναι κύρια υπεύθυνη για την συντήρηση του σπιτιού. Ο ρόλος της είναι σπίτι – σύζυγος – παιδιά.

Στην Τουρκοκρατία δεν υπάρχουν ουσιαστικές αλλαγές. Η μητέρα διατηρεί τον ίδιο ρόλο στην οικογένεια, η οποία εξακολουθεί να είναι πατριαρχική και εκτεταμένη.

Η εγκαθίδρυση του νεοελληνικού κράτους, βρίσκει την οικογένεια πατριαρχική, πατροτοπική και πατρονομική. (Κανελλοπούλου Μαρία, «Η Κοινωνική απομόνωση της σύγχρονης οικογένειας», Αθήνα 1986).

4. ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ – ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Κατά την εξέλιξη της μορφής της στον Ελληνικό χώρο, ο οποίος αποτελεί και τον χώρο του ενδιαφέροντός μας, η οικογένεια βάδιζε πάντα στα χνάρια του πατριαρχικού προτύπου της οικογένειας.

Έτσι η πατριαρχική οικογένεια κυριαρχεί στον Ελλαδικό χώρο για αρκετά χρόνια, δίνοντας σχήμα και μορφή στην λεγόμενη παραδοσιακή, «εκτεταμένη» Ελληνική οικογένεια.

Τα παλιότερα χρόνια η πατριαρχική οικογένεια αποτελείτο από τον πατριάρχη, έναν πατέρα μεγάλης κυρίως ηλικίας και από ένα μεγάλο αριθμό γιων με τις γυναίκες και τα παιδιά τους, συχνά και τα εγγόνια τους. Ζούσαν όλοι σχεδόν, κάτω από την ίδια στέγη και συνεργάζονταν σαν μια οικονομική μονάδα στερεή, κλειστή και προστατευμένη από τον έξω κόσμο. (όπως αναφέρεται στο βιβλίο των Καλατζή, Αζίζη και Παρίση, «Οικογένεια... Ψυχοκοινωνικές, ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις», 1990, σελ. 112), η Κατάκη επισημαίνει ότι «στην παραδοσιακή κοινωνία η οικογένεια αποτελούσε βασικό οικονομικό κύτταρο και ο σκοπός για την ύπαρξή της ήταν η οικονομική και βιολογική επιβίωση της ευρείας οικογένειας».

Για τον άνθρωπο του παραδοσιακού χώρου η οικογένεια αποτελεί κέντρο της ύπαρξής του. Σύμφωνα με την Κατάκη (1984) αυτό ερμηνεύεται εύκολα αν σκεφτεί κανείς, ότι άλλοτε το άτομο, μέσα από την ένταξή του σε μια σταθερή και αναλλοίωτη ομάδα, ικανοποιούσε όλες του τις ανάγκες. Ο τρόπος

παραγωγής των αγαθών που συνδέονταν άμεσα με τον μοναδικό και κοινό σκοπό της συνύπαρξής τους, δηλαδή την επιβίωση, δημιουργούσε ένα στέρεο υπόβαθρο για την ανάπτυξη και διατήρηση αρμονικών σχέσεων. Μέσα από τον κοινό αγώνα για επιβίωση, το άτομο είχε την δυνατότητα να ικανοποιεί ταυτόχρονα και τις δικές του ανάγκες και των άλλων. Ωστε κάθε ένας θεωρούσε απαραίτητη την αρμονία στις διαπροσωπικές σχέσεις. Η διάσπαση της ενότητας αποτελούσε απειλή για την επιβίωση.

Στον παραδοσιακό χώρο το άτομο, στην καθημερινή του ζωή, εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις του προς την κοινωνική ομάδα στην οποία ανήκε, δικαιώνονταν από τους άλλους και έτσι έτρεφε την αυτοεκτίμησή του. Με βάση τις ίδιες δηλαδή ενέργειες ικανοποιούσε και τις δικές του ανάγκες και των άλλων, Στο παραδοσιακό πλαίσιο οι υποχρεώσεις στους άλλους ήταν συνυφασμένες με την ικανοποίηση και προσωπικών αναγκών. Ο κοινός σκοπός, η έλλειψη εναλλακτικών λύσεων και η αλληλεξάρτηση έδινε εντελώς διαφορετική χροιά στην έννοια των υποχρεώσεων. Η θυσία ατομικών επιθυμιών απέβλεπε στην ικανοποίηση των αναγκών της ομάδας, άρα τελικά και του ίδιου του ατόμου. Ενώ δηλαδή βραχυπρόθεσμα το άτομο πολλές φορές αναγκαζόταν να θυσιάσει τις δικές του επιθυμίες, μακροπρόθεσμα η πράξη του αυτή ήταν για το συμφέρον του. Η σύγκριση του παραδοσιακού τρόπου ζωής με τις σημερινές συνθήκες βοηθάει να καταλάβουμε το πώς εμείς σήμερα αισθανόμαστε ως μέλη της οικογένειας όταν αναλαμβάνουμε υποχρεώσεις και ευθύνες, και όταν

«θυσιαζόμαστε». Σήμερα βαρυνκωμούμε, αισθανόμαστε αδικημένοι, καταπιεσμένοι, όποιο ρόλο κι αν έχουμε στην οικογένεια (Κατάκη, 1984).

Η παραδοσιακή μορφή της οικογένειας περιλαμβάνει ένα ευρύ πλέγμα σχέσεων, που συνδέει άμεσα τρεις ή και περισσότερες γενιές. Η παλαιά εκτεταμένη οικογένεια αποτελούσε μια ομάδα, που έπρεπε να εξασφαλίσει την συνέχιση και την οικονομική της επιβίωση, αφού αποτελούσε μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης, είχε όμως το μειονέκτημα ότι ασκούσε πίεση στα μέλη της, γιατί εκείνο που προείχε σε αυτήν ήταν η θέληση για το καλό του συνόλου, η γενική θέληση, μπροστά στην οποία υποχωρούσε η ατομική θέληση και το ατομικό συμφέρον. Σε αυτή την εκτεταμένη οικογένεια οι ρόλοι ήταν, κατά κάποιο τρόπο, εκ των προτέρων προκαθορισμένοι. Έτσι όλες οι ενέργειες της οικογένειας καθορίζονταν από αυτό το βασικό της σκοπό, την επιβίωση του συνόλου. Επομένως η απόκτηση των παιδιών μέσα στα πλαίσια της παραδοσιακής διευρυμένης οικογένειας ήταν μια απόφαση που συνήθως δεν ερχόταν μετά από συνειδητή επιλογή, αλλά αντίθετα, θεωρείτο αυτονόητο το νέο ζευγάρι να κάνει άμεσα παιδιά, προκειμένου να συνεισφέρει στην συνέχιση της οικογένειας αλλά και στην επιβίωσή της μέσω των παιδιών.

5. Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΣΤΗΝ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Στην παραδοσιακή κοινωνία, της οποίας η οικογένεια αποτελούσε το βασικό οικονομικό κύτταρο, σκοπός για την ύπαρξή της ήταν η οικονομική και βιολογική επιβίωση της ευρείας οικογένειας. Στην επόμενη φάση, τη βιομηχανική εποχή, όπως αναφέρει η Κατάκη (Καλατζή – Αζίζη – Παρίτσης, 1990, σελ. 112 – 113), «ο σκοπός της οικογένειας λόγω της αλλαγής του τρόπου παραγωγής των αγαθών, περιορίζεται στην βιολογική και οικονομική επιβίωση, όχι πλέον της ευρείας αλλά της πυρηνικής οικογένειας». Η δομή της οικογένειας αλλάζει.

Η οικογένεια στην βιομηχανική εποχή δεν είναι πια ο κύκλος δικών, όπως παλιότερα έλεγαν οι άνθρωποι που ζούσαν σε παραδοσιακό πλαίσιο ή που κουβαλούσαν ακόμα τα παραδοσιακά πρότυπα οικογένειας. Για τον άνθρωπο της βιομηχανικής εποχής, η οικογένεια είναι οι γονείς και τα παιδιά τους.

Η ύπαρξη της οικογένειας στην βιομηχανική εποχή σύμφωνα με την Κατάκη (1984) ταυτίζεται με την ύπαρξη των παιδιών και σκοπός της γίνεται το μέλλον του παιδιού. Η έννοια της οικογένειας ταυτίζεται με τον παιδοκεντρικό της ρόλο.

Όπως πιο εκτεταμένα αναφέρει η Κατάκη (1987) στο βιβλίο της «οι τρεις ταυτότητες της Ελληνικής οικογένειας» ενώ για τον άνθρωπο της παραδοσιακής κοινωνίας ο προορισμός της ζωής ταυτίζεται με τη δημιουργία της οικογένειας,

για τον σύγχρονο άνθρωπο ο προορισμός αυτός ταυτίστηκε με τον προορισμό ενός άλλου μέλους της οικογένειας, του παιδιού. Για τον παραδοσιακό δηλαδή άνθρωπο όλοι οι στόχοι και όλες οι εκδηλώσεις της ζωής του συνδέονταν με μια ολόκληρη ανθρώπινη ομάδα, χωρίς όμως η υπόστασή του και ο βασικός του προορισμός να συνδέονται με συγκεκριμένα πρόσωπα μέσα στην οικογένεια. Η ύπαρξη της οικογενειακής ομάδας και μόνο έφτανε για να δίνει στην ζωή του νόημα και σιγουριά.

Αντίθετα, στην αστική οικογένεια ένα μέλος της, το παιδί, αποκτά ξαφνικά ρόλο πρωταρχικό. Πάνω σε αυτό βασίζεται ο γάμος και η δημιουργία της οικογένειας. Οι επιδιώξεις και οι φιλοδοξίες δύο ανθρώπων που αποφασίζουν να ζήσουν μαζί εναποτίθενται τελικά σε έναν τρίτο, το παιδί. Δύο άνθρωποι ενώνουν τις ζωές τους με σκοπό να εκπληρωθούν οι στόχοι ενός τρίτου. Είναι φανερό, ότι χωρίς την ύπαρξη αυτού του παιδιού δεν υπάρχει λόγος για την συμβίωση των γονιών. Το παιδί αποτελεί τον κεντρικό στύλο όπου στηρίζεται το οικοδόμημα του γάμου και της οικογένειας.

Φαίνεται πως η παιδοκεντρική αυτή αντίληψη του γάμου και της οικογένειας εξυπηρέτησε την βασική ανάγκη για την σταθεροποίηση της οικογενειακής ενότητας σε μια εποχή που οι καινούργιες συνθήκες ζωής την απειλούσαν με διάλυση. Γιατί ποιος άλλος κοινός σκοπός μπορούσε να στηρίξει την οικογένεια της καταναλωτικής εποχής παρά η ύπαρξη του παιδιού και η

προσπάθεια των γονιών να προσφέρουν «πάση θυσία» τα μέσα για την πρόοδό του;

Αυτή η παιδοκεντρική μορφή της οικογένειας, που συχνά αναφέρεται και ως πυρηνική, χαρακτηριστική της βιομηχανικής εποχής, δημιουργήθηκε σε περίοδο θεμελιωδών ανακατατάξεων που σχετίζονται με την αλλαγή του τρόπου παραγωγής των αγαθών.

Η Κανελλοπούλου (1986, σελ. 46 – 47) συμπληρώνει ότι «η αστική και σχεδόν ημιαστική οικογένεια έχασε τον χαρακτήρα της εκτεταμένης και πήρε το χαρακτήρα της λεγόμενης «πυρηνικής οικογένειας» δηλαδή της οικογένειας η οποία αποτελείται από τους γονείς και τα παιδιά και στις περισσότερες κοινωνίες από τους γονείς και τα ανήλικα παιδιά. Αυτή η μορφή της οικογένειας (όπως αναφέρει στο βιβλίο της «Η κοινωνική απομόνωση της σύγχρονης οικογένειας» (1986), είναι κατά τον Πάρσον ο τύπος της οικογένειας που ταιριάζει περισσότερο στις ανάγκες της βιομηχανικής κοινωνίας, γιατί επιτρέπει μια μεγάλη γεωγραφική και επαγγελματική κινητικότητα της οικογένειας που είναι αναγκαία στην εποχή μας.

Φαίνεται ότι καθώς περνούμε από την βιομηχανική στην μεταβιομηχανική φάση της ανθρωπότητας, ο σκοπός της οικογένειας αναθεωρείται. Ο σκοπός της αποσυνδέεται σταδιακά από την βιολογική και την οικονομική επιβίωση. Οι νέες οικονομικές δομές της κοινωνίας της αφθονίας επιτρέπουν στα άτομα να επιβιώνουν οικονομικά και κοινωνικά μόνα τους. Το

άτομο γίνεται το βασικό κοινωνικό κύτταρο και οι πολλές πλέον κοινωνικές ομάδες στις οποίες εντάσσεται διαδραματίζουν πολλές από τις λειτουργίες που ανήκαν πρόσφατα στην οικογένεια.

Ο Τσαούσης (1993) αναφέρει ότι οι κυριότεροι συντελεστές που επέφεραν μεταβολές στον θεσμό της οικογένειας ήταν η άνοδος της αστικής τάξης, που επέβαλε ένα νέο τρόπο ζωής και οι κοινωνικές συνθήκες που αναπτύχθηκαν στις βιομηχανικές πόλεις και την σύγχρονη κοινωνία. Συγκρίνοντας την οικογένεια στην σύγχρονη αστική – βιομηχανική κοινωνία και σε άλλες ιστορικές ή σύγχρονες παραδοσιακές κοινωνίες, οδηγούμαστε σε μια πρώτη διαπίστωση. Όσο πιο απλή είναι η κοινωνική οργάνωση, τόσο περισσότερες και ποικίλες οι ανάγκες που καλύπτει η οικογένεια, τόσο εντονότερος ο χαρακτήρας της ως πολύσκοπος θεσμός.

Μια από τις πιο σημαντικές σύγχρονες εξελίξεις είναι ο περιορισμός της λειτουργίας της οικογένειας ως παραγωγικής μονάδας. Τα μέλη της προσφέρουν την εργασία τους μεμονωμένα, έξω από τον κοινό οίκο και κερδίζουν ατομικό εισόδημα ο καθένας τους. Ακόμα και ως μονάδα κατανάλωσης, η οικογένεια έχει περιορισθεί, αφού σε σημαντικό ποσοστό τα μέλη της αυτονομούν όχι μόνο στην παραγωγική τους ικανότητα αλλά και στην ατομική καταναλωτική τους συμπεριφορά.

Η σύγχρονη οικογένεια έχει χάσει ένα μεγάλο μέρος των λειτουργιών της κοινωνικοποίησης και της αμοιβαίας αγωγής και προστασίας των μελών της.

Τις λειτουργίες αυτές τις έχουν αναλάβει το σχολείο και οι διάφοροι πολιτικοί και προνοιακοί θεσμοί του σύγχρονου κράτους. Η οικογένεια χάνει ένα μεγάλο μέρος λειτουργιών και δραστηριοτήτων που αποτελούσαν βασικό στοιχείο έμπρακτης έκφρασης και συνεχούς βεβαίωσης της κοινωνικής ανοχής. Οι κυριότερες λειτουργίες της στρέφονται πλέον γύρω από την κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών των προσώπων που την αποτελούν, γεγονός που κάνει τις σχέσεις τους αμεσότερες, εντονότερες, αλλά και περισσότερο ευαίσθητες και εύθραυστες.

Η Κανελλοπούλου (1986) αναφέρει ότι βασικός υπεύθυνος για την μεγάλη αλλαγή που επήλθε στην μορφή και στην δομή της σύγχρονης οικογένειας είναι η βιομηχανική επανάσταση. Όμως συμπληρώνει ότι η αλλαγή της οικογένειας άρχισε πολύ πριν από την βιομηχανική επανάσταση. Εμπνεύστηκε και επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τις ατομιστικές θεωρίες. Ο ατομικισμός ενήργησε αργά αλλά συντέλεσε στην εξασθένηση βαθμηδόν όλων των κοινωνικών σχέσεων, επομένως και των οικογενειακών.

Οι νέοι αξίωσαν να παντρεύονται σύμφωνα με την θέλησή τους και σύμφωνα με την καρδιά τους, αφαιρώντας από τους γονείς το δικαίωμα της εκλογής του συντρόφου τους. Το έθιμο των έγγαμων γιων, να κατοικούν στο σπίτι των γονέων εξαφανίζεται. Τα κορίτσια, όταν τελειώσουν τις σπουδές και την επαγγελματική τους κατάρτιση, φεύγουν από το πατρικό τους σπίτι, όταν πρόκειται να εργαστούν. Τα ζευγάρια προτιμούν να μένουν μόνα. Η

βιομηχανική επανάσταση έφερε την γυναίκα έξω από το σπίτι. Η αναγκαστική κινητικότητα των εργατικών χεριών έκοψε, ως ένα βαθμό, τους δεσμούς και την εξάρτηση των ζευγαριών από την οικογένεια των γονέων. Μερικοί υποστηρίζουν, ότι η σύγχρονη τεχνολογία συντέλεσε αποτελεσματικά στην αλλαγή της δομής της οικογένειας.

Ωστόσο την μεγαλύτερη επιρροή την είχε η κοινωνική αλλαγή, που φαίνεται ότι αποτέλεσε τον κυριότερο παράγοντα και έπαιξε τον κυριότερο ρόλο στην οικογενειακή αλλαγή. Ένας άλλος λόγος που συντέλεσε στην αλλαγή της δομής της οικογένειας της σημερινής εποχής, είναι η αλλαγή των δραστηριοτήτων του κράτους και της κοινωνίας.

Έτσι με την συνεχή εκβιομηχάνιση, από τον 19^ο αιώνα, η οικογένεια παύει να είναι μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης και γίνεται σταδιακά μονάδα κατανάλωσης, ενώ παρατηρείται, όπως αναφέρει η Μαράτου - Αλιπράντη (1995, σελ. 23) «αναδίπλωση και σταθεροποίηση της οικογενειακής ομάδας με την επικράτηση των πυρηνικών – συζυγικών οικογενειών που λειτουργούν αυτόνομα».

Όπως διαφαίνεται από τις παραπάνω αναφορές η σύγχρονη πυρηνική οικογένεια αποδεσμεύτηκε από την οικονομική και βιολογική επιβίωση των μελών της και αρχίζει να συνδέεται όλο και περισσότερο με την ψυχοκοινωνική τους επιβίωση.

Έτσι, όπως αναφέρεται στο βιβλίο των Καλατζή - Αζίζη – Παρίσης (1990, σελ 2), η Κατάκη επισημαίνει ότι «οικογένεια, ψυχοθεραπευτικές, ψυχοκοινωνικές προσεγγίσεις», «ενώ ο ρόλος της οικογένειας στην βιομηχανική εποχή ήταν να παραδώσει στην κοινωνία ένα εκπαιδευμένο μέλος για να βελτιωθεί και να αυξηθεί η βιομηχανική παραγωγή, στη σύγχρονη μεταβιομηχανική εποχή ο ρόλος της είναι να παραδώσει στην κοινωνία συγκροτημένα άτομα που αντί να αυξάνουν την σύγχυση, να συμβάλλουν στην λειτουργικότητα των κοινωνικών ομάδων στις οποίες θα ενταχθούν».

Στα πλαίσια της πυρηνικής οικογένειας, η απόφαση για την απόκτηση παιδιού, γίνεται πιο συνειδητή, καθώς πλέον το νέο ζευγάρι δεν κατευθύνεται από τους σκοπούς και τους «κανόνες» της ευρείας οικογένειας, αλλά αρχίζει σιγά – σιγά να λειτουργεί αυτόνομα. Ωστόσο και σε αυτή τη φάση, υπάρχουν οι περιορισμοί που θέτει το κοινωνικό σύνολο το οποίο κατά κάποιο τρόπο «θέλει» η ελληνική οικογένεια να αγωνίζεται για την κοινωνική άνοδο των μελών της, έτσι οι γονείς αποκτούν και μεγαλώνουν τα παιδιά τους, έτσι ώστε να εντάξουν χρήσιμους ανθρώπους στην κοινωνία. Επομένως, σε αυτή την φάση ο σκοπός της οικογένειας περνά από την λειτουργία, με σκοπό την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της ευρείας οικογένειας, στην προαγωγή των σκοπών του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

6. ΤΟ ΝΕΟ ΖΕΥΓΑΡΙ – ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΣΤΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Κεντρικός άξονας της πυρηνικής οικογένειας είναι το παιδί. Το ζευγάρι επικεντρώνει την προσοχή του στην δημιουργία και την ανατροφή ενός νέου ανθρώπου, στον οποίο επιθυμούν να δώσουν τα απαραίτητα εφόδια για τη ζωή, ώστε να ενταχθεί το άτομο στην κοινωνία και τους σκοπούς που αυτή επιδιώκει.

Ωστόσο, στην σύγχρονη εποχή αρχίζει να διαφαίνεται και να διαμορφώνεται μια νέα οπτική αντίληψης για την σύγχρονη οικογένεια. Αυτό που σήμερα κυριαρχεί είναι το «ζευγάρι» η συζυγική δυάδα, όπως λέγεται.

Η Κατάκη (1984), αναφέρεται πιο εκτεταμένα στο νέο ζευγάρι και την σχέση που διαμορφώνει. Εκείνο που διαπιστώνει είναι ότι τα σύγχρονα ζευγάρια αναθεωρούν τις απόψεις τους σχετικά με τον γάμο και τα παιδιά. Αυτό που ενδιαφέρει το νέο είναι να δημιουργήσει με τον σύντροφό του μια καλή σχέση, η οποία να βασίζεται στην ισότητα, στην ειλικρίνεια και στην κατανόηση. Διαφαίνεται λοιπόν, μια καινούργια μορφή της οικογένειας.

Η σχέση του ζευγαριού, η συναλλαγή και επικοινωνία του, από μέσον που είναι για την επίτευξη των επιδιώξεων, μετατρέπεται σε αυτοσκοπό. Ο γάμος και η δημιουργία οικογένειας έπαψαν να θεωρούνται ο προορισμός του ανθρώπου. Σκοπός τώρα πια είναι το χτίσιμο μιας «σχέσης» ικανοποιητικής, η οποία θα καλύπτει τις ανάγκες για επικοινωνία, επαφή και κατανόηση. Τα νεαρά ζευγάρια ενδιαφέρονται σήμερα για τη μικρότερη μονάδα, το μικρότερο

κύτταρο, το ζευγάρι. Τους απασχολεί η δημιουργία μιας λειτουργικής σχέσης μεταξύ του, ώστε φαίνεται να δείχνουν δευτερεύουσα σημασία στην απόκτηση των παιδιών. Παρατηρείται δηλαδή, μια συρρίκνωση της οικογένειας με την ταυτόχρονη επιβίωση της παραδοσιακής και πυρηνικής οικογένειας (Κατάκη, 1984).

Σε αυτή την νέα προοπτική συνέβαλαν μια σειρά από αλλαγές τις οποίες επισημαίνει ο Τσαούσης (1993). Η πρώτη είναι η μεγάλη διάδοση της ατομικής επιλογής των συζύγων από τους ίδιους τους ενδιαφερομένους. Έτσι η οικογένεια θεμελιώνεται σε ένα συναισθηματικό δεσμό που όσο διαρκεί παραμένει ενεργός. Μια άλλη σημαντική εξέλιξη είναι η αποδέσμευση της γενετήσιας σχέσης από την μητρότητα, χάρη στα σύγχρονα μέσα αντισύλληψης και ελέγχου των γεννήσεων. Η εξέλιξη αυτή καθιστά ελεγχόμενη και πιο συνειδητή την αναπαραγωγική λειτουργία του ζευγαριού, απελευθερώνει τις προσωπικές τους σχέσεις και υπογραμμίζει το συναισθηματικό δεσμό που τους ενώνει ή αντίθετα τονίζει την ανυπαρξία του. Τέλος, στις σύγχρονες κοινωνίες παρατηρήθηκε περιορισμός της αναπαραγωγικής δραστηριότητας της γυναίκας με την μείωση του αριθμού των τέκνων και την τεκνογονία στα πρώτα μόνο έτη του γάμου.

Οι εξελίξεις αυτές τείνουν να προσδώσουν στη σύγχρονη οικογένεια έναν έντονο χαρακτήρα συντροφικότητας, κυρίως χάρη στη διαφορετική διάρκεια και ένταση των ρόλων της συζύγου.

Αρχικά λοιπόν σχηματίζεται η εντύπωση ότι το σύγχρονο ζευγάρι θεωρεί την απόκτηση του παιδιού γεγονός δευτερεύουσας σημασίας, ωστόσο η προσοχή που φαίνεται να δείχνουν τα νέα ζευγάρια στη δημιουργία μιας «καλής σχέσης» δίνει ακόμα μεγαλύτερη αξία και πιο στέρεες βάσεις στη δημιουργία της οικογένειας. Το ζευγάρι προσπαθεί να δημιουργήσει μια λειτουργική σχέση πάνω στην οποία θα λειτουργήσει η οικογένεια και συγχρόνως να αναπτυχθεί μια λειτουργική σχέση ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά.

Συνειδητά ή όχι, το νέο ζευγάρι επιδιώκοντας τη βελτίωση της σχέσης του συμβάλλει στη δημιουργία ενός θετικού πυρήνα, μέσα στον οποίο θα ενταχθεί το παιδί. Επιπλέον, λόγω της προσοχής που το ζευγάρι δίνει στην μεταξύ του σχέση, η απόφασή του να αποκτήσει παιδί αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς την αξιολογεί και την βιώνει ως κάτι ιδιαίτερο.

Το σύγχρονο ζευγάρι βιώνει την διαδικασία της απόκτησης του παιδιού από την κύηση ως την γέννηση και την ανατροφή του ως σταθμό στη σχέση του, αφού την τοποθετεί σε νέες βάσεις.

Η ιστορική εξέλιξη της Ελληνικής οικογένειας ακολούθησε διάφορα σχήματα δομής και μορφής. Η τελευταία μορφή της, η πυρηνική οικογένεια, που αποτελείται από την συζυγική δυάδα και τα παιδιά, είναι η μορφή της οικογένειας που κυριαρχεί σήμερα και συγχρόνως η μορφή κατά την οποία το ζευγάρι, για πρώτη φορά ίσως, οδηγείται στην απόφαση να δημιουργήσει οικογένεια μέσα από μια διαδικασία συνειδητή, κατά το δυνατόν. Το γεγονός

αυτό καθιστά ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα την ευρύτερη μελέτη γύρω από το θέμα της απόκτησης ενός παιδιού και των αλλαγών που αυτό επιφέρει μέσα στα πλαίσια της Ελληνικής οικογένειας.

B. 1. Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΗΣ ΤΕΚΝΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η ικανότητα του ανθρώπου για αναπαραγωγή αποτέλεσε αναμφίβολα την απαρχή για την ανάπτυξη της ανθρώπινης κοινωνίας. Ο άνθρωπος συμπράττει στην αναπαραγωγική διαδικασία, εφόσον αυτή απαιτεί ενεργητική συμμετοχή και των δύο φύλων για να επιτευχθεί.

Αυτό που διαφοροποιεί την ικανότητα αυτή του ανθρώπου, σε αντίθεση με άλλους ζωντανούς οργανισμούς, είναι το γεγονός της συνειδητής συμμετοχής του ανθρώπου σε αυτή την διαδικασία. Ο άνθρωπος έχει επίγνωση της συμμετοχής του στη γενετήσια πράξη, καθώς και του αποτελέσματος που αυτή πιθανόν να έχει. Η επίγνωση αυτή δίνει στο άτομο την δυνατότητα επιλογής σχετικά με την τεκνοποιία. Ωστόσο, αυτή από μόνη της, δεν σημαίνει ότι οι άνθρωποι γνωρίζουν τα βαθύτερα κίνητρα και τους λόγους που τους οδηγούν στην απόκτηση ενός παιδιού.

Συνειδητοποιώντας ο άνθρωπος, με την δυνατότητα που του παρέχει η λογική του σκέψη, τη φυσιολογική σχέση που υπάρχει μεταξύ της σεξουαλικής επαφής και της αναπαραγωγής, είχε την ευκαιρία να κατανοήσει ότι, σε μεγάλο βαθμό, η αναπαραγωγή είναι εξαρτώμενη από την δική του συγκατάθεση και την δυνατότητά του να επιλέξει.

Η δυνατότητα επιλογής του ατόμου ως προς την τεκνοποίηση δημιούργησε πολλά ερωτηματικά σχετικά με το «γιατί» αυτής της απόφασης. Εξάλλου η σημαντικότητα της απόφασης ενός ζευγαριού να κάνει παιδιά

ενισχύει την ανάγκη να απαντηθούν κάποια ερωτήματα. Η απόφαση των ατόμων να γίνουν γονείς είναι η πιο σημαντική και συγχρόνως η πιο τελεσίδικη απόφαση στην ζωή ενός ζευγαριού. Από την στιγμή που ένα ζευγάρι θ αποφασίσει να τεκνοποιήσει δεν έχει πια την δυνατότητα να αναθεωρήσει την επιλογή του αυτή, εφόσον, ένας νέος άνθρωπος, το παιδί τους, είναι στη ζωή. Ο ερχομός του παιδιού σήμερα, επιφέρει αλλαγές στη ζωή του ζευγαριού και δημιουργεί νέα δεδομένα στην καθημερινότητά του.

Ο τρόπος με τον οποίο το ζευγάρι θα χειριστεί αυτές τις αλλαγές, αλλά και η σχέση, που ο κάθε γονιός θα αναπτύξει με το παιδί του, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τους λόγους για τους οποίους το ζευγάρι αποφασίζει να κάνει ένα παιδί είτε τους συνειδητοποιεί είτε όχι. Είναι λοιπόν σημαντικό να διατυπωθεί σε αυτό το ερώτημα «γιατί οι άνθρωποι κάνουν παιδιά;». Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα δεν μπορεί να δοθεί με ευκολία, καθώς, όπως υποστηρίζουν οι περισσότεροι μελετητές, οι λόγοι που ωθούν ένα άτομο στη τεκνοποίηση είναι ποικίλοι και πηγάζουν από διάφορες πηγές, τόσο κοινωνικές όσο και της προσωπικότητας του ατόμου.

Όταν διατυπώνεται η ερώτηση «γιατί κάνετε παιδιά;» μια συχνή απάντηση είναι «γιατί αυτά αποτελούν τον προορισμό του ανθρώπου». Οι Μείσου και Φώκνερ (1981) αναφέρουν ότι πριν λίγα χρόνια επικρατούσαν απόψεις ότι τα παιδιά είναι προορισμός του ανθρώπου και ότι δεν νοείται γάμος χωρίς αυτά. Τα παιδιά θεωρούνταν αναπόσπαστο μέρος της συζυγικής ζωής.

Η αντίληψη αυτή μπορεί να γίνει πιο εύκολα κατανοητή αν συνδυαστεί με τη μορφή και το σκοπό που είχε η οικογένεια στην παραδοσιακή κοινωνία. Όπως αναφέρθηκε στην Α' ενότητα «στην παραδοσιακή κοινωνία, όπου η οικογένεια αποτελούσε το βασικό οικονομικό κύτταρο, σκοπός για την ύπαρξή της ήταν η οικονομική και βιολογική επιβίωση της ευρείας οικογένειας» (Καλατζή, Αζίζη, Παρίτσης, 1990, σελ. 113). Το νεαρό ζευγάρι επομένως, που εντάσσεται στη διευρυμένη οικογένεια «οφείλει» να υπηρετήσει τα συμφέροντα της οικογένειας. Η απόκτηση απογόνων ήταν κατά κάποιο τρόπο απαραίτητη και αυτονόητη. Το νεαρό ζευγάρι συνέβαλε στην ανάπτυξη της οικογένειας, δίνοντας σε αυτή νέα μέλη, συνεχιστές της γενιάς του πατέρα – αρχηγού και συγχρόνως παρείχε στην οικογένεια τη δυνατότητα διατήρησης της αυτονομίας της, καθώς τα νέα μέλη θα συμβάλλουν στην οικονομική της ανάπτυξη.

Η αντίληψη αυτή για την τεκνοποιία ενισχύθηκε από τις θρησκευτικές αντιλήψεις όλων των ιδεολογιών. Όπως αναφέρει ο Πατεράκης (1988, σελ. 38) εξαιτίας του μυστηρίου που κάλυπτε την σύλληψη την κυοφορία και τον τοκετό, έγινε πίστη ότι ο ερχομός του ανθρώπου στη ζωή είναι θέληση μιας Υπεράνθρωπης βούλησης. Μήτε ο γονιός, μήτε το παιδί δεν εξουσιάζουν με την θέλησή τους τη γέννηση, γιατί η θέληση για αυτή είναι πανίσχυρη, ασύλληπτη και συμπαντική.

Ιδιαίτερα η ορθόδοξη πίστη θεωρεί ότι «τα παιδιά είναι το δώρο που μας δίνεται από την υπερβολή της Χάριτος του Θεού» (Φάρος – Κοφινάς, 1986,

σελ. 19). Κατά τους Φάρο – Κοφίνα (1986, σελ. 20), «στην Παλαιά Διαθήκη τα παιδιά δεν ήταν καθόλου ένα πρόσθετο στοιχείο στο γάμο αλλά απολύτως ανάγκη για αυτόν».

Η ζωή των ανθρώπων στην παραδοσιακή κοινωνία, η διαπαιδαγώγησή τους μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, η ταύτισή τους με τους σκοπούς της οικογένειας και η επιρροή της θρησκείας, κατεύθυνε τους ανθρώπους στο να αποκτούν παιδιά χωρίς να αναρωτιούνται για την δική τους επιθυμία. Αντιθέτως, η απόκτηση παιδιού θεωρούνταν δεδομένη για το ζευγάρι και συνήθως κανείς δεν έμπαινε στη διαδικασία να αναρωτηθεί ποιες βαθύτερες επιθυμίες κάλυπτε η γέννηση ενός παιδιού. Ήταν λοιπόν μια απόφαση που λαμβάνονταν κυρίως λόγω, των επιρροών που δεχόταν το άτομο από τις κοινωνικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις που κυριαρχούσαν και αντιμετωπιζόνταν ως ένα βιολογικό δεδομένο. Με την πάροδο των ετών και τις αλλαγές στη δομή της κοινωνίας και τη μορφή της οικογένειας, η αντίληψη για την γονεϊκότητα άλλαξε και άρχισε να γίνεται πιο συνειδητή. Όπως αναφέρει η Χουντουμάδη (1990, σελ.19), «πολλοί κοινωνικοί επιστήμονες, οι οποίοι μελετούν την αναπαραγωγική συμπεριφορά τα τελευταία χρόνια, αναφέρουν ότι έχει επέλθει μια αλλαγή στην ψυχολογία της ανθρώπινης γονιμότητας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν το αν και πότε θα κάνουμε παιδιά δεν είναι πλέον ένα βιολογικό δεδομένο ή μια αναπόφευκτη πολιτισμική απαίτηση, αλλά ένα αποτέλεσμα πραγματικής ατομικής επιλογής».

Βέβαια, είναι αυταπάτη να νομίζουμε ότι σήμερα όλα τα παιδιά είναι επιθυμητά, ή ότι η γέννησή τους έχει προγραμματιστεί, λόγω της ύπαρξης οικογενειακού προγραμματισμού, αντισύλληψης, ελεύθερων εκτρώσεων κ.λ.π. Όπως επισημαίνει η Χουντουμάδη (1996), πολλοί και διαφορετικοί λόγοι μπορούν να οδηγήσουν στη γέννηση των παιδιών. Οι παρενέργειες ορισμένων αντισυλληπτικών μέσων, οι απόψεις περί ανδρισμού και έρωτα, που κάνουν πολλούς Έλληνες αντίθετους στη συμμετοχή τους στην αποτελεσματική προφύλαξη, καθώς και ο αριθμός προηγούμενων αμβλώσεων, μπορούν να επιφέρουν τη γέννηση μερικών παιδιών. Αντίθετα, οι οικονομικές συνθήκες ή οι συνθήκες δουλειάς υπαγορεύουν ορισμένες αμβλώσεις. Πάντως, σύμφωνα με την ίδια, σήμερα γεννιούνται πολύ περισσότερα επιθυμητά παιδιά από ότι άλλοτε. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα θετικό, καθώς ένα γεγονός τόσο σημαντικό όσο η γέννηση ενός παιδιού, έρχεται ως αποτέλεσμα συνειδητής επιθυμίας.

Οι συνήθειες ερμηνείες για τους λόγους που κάνουμε παιδιά είναι βασισμένες είτε στη ψυχολογική σκοπιά και εστιάζονται κυρίως στη διερεύνηση του ασυνείδητου και των ενστίκτων, (ιδιαίτερα του «μητρικού»), είτε είναι λόγοι ορθολογικής φύσεως, με έμφαση στις οικονομικές θεωρίες και την ανάλυση κόστους – οφέλους. Τελευταία, στην προσπάθεια ερμηνείας της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς, κερδίζουν επίσης έδαφος οι θεωρίες με πολιτισμικό προσανατολισμό. Η ανθρώπινη συμπεριφορά εξετάζεται πλέον

μέσα στο πλαίσιο των πολιτισμικών αξιών και ιδεολογιών στις οποίες βασίζεται. Όπως αναφέρει η Χουντουμάδη (1996, σελ. 21), «Μακροπρόθεσμα, οι κοινωνικο – οικονομικές δομές διαμορφώνουν τις ιδεολογίες, αλλά βραχυπρόθεσμα, η επικρατούσα ιδεολογία είναι αυτή που προσφέρει το πλαίσιο για τη λειτουργία των οικονομικών και κοινωνικών δομών». Για να καταλάβουμε, λοιπόν την επιθυμία των ανθρώπων να κάνουν παιδιά, πρέπει να εξετάσουμε τα πρότυπα, τις αξίες και τα πιστεύω τους, όσον αφορά στα παιδιά και τη γονιμότητα γενικότερα, χωρίς να παραβλέψουμε τη σημασία των συνθηκών κάτω από τις οποίες ζουν.

Δύο βασικές συνθήκες που επηρεάζουν τη γονιμότητα σύμφωνα με την Χουντουμάδη (1996), είναι η πρόοδος στη βιοτεχνολογία και η αυξανόμενη συμμετοχή της γυναίκας στην εργασιακή απασχόληση έξω από το σπίτι.

Οι νέες βιοτεχνολογίες καθιστούν την κυοφορία δυνατή για ζευγάρια που θέλουν παιδιά και για βιολογικούς λόγους δεν είναι σε θέση να αποκτήσουν. Σύμφωνα με την Χουντουμάδη (1996) οι πρόοδοι αυτοί εντάσσονται στο πλαίσιο των πολιτισμικών πιέσεων για απόκτηση παιδιών. Η γονιμότητα, αποτελεί μεγάλη αξία για την κοινωνία μας. Κάθε γυναίκα «οφείλει» να είναι γόνιμη για να θεωρείται ολοκληρωμένη. Το ίδιο και για τους άντρες, θεωρείται μεγάλο πλήγμα η μη δυνατότητα τεκνοποίησης. Γενικότερα άντρες και γυναίκες, κυρίως οι γυναίκες, υφίστανται μεγάλη πίεση αφού παντρευτούν και αποκατασταθούν οικονομικά, να κάνουν παιδιά και να δημιουργήσουν

οικογένεια. Έτσι τα νεαρά ζευγάρια «πιέζονται» κατά κάποιο τρόπο να κάνουν παιδιά χωρίς να προλάβουν καλά καλά να το σκεφτούν, προκειμένου να μην δεχτούν αρνητική κριτική για την απόφασή τους να καθυστερήσουν την τεκνοποίηση για δικούς τους λόγους. Άλλωστε, αυτού του είδους οι κοινωνικές αντιλήψεις αποδεικνύονται και από ένα ακόμα παράδειγμα. Σήμερα σπάνια αναρωτιέται κανείς «γιατί κάνουμε παιδιά», ενώ αντίθετα, όλοι αναρωτιόμαστε όταν ένα ζευγάρι αποφασίσει να μην κάνει παιδιά ή να μην τοποθετήσει την τεκνοποίηση στις πρώτες προτεραιότητες. Κατά κάποιο τρόπο δηλαδή, η κοινωνία μας είναι ανεκτική στο να γίνονται παιδιά χωρίς την απαιτούμενη συνείδηση, δέσμευση και ωριμότητα, δείχνει όμως δυσανασχέτηση όταν συμβεί το αντίθετο.

Από την άλλη, μια νέα κοινωνική πραγματικότητα, η εργασιακή απασχόληση της γυναίκας έξω από το σπίτι, είναι ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την γονιμότητα. Η Χουντουμάδη (1996), επισημαίνει ότι έχει διαπιστωθεί μια αρνητική σχέση ανάμεσα στην επαγγελματική απασχόληση και την γονιμότητα. Αυτή οφείλεται κυρίως στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες, οι οποίες επιθυμούν να συνδυάσουν τη μητρότητα με την εργασία, αλλά και στη δεκτικότερη στάση των γυναικών αυτών προς την αντισύλληψη. Η κοινωνική πίεση, η οποία άλλοτε είναι εμφανής και άλλοτε έμμεση, είναι λοιπόν ένας παράγοντας καθοριστικός για την επιλογή του ατόμου να γίνει γονιός.

Οι αναπαραγωγικές ιδεολογίες, που επικρατούν σε μια κοινωνία, δεν συνθέτουν παρά το υπόβαθρο, βάση του οποίου το κάθε ζευγάρι παίρνει τις αποφάσεις του. Η κατανόηση και η καταγραφή των συγκεκριμένων ιδεολογιών καθορίζουν, όπως αναφέρει η Χουντουμάδη (1996) σε γενικές γραμμές την τελική συμπεριφορά. Όπως υποστηρίζει η ίδια (1996, σελ. 24), «η μετάφραση των πολιτισμικών ιδεολογιών σε ατομική πράξη επηρεάζεται πάντα από τις υποκείμενες ερμηνείες, που δίνουν τα άτομα σε αυτές, από τις κρατούσες συνθήκες, τους πιθανούς συμβιβασμούς και τελικά την αλλαγή που μπορεί να επέλθει στη ζωή των μελλόντων γονιών».

Σε ατομικό επίπεδο λοιπόν, η διερεύνηση των επιλογών θέτει περισσότερο επιτακτικά το ερώτημα γιατί κάνουμε παιδιά. Τα προσωπικά κίνητρα που ωθούν κάποιον ή κάποια να γίνει γονιός εμφανίζονται συγκεχυμένα και είναι αρκετά δύσκολο να διασαφηνιστούν. Η μελέτη των κινήτρων, όπως υποστηρίζει η Χουντουμάδη (1996, σελ. 26), «ξεκινάει από την διερεύνηση του ποσοστού συμβολής από τα εγγενή στοιχεία αλλά και από τη μάθηση».

Η παλιά επιχειρηματολογία περί ύπαρξης «μητρικού ενστίκτου» έχει παραμεριστεί. Πολλοί ψυχολόγοι σήμερα προτιμούν να μελετούν τα κίνητρα ως εξαρτημένα από την μάθηση, αν και τα εγγενή στοιχεία δεν πρέπει να αποκλειστούν ποτέ εντελώς. Οι απόψεις αυτές, ενισχύονται από μελέτες και πειράματα σε πιθήκους, οι οποίοι, όταν μεγαλώνουν σε απομόνωση, χωρίς δυνατότητα παρατήρησης και μάθησης, κοινωνικών συμπεριφορών, αδυνατούν

να ζευγαρώσουν. Αν, σε μια τέτοια περίπτωση, το θηλυκό αν γονιμοποιηθεί τεχνητά, δεν μπορεί να συμπεριφερθεί με μητρική στοργή και φροντίδα για το παιδί της. Παράλληλα, στους ανθρώπους, η παραμέληση και η κακοποίηση των παιδιών, προσκομίζονται συχνά σαν αποδεικτικά στοιχεία της ανυπαρξίας μητρικού ενστίκτου. Αλλά, όπως επισημαίνει η Χουντουμάδη (1996, σελ. 26), «η θεωρία ύπαρξης εγγενούς κινήτρου δεν αποκλείει την πιθανότητα της αναστολής ή διαστρέβλωσής του από περιβαλλοντικές συνθήκες. Όπως επισημαίνει, είναι δυνατό η μητρότητα ή η γονικότητα γενικότερα να εξαρτώνται από τη μάθηση, ενώ το ένστικτο για αναπαραγωγή να είναι εγγενές».

Οι πρώτες προσπάθειες διερεύνησης των ψυχολογικών κινήτρων που οδηγούν στην τεκνοποιία έγιναν από ψυχαναλυτές όπως αναφέρει η Χουντουμάδη (1996, σελ. 26), «οι θεωρητικοί της ψυχανάλυσης έχουν αναζητήσει τα κίνητρα της γονικότητας στη δυναμική της προσωπικότητας κατά την παιδική ηλικία, ενώ δεν αναζητούν τις ρίζες της επιθυμίας αναπαραγωγής στις συνθήκες που επικρατούν όταν το άτομο γίνει ενήλικο».

Επιπλέον, έχουν εστιάσει την προσοχή τους στα ασυνείδητα κίνητρα, τη διαμόρφωση του Εγώ και την εσωτερίκευση των γονικών προτύπων.

Μια άλλη ερμηνεία που δίνεται από τον Erikson στο βιβλίο της Χουντουμάδη «Παιδιά και γονείς στο ξεκίνημα μιας σχέσης», (1996, σελ. 27) είναι ότι «η παραγωγικότητα είναι το κυρίαρχο εξελικτικό έργο στην ενήλικη

ζωή και υποστηρίζει ότι, αν και οι ανάγκες που προωθούνται με την παραγωγικότητα μπορεί να είναι οικουμενικές και εν μέρει εγγενείς, οι τρόποι έκφρασης και ολοκλήρωσής τους ίσως διαφέρουν. Η παραγωγικότητα είναι δυνατόν να εκφραστεί μέσα από την εργασία και την προσφορά προς τους άλλους και την κοινωνία. Ωστόσο, παρά την αναγνώριση της ποικιλίας των μορφών που μπορεί να πάρει η παραγωγικότητα, ο Erikson ισχυρίζεται, ότι η πρώτη και κυρίαρχη έκφραση της παραγωγικότητας εμφανίζεται μέσα από την γονικότητα».

Από την άλλη, οι Hoffman και Hoffman, όπως αναφέρεται στο βιβλίο της Χουντουμάδη (1996), εντόπισαν εννέα βασικές πηγές ικανοποίησης ή αξίες, που μπορούν να προσφέρουν τα παιδιά και με βάση αυτές δικαιολογούν την επιθυμία της απόκτησης παιδιών. Η κάθε μία βασίζεται σε μια ψυχολογική ανάγκη, ενώ ταυτόχρονα επηρεάζεται από πολιτισμικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες. Οι κατηγορίες αξιών είναι οι εξής:

1. Ενήλικη Κοινωνική Ταυτότητα.

Η απόκτηση παιδιών εκπληρώνει την ανάγκη για αποδοχή του ατόμου ως υπεύθυνου και ενήλικου μέλους της κοινότητας.

2. Επέκταση του εαυτού.

Μέσω της γέννησης των παιδιών εκπληρώνεται η ανάγκη συνέχειας μετά θάνατο, η ανάγκη για καινούργιες εμπειρίες μάθησης και εξέλιξης, καθώς και η ανάγκη νέων νοημάτων στη ζωή.

3. Ηθικές αξίες.

Σε αυτή την περίπτωση η απόκτηση και ανατροφή ενός παιδιού ικανοποιεί την ανάγκη για ηθική βελτίωση, συμπεριλαμβανομένων των δυνατοτήτων να γίνει κάποιος λιγότερο εγωιστής, να μάθει να θυσιάζεται κάνοντας προσφορά στην κοινωνία ή ικανοποιώντας θρησκευτικές απαιτήσεις.

4. Δεσμοί και Στοργή προς την Πρωταρχική Ομάδα.

Το άτομο σύμφωνα με τον Erikson κάνοντας παιδιά, ικανοποιεί την ανάγκη του για έκφραση στοργής και οικειότητας σ' ένα άλλο άτομο καθώς και την ανάγκη να γίνει δέκτης τέτοιων συναισθημάτων.

5. Παροχή Ερεθισμάτων και Διασκέδασης

Κατά τον Erikson τα παιδιά προσφέρουν ενδιαφέροντα στη ζωή, τα οποία ο άνθρωπος έχει ανάγκη να προσθέσει στη ζωή του.

6. Επίδοση και Δημιουργικότητα.

Εκπληρώνεται η ανάγκη για επιτυχία, επίδοση και δημιουργικότητα, που μπορεί να αισθανθεί κανείς κάνοντας παιδιά και βοηθώντας τα να μεγαλώσουν.

7. Εξουσία και Επιρροή.

Εκπληρώνεται κατά κάποιο τρόπο η ανάγκη επιρροής πάνω σε κάποιον άλλο (γονιού σε παιδί).

8. Κοινωνική Σύγκριση.

Με τα παιδιά ικανοποιείται η ανάγκη για κοινωνική υπόληψη ή ανταγωνιστικό όφελος σε σχέση με τους άλλους μέσα από την σύγκριση της συμπεριφοράς, της εμφάνισης ή της επιτυχίας των παιδιών.

9. Οικονομικό Όφελος.

Κατά τον Erikson τα παιδιά ικανοποιούν ανάγκες που έχουν σχέση με την οικονομική χρησιμότητα και το γεγονός ότι τα παιδιά μπορούν μερικές φορές να βοηθήσουν στη δουλειά των γονιών ή να ενισχύσουν με το εισόδημά τους την οικογένεια.

Οι παραπάνω αξίες, όπως υποστηρίζει η Χουντουμάδη (1996, σελ. 27), «όταν είναι αρκετά ισχυρές και όταν δεν υπάρχουν άλλες που να τις ανταγωνίζονται, τότε αποτελούν καθοριστικό παράγοντα στην επιλογή των ατόμων να αποκτήσουν παιδιά».

Παράλληλα, τονίζει ότι οι αξίες αυτές πιθανόν να μεταβάλλονται κατά την διάρκεια της ενήλικης ζωής και ότι αποτελούν μέρος ενός γενικότερου πλαισίου ιδεολογιών, το οποίο περιλαμβάνει και άλλες αξίες. Επομένως οι αξίες αυτές δεν αποτελούν αποκλειστικό παράγοντα της επιλογής μας ως προς την απόκτηση παιδιών, αλλά η απόφαση αυτή εξαρτάται από την θέση που κατέχουν για την τεκνοποίηση σε σχέση όμως με τις υπόλοιπες αξίες.

Ωστόσο οι λόγοι που μας ωθούν να αποκτήσουμε παιδιά είναι πολύ συχνά ασυνείδητοι και δεν εντοπίζονται εύκολα. Οι άνθρωποι δύσκολα μπορούν να συνειδητοποιήσουν τους βαθύτερους λόγους που τους οδηγούν στην τεκνοποίηση και να απαντήσουν σε ένα αντίστοιχο ερώτημα. Συνήθως απαντούν με επιφανειακές, στερεότυπες απαντήσεις. Χαρακτηριστικά σε έρευνα, τα αποτελέσματα της οποίας παραθέτει η Μουσούρου (1985, σελ. 107), «μητέρες που ρωτήθηκαν γιατί απέκτησαν παιδί, απάντησαν το 37,71% «γιατί αγαπούν τα παιδιά», το 30,67% «γιατί αυτός είναι ο προορισμός του ανθρώπου» και το 20,80% «γιατί αυτό ήταν κοινή επιθυμία αυτών και των συζύγων τους». Επίσης συχνά ενδέχεται να υπάρχουν ειδικοί προσωπικοί λόγοι για την απόκτηση ενός παιδιού, ανάμεσα στους οποίους η Χουντουμάδη (1996), αναφέρει για παράδειγμα, τον ανταγωνισμό με μια αδερφή που έμεινε έγκυος ή μια προσπάθεια αποδοχής από απορριπτικούς γονείς.

Ένας λόγος που συχνά αναφέρεται στην βιβλιογραφία, η αφορμή για την απόκτηση ενός παιδιού είναι μια προσπάθεια του ζευγαριού να συμπληρώσει τα κενά στη σχέση του ή να «σώσει» τον γάμο του (Χουέλαν, 1988). Όταν συμβεί αυτό, οι σχέσεις τόσο των γονιών με το παιδί όσο και του ζευγαριού μεταξύ του περιπλέκονται, καθώς τοποθετούνται σε λάθος βάσεις.

Γίνεται λοιπόν φανερό ότι οι λόγοι που οδηγούν τους ανθρώπους στην απόκτηση παιδιών είναι πολυδιάστατοι και εντοπίζονται με δυσκολία στο πλέγμα των ιδεών και των πράξεων που διαμορφώνονται από την οικογένεια, τα

προσωπικά βιώματα, τις πολιτισμικές παραδόσεις, την κοινωνική «μυθολογία» με τις αντιλήψεις που αυτή προωθεί, το κράτος, την εκκλησία, την οικονομική πραγματικότητα και άλλους παρεμφερείς παράγοντες.

Η απόφαση να αποκτήσουμε παιδί η οποία προκαλεί σημαντικές και αμετάκλητες επιπτώσεις στη ζωή όλων, για αυτό και αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη βαρύτητα, ιδίως σήμερα που τα περιθώρια επιλογής του ανθρώπου σε αυτό τον τομέα διευρύνονται. Επιπλέον, η διερεύνηση των παραγόντων, που καθορίζουν την επιλογή απόκτησης παιδιών, μας βοηθά να αντιληφθούμε καλύτερα τις αλλαγές που αυτό φέρνει στη ζωή του ζευγαριού και να διαμορφώσουμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα γύρω από το γεγονός της απόκτησης ενός παιδιού από το σύγχρονο ζευγάρι και όσων αυτό συνεπάγεται.

2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ

Μέσα στην ομάδα της οικογένειας κάθε κοινωνικής περιόδου κυρίαρχες μορφές και χαρακτηριστικοί ρόλοι είναι η μητέρα και ο πατέρας. Η οικογένεια, όποια μορφή και αν έχει, όποιους κοινωνικούς σκοπούς και αν εξυπηρετεί, έχει ως βασικό γνώρισμα την γέννηση και την ανατροφή των παιδιών. Το ζευγάρι επιλέγει να κάνει παιδιά για ποικίλους λόγους, προερχόμενους τόσο από τα βαθύτερα κίνητρα της προσωπικότητας και του υποσυνείδητου όσο και από την ιδεολογία της κοινωνίας όπου ζει.

Ανεξάρτητα από τα βαθύτερα αίτια επιλογής της γονεϊκότητας, από την στιγμή της τεκνοποιίας ο άντρας και η γυναίκα που αποτελούν το ζευγάρι, υιοθετούν δύο νέους ρόλους, μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία. Τον ρόλο του πατέρα και της μητέρας αντίστοιχα. Οι ρόλοι αυτοί συνδέονται με δύο θεσμούς που έχει διαμορφώσει η κοινωνία, το θεσμό της μητρότητας και της πατρότητας.

Η μάνα και ο πατέρας της Ελληνικής οικογένειας και γενικότερα η μάνα και ο πατέρας ως ρόλοι έχουν επενδυθεί με ποικίλα χαρακτηριστικά και ιδιότητες, ενώ η κοινωνία έχει αναπτύξει και διαμορφώσει ποικιλία αντιλήψεων γύρω από αυτούς τους δύο ρόλους. Παρακάτω θα κάνουμε μια συνοπτική αναφορά στους δύο αυτούς θεσμούς, έτσι όπως αυτοί παρουσιάζονται μέσα από την βιβλιογραφία.

α) Ο Θεσμός της Μητρότητας

Η γυναίκα έχει οπλιστεί από την Φύση με την θαυμάσια δυνατότητα να συλλαμβάνει και να γεννά τον άνθρωπο, δηλαδή τη ζωή. Η δυνατότητα αυτή της γυναίκας αποτελεί σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης της ταυτότητάς της, όχι όμως και το μοναδικό.

Η μητρότητα είναι μια γυναικεία εμπειρία, της οποίας το περιεχόμενο, η μορφή και η σχέση με τις άλλες κοινωνικές δραστηριότητες των γυναικών έχει αλλάξει πολλές φορές μέσα στην ιστορία. Η εμπειρία αυτή βιώνεται και αντιμετωπίζεται διαφορετικά, ανάλογα με την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει η μητέρα και την ιστορική περίοδο στην οποία αναφερόμαστε.

«Στις πρωτόγονες αγροτικές κοινωνίες, που δεν γνώριζαν για την βιολογική πατρότητα, οι γυναίκες απολάμβαναν ιδιαίτερες τιμές, λόγω της ικανότητάς τους να δημιουργούν ζωή. Έτσι η ευθύνη για τα παιδιά ήταν κοινή και όχι αποκλειστικό πρόβλημα της κάθε συγκεκριμένης γυναίκας» (Χουντουμάδη, 1996, σελ. 80). Άλλωστε, ο θαυμασμός και ο σεβασμός που αποδιδόταν στην ικανότητα της γυναίκας να γεννά ζωή, αποδεικνύεται έμπρακτα κατά την περίοδο της μητριαρχικής οργάνωσης της οικογένειας και της κοινωνίας.

Στην παραδοσιακή αγροτική οικογένεια, οι γυναίκες μέσα στα πλαίσια της διευρυμένης οικογένειας, είχαν πολυσύνθετο ρόλο και σπάνια είχαν ως αποκλειστικό τους έργο την ανατροφή των παιδιών και την κάλυψη των

αναγκών τους. Η Κατάκη (1984, σελ. 123), αναφέρει: «Η γυναίκα προσέφερε πάρα πολλά ακόμα και για την ίδια την επιβίωση της κοινότητας, βιολογική και κοινωνική, η οποία στηριζόταν στην αλληλοβοήθεια των μελών. Στον παραδοσιακό χώρο ο ρόλος της γυναίκας εναρμονίζεται τόσο με τις δικές της ανάγκες όσο και με τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου». Κατά την ίδια η κοινότητα περιέβαλε την παραδοσιακή γυναίκα με σεβασμό και εκτίμηση καθώς αυτή προσέφερε συνεχώς. Επομένως, έπαιρνε την δύναμη και τον σεβασμό μέσα από το συνεχές δόσιμο, με πολύ κόπο, μέσα από κοπιαστική καθημερινή δουλειά, προκειμένου να εδραιώσει τη θέση της οικογένειάς της και της ευρύτερης κοινωνίας. Επιπλέον το κορίτσι θεωρούνταν επιβάρυνση για την οικογένεια έως ότου παντρευτεί. Ήταν δηλαδή ένα «βάρος» για την οικογένεια που ξεπλήρωνε, κατά κάποιο τρόπο, το χρέος της όταν έκανε δική της οικογένεια. Γι' αυτό και η Κατάκη (1984, σελ.124) υποστηρίζει ότι «η γυναίκα μόνο όταν γινόταν μητέρα δικαιωνόταν για την ψυχική και σωματική της κόπωση».

Η στάση της οικογένειας και της κοινότητας απέναντι στην γυναίκα άλλαζε από την στιγμή που έφερνε ένα παιδί στον κόσμο και γινόταν μητέρα. Η Δουμάνη (1989, σελ. 73), αναφέρει ότι «στην ουσία η μητρότητα σήμαινε για την παραδοσιακή γυναίκα ότι έπαυε να είναι ένα ασήμαντο «αντικείμενο» και έπαιρνε τη θέση του σημαίνοντος ατόμου». Βέβαια η χαμηλή θέση της γυναίκας στον παραδοσιακό χώρο και η εξειδανίκευση της μητρότητας είχαν άμεση

σχέση με την σημασία που δίνονταν στα παιδιά και την οικογένεια. Εφόσον η οικογένεια, και όχι το άτομο, ήταν η μικρότερη βιώσιμη μονάδα, ο ρόλος της μητέρας που ήταν ζωτικός, για την επιβίωση της μονάδας αυτής, έπρεπε να ενισχυθεί με κάθε δυνατό στήριγμα και όφελος. (Δουμάνη, 1989, σελ. 74). Γι' αυτό και εξασφαλιζονταν στην μητρική μορφή ο μέγιστος σεβασμός, ανάλογος με την κοινωνική της προσφορά. Παράλληλα για να μεγεθυνθεί ακόμα περισσότερο η σημασία της μητρότητας μείωναν σε κύρος κάθε άλλο γυναικείο ρόλο.

Βέβαια το κύρος που συνεπαγόταν για την παραδοσιακή Ελληνίδα γυναίκα ο ρόλος της μάνας, δεν αποδιδόταν αυτόματα στην γυναίκα με την γέννηση του πρώτου της παιδιού. Αυτό ήταν μόνο το πρώτο βήμα. Από εκεί και πέρα το κύρος της αυξανόταν με την καλή εξέλιξη των παιδιών της. Η γυναίκα – μάνα αυτής της περιόδου, έχει χρέος να σταθεί δίπλα στα παιδιά της, να τα αναθρέψει, να τα παντρέψει και να τα «πλάσει», έτσι ώστε να βοηθήσουν την ευρεία οικογένεια. Άλλωστε, όπως αναφέρει η Κατάκη (1984, σελ. 127), «η πιο μακρόχρονη και μόνιμη σχέση στον παραδοσιακό χώρο είναι αυτή της μητέρας παιδιού». Τα παιδιά είναι πάντα γύρω της με τους συζύγους και τα εγγόνια. Αντίθετα στον αστικό χώρο, η σχέση αυτή διαρκεί έως τα 18 χρόνια του παιδιού, λόγω της αλλαγής του τρόπου ζωής και της μορφής των οικογενειών και πιο μακρόχρονη γίνεται πια η σχέση του ανδρόγυνου.

Στην παραδοσιακή λοιπόν κοινωνία, η μητρότητα εξειδανικεύεται και συμβάλλει στην καλύτερη αντιμετώπιση της γυναίκας. Παράλληλα παρόλη την πληθώρα των καθηκόντων της γυναίκας, μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία του παραδοσιακού χώρου (κυρίως την σκληρή σωματική εργασία), μόνο η προσφορά της ως μάνα αναγνωρίζεται και της προσδίδει κύρος.

Με το πέρασμα στην πυρηνική αστική μορφή της οικογένειας αλλάζουν τα δεδομένα και για την μητρότητα. Η Κατάκη (1984), επισημαίνει ότι η γυναίκα της πυρηνικής – αστικής οικογένειας περιορίζεται στο βοηθητικό ρόλο της νοικοκυράς μέσα στα στενά πλαίσια ενός σπιτιού (διαμερίσματος συχνά). Όλες τις ευθύνες για την επιβίωση της οικογένειας τις επωμίζεται ο άντρας, ο οποίος εργάζεται έξω από το σπίτι. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Χουντουμάδη (1996, σελ. 82), «η γυναίκα οφείλει να είναι φρόνιμη και πρακτική νοικοκυρά, της οποίας τα μητρικά καθήκοντα συνίστανται στην εκπαίδευση των παιδιών, για να γίνουν χρήσιμα μέλη της κοινωνίας».

Η γυναίκα λοιπόν απομονώνεται, κατά κάποιο τρόπο στο σπίτι της, χωρίς δυνατότητες να διοχετεύσει την ανάγκη της για προσφορά και δράση. Έτσι «αισθάνεται ότι ο μοναδικός άνθρωπος που την έχει πραγματικά ανάγκη είναι το παιδί της». (Κατάκη, 1984, σελ. 132). Αφοσιώνεται σ' αυτό και δίνει τα πάντα. Καθώς ο άντρας λείπει όλη την ημέρα από το σπίτι, η γυναίκα ασχολείται αποκλειστικά με το παιδί και αγωνιά να το φροντίσει και να το αναθρέψει όσο το δυνατόν καλύτερα. Στην προσπάθειά της όμως αυτή είναι

μόνη και αγωνιά για την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της φροντίδας της. Η Δουμάνη, όπως αναφέρει η Κατάκη (1984, σελ. 134), στο βιβλίο «Οι τρεις ταυτότητες της Ελληνικής οικογένειας», παρατηρεί την αντίθεση σε σχέση με την μάνα της παραδοσιακής αγροτικής κοινωνίας. «Η μητέρα του χωριού, περιτριγυρισμένη από άλλες γυναίκες, δεν χρειάζεται να κάνει καμία ιδιαίτερη προσπάθεια για να διαπαιδαγωγήσει το παιδί της. Η πείρα των άλλων γυναικών, η συμπαράστασή τους και το σίγουρο περιβάλλον δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες και βοηθούν την μάνα να αισθάνεται καλά με τον εαυτό της, να ενεργεί νηφάλια, άρα το παιδί να νοιώθει ήρεμο και ασφαλές. Οι μητέρες αντίθετα της αστικής οικογένειας, κατέβαλαν ιδιαίτερη προσπάθεια στην καθημερινή τους αλληλεπίδραση με το παιδί».

Με τη βιομηχανική επανάσταση δημιουργείται ένας διαχωρισμός στην καθημερινή ζωή αντρών και γυναικών της αστικής οικογένειας. Η γυναίκα αρχίζει να θεωρείται ως ον με ιδιαίτερη φύση, που καθορίζεται από την βιολογική της ικανότητα να γεννά παιδιά. Ο ιδιαίτερος αυτός ρόλος της καθορίζει τη συμπεριφορά, τις δραστηριότητες και τη θέση της στην οικογένεια. Αναπτύσσεται μια ρομαντική φιλοσοφία περί φύλων, βάση της οποίας στη γυναίκα αποδίδονται ιδιότητες όπως αγνότητα, ζεστασιά, τρυφερότητα, αυθορμητισμός, ιδιότητες που πιστεύουν ότι ο άντρας τις είχε χάσει μέσα από το σκληρό αγώνα για επιβίωση (Χουντουμάδη, 1996). Έτσι λοιπόν, ο γυναικείος ρόλος ταυτίζεται με την στοργή και την φροντίδα, που

κορυφώνονται μέσα από την σχέση μάνας – παιδιού. Η μάνα ταυτίζεται απόλυτα με το παιδί και δημιουργείται ένα ιδανικό πρότυπο μητρότητας, που όλες οι γυναίκες έπρεπε να ακολουθούν. Η Μακρυνιώτη στο βιβλίο της Χουντουμάδη «Παιδιά και γονείς στο ξεκίνημα μιας σχέσης», αναφέρεται στην μητρική φροντίδα ως καθήκον άμεσα συνδεδεμένο με την ικανοποίηση των βιολογικών και συναισθηματικών αναγκών του παιδιού. Η φροντίδα αυτή, όπως παρουσιάζεται, καλύπτει τομείς όπως ο θηλασμός, η ηθική διαπαιδαγώγηση και η απόλυτη αφιέρωση του χρόνου της μητέρας, που φτάνει μέχρι την αυτοθυσία στην ικανοποίηση των παιδικών αναγκών. Όπως τονίζει το παιδί δεν μπορεί να νοηθεί ανεξάρτητα από την μητρική παρουσία. Καθοριστικά λοιπόν στοιχεία της νέας γυναίκας είναι η συνεχής παρουσία της δίπλα στο παιδί, η ταύτισή της με τις ανάγκες του παιδιού και η απόλυτη εξάρτηση του παιδιού από αυτήν.

Το παραδοσιακό σχήμα της οικογένειας, όμως, με τον πατέρα «κουβαλητή» και την μητέρα να ασχολείται με τα οικιακά, αφορά ολοένα και μικρότερο ποσοστό οικογενειών. Οι ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας αλλά και οι ανάγκες της οικογένειας, χρειάζονται την επαγγελματική απασχόληση και των γυναικών έξω από το σπίτι. Έτσι, η σύγχρονη γυναίκα υιοθετεί ποικιλία ρόλων. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή κοινωνία οι πολλοί ρόλοι της γυναίκας αναγνωρίζονται. Έτσι η σύγχρονη γυναίκα αποκτά κοινωνικό κύρος και θαυμάζεται όχι αποκλειστικά ως μάνα, αλλά και για την πιθανή κοινωνική, επαγγελματική ή επιχειρηματική της επιτυχία. Όπως αναφέρει η Δουμάνη

(1989, σελ. 75), «σε αυτό το πλαίσιο ο μητρικός ρόλος είναι ένας από τους πολλούς ρόλους που μπορεί να παίξει μια γυναίκα και σίγουρα όχι αυτός που θα της προσδώσει οπωσδήποτε τον μεγαλύτερο θαυμασμό».

Ωστόσο, η μεγαλύτερη καταξίωση της γυναίκας στον κοινωνικό περίγυρο και η αναγνώριση της πολύτιμης συμβολής της σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής συνυπάρχει με απόψεις που λένε ότι η μητέρα οφείλει να είναι πάντα παρούσα δίπλα στο παιδί. Αυτό γεμίζει τις σύγχρονες εργαζόμενες μητέρες με ενοχές. Οι έρευνες όμως και οι μελέτες έχουν αποδείξει ότι τα παιδιά δεν βλάπτονται από την μητρική απασχόληση. Αντιθέτως, αυτή δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να «συναναστραφεί» και με άλλα άτομα, όπως ο πατέρας, το συγγενικό περιβάλλον, οι συνομήλικοι σε κάποιο παιδικό σταθμό και ταυτόχρονα δίνει την ευκαιρία στη μητέρα να ξεφύγει από την καθημερινή και κουραστική (ψυχικά – σωματικά) αποκλειστική σχέση με το παιδί (Χουντουμάδη, 1996).

Είδαμε λοιπόν ότι οι απαιτήσεις και τα ιδεώδη, με τα οποία έχει περιβληθεί η μητρότητα από την κοινωνία, μεταβάλλονται σε διάφορες στιγμές της ιστορίας. Αρχικά η μητρότητα αντιμετωπίστηκε ως βιολογική αναγκαιότητα, που συνοδευόταν από κοινωνικό κύρος. Οι γυναίκες ήταν μητέρες. Η μητρική φροντίδα ήταν συνυφασμένη με την ύπαρξή τους. Η αξία της γυναίκας αναγνωρίζονταν μόνο όταν αυτή είχε την μητρική ιδιότητα. Από

τότε άλλαξαν πολλά, ωστόσο η μητρότητα παρέμεινε θεσμός με πρωτεύουσα κοινωνική σημασία, που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη μοίρα της γυναίκας.

Εκείνο όμως που αποτελεί σημαντική εξέλιξη για την εποχή μας είναι ότι τώρα πια η μητρότητα είναι μια από τις πολλές ιδιότητες μιας γυναίκας, όχι όμως και η μοναδική. Η γυναίκα σήμερα μπορεί να δικαιωθεί και μέσα από άλλους κοινωνικούς ρόλους, γεγονός που της δίνει την δυνατότητα να είναι πιο ολοκληρωμένη, επομένως έχει τις προϋποθέσεις να ασκήσει πιο συνειδητά το γονικό της ρόλο. Τώρα πια η επιλογή της να γίνει μάνα μπορεί να είναι αποτέλεσμα πραγματικής επιθυμίας και όχι προσπάθεια να αποκτήσει κύρος και ρόλο μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία, εφόσον ήδη κατέχει κύρος και ισότιμη θέση στην κοινωνία, ως γυναίκα, ως προσωπικότητα και ως επαγγελματίας.

β) Ο Θεσμός της Πατρότητας

Μελετώντας κανείς γύρω από τους γονεϊκούς ρόλους και τους θεσμούς της μητρότητας και της πατρότητας, εκείνο που αντιλαμβάνεται άμεσα είναι ότι έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην μελέτη της μητρότητας και στην ανάλυση της σχέσης μητέρας – παιδιού, καθώς και της επίδρασης που έχει η μάνα στην εξέλιξη του παιδιού. Αντίθετα, ο ρόλος του πατέρα και οι αναφορές σε αυτόν είναι περιορισμένες και έρχονται σε δεύτερη μοίρα. Η Χουρδάκη (1982), αναφέρει ότι στο Διεθνές Συνέδριο το 1965, ο πατέρας χαρακτηρίστηκε ως ο «μεγάλος απών» από την βιβλιογραφία της οικογένειας και της κοινωνικής ψυχολογίας.

Τα αίτια της μη ενασχόλησης των μελετητών και των επιστημόνων με τον πατέρα σε εκτεταμένο βαθμό θα δίνονται σε ποικίλες πηγές.

Ο P. Ross (1987, σελ. 21), υποστηρίζει ότι «το γεγονός αυτό συνδέεται με την αποδοχή της υπόθεσης ότι η επίδραση του πατέρα στην ανάπτυξη του παιδιού είναι μικρότερης σημασίας από την επίδραση της μητέρας». Την ίδια άποψη συμμερίζεται και ο Bowlby ο οποίος, όπως αναφέρεται στο βιβλίο του Τσιάντη (1991) «Η Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας», «βλέπει το ρόλο του πατέρα σαν έμμεσο, δηλαδή σαν ένα ρόλο που η αξία του καθορίζεται μόνο από την οικονομική και συναισθηματική υποστήριξη προς την μητέρα» (σελ. 19). Ο Wisdom (Τσιάντης, 1991, σελ. 19), από την άλλη αναφέρει πως

έχει γίνει πια συνείδηση στους ίδιους τους γονείς πως, κατά τη βρεφική ηλικία τουλάχιστον, μόνο ο ρόλος της μητέρας είναι σημαντικός».

Ο Παρασκευόπουλος (1985, σελ. 150), αναφέρει «ότι η σχέση μητέρας - παιδιού θεωρούνταν ότι είναι το «πρωτότυπο» για όλες τις συναισθηματικές αλληλεπιδράσεις του παιδιού. Η πατρότητα αντίθετα θεωρούνταν «κοινωνική υποχρέωση». Η ψυχολογική πατρότητα κατά τον ίδιο ήταν ρόλος επιγενής και έκφραση του συζυγικού συναισθήματος, ενώ ο ρόλος της μητέρας ήταν ρόλος αυτοδύναμος με βαθιές εγγενείς ψυχολογικές ρίζες».

Γίνεται, συχνά επίσης, λόγος για μητρικά καθορισμένα ένστικτα και βιολογικά καθορισμένη μητρική συμπεριφορά, ενώ ο πατέρας δεν λαμβάνεται υπόψη. Με λίγα λόγια υποστηρίζεται, όπως επισημαίνει ο Τσιάντης (1991), ότι ο ρόλος του πατέρα αποτελείται από μια σειρά κοινωνικών υποχρεώσεων, χωρίς να υπάρχουν αντίστοιχα βιολογικά καθορισμένα πατρικά ένστικτα. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται και από άλλους, όπως η Mead (Τσιάντης, 1991, σελ.20), η οποία σημειώνει ότι «ο πατρικός ρόλος είναι μια κοινωνική εφεύρεση και δεν είναι βιολογικά καθορισμένος, όπως η μητρότητα».

Γεγονός είναι ότι ο ρόλος του πατέρα υπήρξε δευτερεύον όσον αφορά την ψυχολογική του υπόσταση. Η Χουντουμάδη (1996, σελ. 133), επισημαίνει ότι «οι δύο θεσμοί και οι δύο έννοιες μητρότητα και πατρότητα δεν θεωρούνται παράλληλοι ή αντίστοιχοι, αλλά διαφορετικοί. Η πρώτη έννοια συνδέεται με

προσφορά, στοργή, νοιάξιμο και ολοκλήρωση για την γυναίκα, ενώ η δεύτερη έχει σχέση με έλεγχο και κυριότητα».

Σε γενικές γραμμές, ιστορικοί και οικονομικοί λόγοι καθορίζουν τους τρόπους ανατροφής του παιδιού και το ποιος από τους δύο γονείς θα παίζει πρωταρχικό ρόλο σε αυτή. Όπως τονίζει ο Τσιάντης (1991), με την βιομηχανοποίηση το βάρος της ανατροφής του παιδιού είχε πέσει στους ώμους της μητέρας, ενώ πατέρας ήταν αυτός που προμήθευε την οικογένεια με υλικά αγαθά. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Χουρδάκη (1988, σελ. 374), «τα καθήκοντα και η έννοια της πατρότητας περιορίζονταν στο βιοπορισμό και την εξασφάλιση οικονομικών πόρων ζωής».

Η μορφή που πήρε η αστική οικογένεια ήθελε τον άντρα να εργάζεται όλη την ημέρα έξω από το σπίτι και να λείπει πολλές ώρες, ενώ η μάνα είχε αποκλειστικό της έργο να βρίσκεται στο σπίτι και να φροντίζει τα παιδιά της. Έτσι η κοινωνική πραγματικότητα συντέλεσε στη διαμόρφωση μιας ορισμένη άποψης για τις υποχρεώσεις που περικλείει ο πατρικός και μητρικός ρόλος αντίστοιχα. Κατά κάποιο τρόπο δηλαδή «επιβάλλεται» στον άντρα πατέρα να εργάζεται για την οικογένειά του ενώ από την άλλη, ο άντρας, μέχρι πρόσφατα, διαπαιδαγωγούνταν έτσι ώστε να θεωρεί την πατρότητα συνυφασμένη με την κάλυψη των υλικών αναγκών των παιδιών. Συχνά επίσης κατά τον Τσιάντη (1991), θεωρούνταν ένδειξη θηλυπρέπειας για τον άντρα να ασχολείται με το παιδί και τη φροντίδα του.

Τελευταία όμως, δίνεται νέα σημασία στο ρόλο του πατέρα. Ο Παρασκευόπουλος (1981, σελ. 150), αναφέρει ότι «η έρευνα έχει δείξει πως ο πατέρας διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού και ότι η συμπεριφορά του πατέρα είναι σημαντικός δείκτης της ψυχοδυναμικής της οικογένειας και του είδους των επιδράσεων στο παιδί». Από την άλλη το νέο δεδομένο της εργασιακής απασχόλησης των γυναικών επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την αλλαγή γύρω από τις αντιλήψεις για την πατρότητα.

Αυτό που διαπιστώνεται σήμερα, όπως τονίζει η Χουντουμάδη (1996, σελ. 15), είναι ότι «ο πατέρας και η μητέρα δεν εκπληρώνουν διαφορετικές και αποκλειστικές λειτουργίες. Δεν υπάρχουν πράγματα που μόνο ο ένας ή η άλλη είναι ικανός ή ικανή να κάνουν».

Αναμφισβήτητα, η μητέρα είναι κυρίαρχο πρόσωπο για το παιδί και απόλυτα συνδεδεμένη μαζί του, ιδίως κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Όμως το παιδί δεν έχει αποκλειστικά την ανάγκη μόνο της δικής της παρουσίας. Το παιδί χρειάζεται πολύ περισσότερο από το θηλασμό για παράδειγμα, που είναι αποκλειστικό έργο της μητέρας.

Το παιδί έχει ανάγκη την ουσιαστική σχέση και με τους δύο γονείς από τα πρώτα βήματα της ζωής του. Η Χουντουμάδη (1996, σελ. 133), τονίζει ότι «το παιδί αναπτύσσει διαφορετική σχέση με τον κάθε γονιό και κάθε γονιός του μεταφέρει διαφορετικές εμπειρίες, ως αποτέλεσμα του φύλου του και

προσωπικές εμπειρίες άσχετες προς το φύλο». Επιπλέον, η ενασχόληση του πατέρα με το παιδί το βοηθά να εμπλουτιστεί, καθώς διευρύνεται το πρώτο κοινωνικό του περιβάλλον. Παράλληλα, από αυτήν τη σχέση πατέρα – παιδιού ωφελείται και ο πατέρας καθώς η επαφή με το παιδί τον βοηθά να αναπτύξει πλευρές της προσωπικότητάς του πιο ευαίσθητες και απελευθερωμένες. (Χουντουμάδη, 1996).

Πολύ συχνά ως επιχείρημα για την μη ενασχόληση των πατεράδων με τα παιδιά ή ως δικαιολογία έχει χρησιμοποιηθεί η αμφισβήτηση της ικανότητάς τους να τα φροντίσουν το ίδιο καλά με τη μητέρα. Ωστόσο αυτό θεωρείται μάλλον μια απλοϊκή δικαιολογία. Η Χουντουμάδη (1996), τονίζει ότι η ικανότητα ενός άντρα να φροντίσει το παιδί του εξαρτάται από την προσωπική του ιστορία, τις επαγγελματικές του υποχρεώσεις και τις πιθανές προηγούμενες εμπειρίες του με παιδιά, παράγοντες δηλαδή ψυχολογικής και κοινωνικής φύσης, οι οποίοι δεν διαφέρουν από τους παράγοντες που καθορίζουν και την αντίστοιχη ικανότητα της μητέρας.

Σήμερα λοιπόν, και ο άντρας και η γυναίκα έχουν τις ίδιες υποχρεώσεις, τις ίδιες δυνατότητες και δικαιώματα στην κοινωνία που ζουν. Εργάζονται σε μεγάλο ποσοστό και οι δύο και αφιερώνουν τον ίδιο χρόνο στα παιδιά. Και οι δύο γονείς είναι ικανοί, απαλλαγμένοι από τα κοινωνικά στερεότυπα να φροντίσουν τα παιδιά τους.

Η μητρική αγάπη κατά την Χουντουμάδη (1996), δεν πρέπει να αντικατασταθεί από την πατρική, αλλά αντίθετα, αυτό από το οποίο έχουν ανάγκη τα παιδιά είναι μια αγάπη αλληλέγγυα. Αυτό που είναι σημαντικό είναι οι πατέρες να έχουν την δυνατότητα σε κοινωνικό και ψυχολογικό επίπεδο να είναι πατέρες με την ουσιαστική ψυχολογική έννοια του όρου. Οι έρευνες έχουν αποδείξει ότι τα παιδιά έχουν την ανάγκη της τρυφερής και επικοινωνιακής σχέσης και με τους δύο γονείς.

Σήμερα που έχει πλέον καταρριφθεί ο μύθος της ανικανότητας του άντρα να φροντίσει το παιδί και οι συνθήκες ζωής του ζευγαριού έχουν φέρει άντρες και γυναίκες στην ίδια θέση, η πατρότητα αντιμετωπίζεται ισότιμα με την μητρότητα. Αναμφίβολα, η βιολογική υπόσταση της γυναίκας της δίνει έναν επιπρόσθετο ρόλο στη ζωή και την ανατροφή του παιδιού, ωστόσο σήμερα φαίνεται να προωθείται η άποψη της κοινωνικής μητρότητας και πατρότητας. Η Χουντουμάδη (1996, σελ. 189), αναφέρει ως προς αυτό ότι «η σχέση γονιού – παιδιού δεν βασίζεται σε ορμόνες και χρωμοσώματα, αλλά στην αγάπη, τη φροντίδα και σε κοινωνικά κυρίως χαρακτηριστικά».

Απόδειξη για αυτό είναι η σχέση θετών γονιών και παιδιού. Αυτό που κατά την Χουντουμάδη (1996, σελ. 89), «κάνει κάποιον γονιό είναι η ανατροφή του παιδιού. Η γυναίκα και ο άντρας που μεγαλώνει ένα παιδί είναι ο γονιός και διαμορφώνεται από το γεγονός ότι το ανατρέφει. Η μητρότητα και η πατρότητα γίνονται μέρος του εαυτού τους».

Επομένως, η γονική ιδιότητα πρέπει να αρχίζει σιγά – σιγά, να φεύγει από τα στερεότυπα που η κοινωνία έχει διαμορφώσει. Η ιδιότητα αυτή θα πρέπει αναγκαστικά και ρεαλιστικά να συμβαδίζει με τις ανάγκες των δύο φύλων για οικειότητα και κοινωνική αναγνώριση. Άλλωστε όπως παρατηρεί η Δουμάνη (1989, σελ. 219), «Ο γονικός ρόλος μπορεί να αποδώσει καρπούς για γονείς και παιδιά, μόνο σε συνδυασμό με μια ουσιαστική επαγγελματική και συζυγική εμπειρία».

Γ. 1. ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΖΕΥΓΑΡΙΟΥ ΣΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΗΣ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ

«Η εγκυμοσύνη αν και είναι ένα σύνηθες και αναμενόμενο γεγονός ανάμεσα στα νεαρά ζευγάρια, αναμφισβήτητα αποτελεί για το ζευγάρι μια κρίσιμη φάση στον κύκλο της ζωής. Η κυοφορία και το κυοφορούμενο ασκούν σημαντικές επιδράσεις στην μέλλουσα μητέρα και στον μέλλοντα πατέρα. Γιατί η εγκυμοσύνη απαιτεί από τους μέλλοντες γονείς νέες ψυχοκοινωνικές προσαρμογές σε όλους τους τομείς της ζωής τους όπως είναι η ταυτότητα του εγώ, οι συζυγικοί ρόλοι, οι κοινωνικές τους συναναστροφές ακόμη και οι εργασιακές τους σχέσεις. Οι προσαρμογές αυτές μπορεί να αποτελέσουν ευκαιρία για μεγαλύτερη προσωπική, ψυχοκοινωνική, ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη του ζευγαριού ή αντίθετα να απολήξουν σε τραυματική εμπειρία για τους μέλλοντες γονείς οι οποίοι δεν έχουν ακόμα κατορθώσει να ξεπεράσουν τα δικά τους αναπτυξιακά προβλήματα» (Ι. Παρασκευόπουλος, 1985, Τόμος 1, σελ. 115).

Κατά τον Παρασκευόπουλο (1985) το πώς αντιδρά το κάθε ζευγάρι στην εγκυμοσύνη είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων όπως είναι οι σχέσεις του ζευγαριού τόσο μεταξύ τους όσο και με τους δικούς του γονείς, ο βαθμός της ψυχοκοινωνικής ωριμότητας του ζευγαριού, κατά πόσο η εγκυμοσύνη είναι επιθυμητή και αναμενόμενη ή ανεπιθύμητη και απρόσμενη.

Σύμφωνα με τους Κρίστοφερ Μείσου και Φράνκ Φώκνερ (1981) η ερώτηση που απασχολεί το ζευγάρι είναι κατά πόσο το βρέφος θα τους ενώσει ή θα τους χωρίσει. Και ο άντρας και η γυναίκα θα δεχτούν την εγκυμοσύνη πιο εύκολα αν δεν δουν το παιδί να μπαίνει ανάμεσά τους. Αν εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό ο ένας από τον άλλο, τότε πολύ πιθανό να θεωρήσουν το παιδί παρείσακτο. Πολλά ζευγάρια παντρεύονται για αλληλοϋποστήριξη και οι δραστηριότητές τους και οι συγκινησιακές υποχρεώσεις ανάμεσά τους αφήνουν λίγα περιθώρια για ένα τρίτο πρόσωπο, ακόμα και αν πρόκειται για το ίδιο τους το παιδί.

Η σχέση τους πρέπει να υποστεί μεγάλες αλλαγές για να προσαρμοστούν στην εγκυμοσύνη και στο παιδί. Από την άλλη μεριά, όπου υπάρχει μεγαλύτερη ανεξαρτησία ανάμεσα στον άντρα και στη γυναίκα, η γέννηση του πρώτου παιδιού είναι πιθανό να φέρει μεγαλύτερη ευτυχία και ικανοποίηση.

Οι ψυχολογικές αντιδράσεις, όμως των μελλόντων γονέων στην εγκυμοσύνη και στον ερχομό του παιδιού δεν είναι οι ίδιες. Επειδή η μητρότητα δεν είναι, από ψυχολογική πλευρά, ταυτόσημη με την πατρότητα καθώς και η στάση και η προοπτική απέναντι στην τεκνοποιία δεν είναι η ίδια και για τους δύο μέλλοντες γονείς, για αυτό τον λόγο παρουσιάζουμε ξεχωριστά τις αντιδράσεις και τα συναισθήματα για το γεγονός αυτό, του μέλλοντα πατέρα και της μέλλουσας μητέρας.

α) Ψυχολογικές αντιδράσεις της Μητέρας

Για την μέλλουσα μητέρα οι εννέα μήνες της κύησης είναι μια μεγάλη στιγμή και κορυφαίο γεγονός στον κύκλο της ζωής της. Πρόκειται για μια αναπτυξιακή εμπειρία εφάμιλλη από βιολογική και ψυχολογική άποψη με την αναπτυξιακή εμπειρία της εφηβικής ηλικίας.

Η εγκυμοσύνη προκαλεί στην μητέρα ποικίλα συναισθήματα που για πρώτη φορά θα βιώσει και θα πρέπει να αντιμετωπίσει.

Σύμφωνα με τον Ι. Παρασκευόπουλο (1985, τόμος 1, σελ.116) «η εγκυμοσύνη, ανάλογα με τις ειδικές συνθήκες, μπορεί να αποτελέσει για την μέλλουσα μητέρα αφετηρία για περισσότερη προσωπική, ψυχοκοινωνική και ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη. Η εγκυμοσύνη, και κυρίως η πρώτη, δένει την μέλλουσα μητέρα περισσότερο με προηγούμενες αποφάσεις της, όπως για παράδειγμα την επιλογή του συζύγου, το επάγγελμά της κ.λ.π. Συγχρόνως όμως εμπρικλείει φόβους αμφιταλαντεύσεις, αγωνίες και επιτείνει κάθε πρόβλημα, προσωπικό, κοινωνικό και ψυχολογικό που υπάρχει στην μητέρα.

Η μέλλουσα μητέρα διαμορφώνει μια στάση απέναντι στην εγκυμοσύνη. Η στάση αυτή μπορεί να διαφοροποιείται ανάμεσα στην πλήρη αποδοχή και τον ενθουσιασμό για το γεγονός και τον επικείμενο ερχομό του παιδιού ως και τον ενδοιασμό, την αρνητική στάση και την απόρριψη του παιδιού από την άλλη».

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ορισμένες γυναίκες αντιδρούν στην εγκυμοσύνη τους σαν να είναι μια αρρώστια που θα διαρκέσει εννέα (9) μήνες.

Σύμφωνα με τους Κρίστοφερ Μείσου και Φράνκ Φώκνερ (1981) μερικές γυναίκες αντιμετωπίζουν την κύηση σαν αρρώστια. Δεν την βλέπουν σαν ένα φυσιολογικό φαινόμενο που συνοδεύεται από φυσιολογικές αλλαγές και που απαιτεί τις κατάλληλες ψυχολογικές προσαρμογές. Οι γυναίκες αυτές δυσανασχετούν όταν ανακαλύψουν ότι ο γιατρός τους δεν συμφωνεί μαζί τους και οι γυναίκες αυτές, πολύ πιθανό, να έχουν δύσκολο τοκετό.

Η έγκυος γυναίκα, που θεωρεί την εγκυμοσύνη της σαν αρρώστια παρά σαν μια φυσιολογική βιολογική λειτουργία νομίζει ότι η ίδια εξαιρείται από τις καθημερινές ευθύνες, δηλαδή θεωρεί τον εαυτό της άρρωστο και αβοήθητο. Νομίζει ότι πάσχει από κάτι και έχει άγχος για τις αλλαγές και τις λειτουργίες του σώματός της πιστεύοντας ότι αυτές οι αλλαγές είναι ένδειξη κάποιας ανωμαλίας. Το θεωρεί φυσιολογικό να αισθανθεί κάποιο πόνο ή να καταληφθεί από άγχος, εξαιτίας της «κατάστασής» της και μπορεί να παρουσιάζει μια υποτακτική αλλά και απαιτητική συμπεριφορά απέναντι στο οικογενειακό της περιβάλλον, τον άντρα της, ακόμα και στον γιατρό, σε σύγκριση με άλλες γυναίκες.

Κατά τον Ι. Παρασκευόπουλο (1985) η στάση της εγκύου έναντι στην εγκυμοσύνη επηρεάζεται τόσο από εξωγενείς – κοινωνικούς παράγοντες, όσο και από προσωπικούς – ψυχολογικούς παράγοντες. Επίσης τεράστιες διαφορές υπάρχουν στις εμπειρίες που έχουν οι μέλλουσες μητέρες σχετικά με την κύηση και τον τοκετό. Διάφορα περιστατικά στο άμεσο περιβάλλον την μητέρας

μπορεί να χρωματίσουν την όλη στάση της από την αρχή. Επίσης σημαντικές διαφορές υπάρχουν στον βαθμό ωριμότητας της προσωπικότητας της εγκύου, στη σωματική της υγείας και αντοχή, στην ψυχική της υγείας κ.λ.π.

Ο προσανατολισμός και τα συναισθήματα της μέλλουσας μητέρας υφίστανται τρεις διαδοχικές διαφοροποιήσεις καθώς προχωρεί η εγκυμοσύνη. Οι τρεις αυτοί μετασχηματισμοί αντιστοιχούν ο καθένας σε ένα από τα τρία τρίμηνα της εγκυμοσύνης.

«Στο πρώτο τρίμηνο η εγκυμοσύνη δεν έχει ακόμη εμφανή για άλλους εξωτερικά πειστήρια. Έτσι η εγκυμοσύνη παραμένει ένα προσωπικό μυστικό της μητέρας, για το οποίο συχνά και η ίδια αμφιβάλλει μέχρις ότου το γεγονός σταθεροποιηθεί και επιβεβαιωθεί πλήρως. Στη φάση αυτή η μέλλουσα μητέρα στρέφεται κυρίως προς τον εσωτερικό της εαυτό και στα όσα συμβαίνουν μέσα της. Παρακολουθεί με θαυμασμό ή και με φόβο τις διάφορες αλλαγές που συμβαίνουν στο σώμα της, τις οποίες διαπιστώνει ότι δεν μπορεί πλέον να ελέγξει. Σε όλη αυτή την φάση ο προσανατολισμός της έχει επίκεντρο τον ΕΑΥΤΟ ΤΗΣ» (Παρασκευόπουλος, 1985, 1^{ος} τόμος, σελ. 118).

Κατά τους Κρίστοφερ Μέισου και Φράνκ Φόκνερ (1981), σε αυτό το πρώτο τρίμηνο της κύησης τα επίπεδα του άγχους είναι συνήθως υψηλά, και ελαττώνονται στο δεύτερο τρίμηνο. Το άγχος αυτό πιθανόν να οφείλεται σε μια ανάγκη προσαρμογής στην εγκυμοσύνη, κάτι που οι πιο πολλές γυναίκες καταφέρνουν άνετα μέχρι το τέλος του τρίτου μήνα. Το άγχος κορυφώνεται και

πάλι όταν πλησιάζει η ώρα του τοκετού, αντανακλώντας τις τεράστιες αλλαγές που γίνονται στο σώμα της γυναίκας, καθώς πλησιάζει η γέννα και το νέο μωρό.

Στο δεύτερο τρίμηνο η μέλλουσα μητέρα αρχίζει να σκέπτεται λιγότερο τον εαυτό της και περισσότερο το παιδί. Ήδη τα εξωτερικά πειστήρια είναι εμφανή, όχι μόνο για την ίδια, αλλά και για τον καθένα γύρω της. Η εγκυμοσύνη πλέον είναι μια αντικειμενική πραγματικότητα. Επίσης, η ίδια έχει αρχίσει να νοιώθει τα σκιρτήματα του παιδιού. Τα διάφορα αισθήματα από τις κινήσεις και τη συμπεριφορά του εμβρύου, αποτελούν ένα είδος επικοινωνίας με το παιδί, πράγμα που συντελεί στην στενή σύνδεση της μητέρας με το παιδί. Ήδη οι εμπειρίες αυτές αποτελούν συναισθηματική επένδυση της μητέρας προς το παιδί. Συχνά μαζί με τον σύζυγο κάνει όνειρα για το παιδί. Στη δεύτερη φάση ο προσανατολισμός της μέλλουσας μητέρας είναι το ΠΑΙΔΙ.

Στο τελευταίο τρίμηνο η προοπτική αλλάζει πάλι. Αρχίζει η αγωνία και η ανυπομονησία για το τέλος, η αντίστροφη μέτρηση για το σωματικό διαχωρισμό. Ο χρόνος κυλάει πολύ αργά και οι ανησυχίες και οι φόβοι γίνονται εντονότεροι. Επίκεντρο για την μητέρα τώρα είναι ο ίδιος ο εαυτός της όσο και το παιδί. Η μητέρα αγωνιά και φοβάται για τις ωδίνες και τους κινδύνους του τοκετού. Διερωτάται και ανησυχεί κατά πόσο είναι επαρκής για τον μητρικό ρόλο. Επίσης, ανησυχεί για την κατάσταση του παιδιού. Έχει ήδη επενδύσει τόσα όνειρα και ελπίδες στο παιδί που δεν θέλει έπ' ουδέν να το χάσει, για αυτό και παίρνει μια υπερπροστατευτική στάση και προς τον εαυτό της και προς το

παιδί. Αγωνιά μήπως το παιδί δεν γεννηθεί γερό, μήπως είναι ανάπηρο. Στη φάση αυτή το «ΕΓΩ», ο εαυτός του πρώτου τριμήνου, και το «ΑΥΤΟ», το παιδί του δεύτερου τριμήνου, γίνονται «ΕΜΕΙΣ» στο παρόν και στο μέλλον. (Ι. Παρασκευόπουλος, 1985, 1^{ος} τόμος).

Στη συνέχεια, οι Κρίστοφερ Μέισυ και Φράνκ Φόκνερ (1981), αναφέρουν ότι στους τελευταίους τρεις μήνες της εγκυμοσύνης τους, πολλές γυναίκες ανακαλύπτουν ότι εισβάλλουν στα όνειρα και της σκέψης τους φοβίες και φαντασιώσεις πολύ δραματικές και συχνά τρομακτικές. Πολλές γυναίκες ονειρεύονται τροχαία δυστυχήματα, όπου ακρωτηριάζονται. Ένα συχνό όνειρο ή φαντασίωση είναι ότι το παιδί γεννήθηκε νεκρό ή παραμορφωμένο. Οι πιο πολλές γυναίκες βρίσκουν αυτά τα όνειρα και συναισθήματα ανεξήγητα και αγχογόνα. Αυτά τα όνειρα και οι φαντασιώσεις είναι τόσο κοινά που μπορούν να θεωρηθούν φυσιολογικό φαινόμενο.

β) Ψυχολογικές αντιδράσεις του Πατέρα

Η εγκυμοσύνη είναι οικογενειακή υπόθεση. Το ζευγάρι, όχι μόνο η γυναίκα, κυοφορεί. Ο πατέρας μπορεί να παίξει σπουδαίο ρόλο κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης της γυναίκας του.

«Στις παλαιότερες γενιές, η συμμετοχή των ανδρών στην διαδικασία της αναπαραγωγής τελείωνε μόλις το σπέρμα γονιμοποιούσε το ωάριο της συζύγου. Οι μέλλοντες πατέρες παρακολουθούσαν την εγκυμοσύνη από μακριά, και την γέννα καθόλου». (Eisenberg, Murkoff, Hathaway, 1998, σελ.559).

«Ο πατέρας όμως, δεν γίνεται ξαφνικά, διαμορφώνεται μέσα από μια διαδικασία εξοικείωσης με τις απαιτήσεις και τις χαρές του καινούργιου ρόλου του στην οικογένεια. Η διαδικασία αρχίζει νωρίς. Πριν ακόμα μείνει η γυναίκα έγκυος. Οι αποφάσεις σχετικά με το πότε και αν θα κάνει ένα ζευγάρι παιδί, είναι μέρη που συνθέτουν τη μετάβαση από την προηγούμενη κατάσταση, στην κατάσταση της πατρότητας» (Ross D. Parke, 1987, σελ. 30)..

Οι αλλαγές που συμβαίνουν στον άντρα στη διάρκεια που η γυναίκα του περιμένει παιδί δεν είναι ανεξάρτητες από τις αλλαγές που υφίσταται η ίδια η γυναίκα κατά την περίοδο της εγκυμοσύνης της. Μπορούμε πράγματι να καταλάβουμε καλύτερα τη συμπεριφορά του αν τη συσχετίσουμε με την δική της στην περίοδο αυτή. Για παράδειγμα, η γυναίκα στα πρώτα στάδια έχει συχνά δυσκολίες ψυχικές και σωματικές, ναυτία, εμετοί, κούραση, μελαγχολία. Στο δεύτερο τρίμηνο της εγκυμοσύνης οι πρώτες κινήσεις του μωρού γίνονται

αντιληπτές. Σε μια έρευνα με ζευγάρια που περίμεναν παιδί, οι περισσότεροι άντρες ανέφεραν ότι τους έδινε χαρά να ξέρουν πως το παιδί κινείται, ενώ οι μισές από τις γυναίκες δεν ήταν ενθουσιασμένες.

Το τελευταίο τρίμηνο η μητέρα, έχει σωματικά συμπτώματα, κούραση, αϋπνία, αναπνευστική δυσφορία, άγχος. Επιπλέον, οι φόβοι για την υγεία του μωρού, τον τοκετό, μπορεί να είναι πιο έντονοι όσο πλησιάζει η ώρα της γέννας. (Ross D. Parke, 1987).

Κατά τον Τσιάντη (1977), ο άντρας που γίνεται πατέρας για πρώτη φορά, αντιμετωπίζει μια μεγάλη αλλαγή ως προς τις εξελικτικές ανάγκες της οικογένειας. Μέχρι τη στιγμή αυτή τους συζύγους απασχολούσε η διατύπωση και η διαπραγμάτευση ατομικών και δυαδικών στόχων, ενώ τώρα χρειάζεται να στραφούν από ένα δυαδικό προσανατολισμό στην ενσωμάτωση ενός νέου μέλους. Οι ανακατατάξεις που απαιτούνται για την μετατροπή της δυαδικής σχέσης σε τριαδική, αρχίζουν να γίνονται αντιληπτές από την αρχή της εγκυμοσύνης.

Οι πρώτοι μήνες συχνά χαρακτηρίζονται από την απαρχή μιας κρίσης που σηματοδοτείται από την έναρξη μιας ευρύτερης επανεξέτασης της παλαιότερης αλλά και της τωρινής σχέσης με τη σύντροφό του, τους γονείς του, τα αδέρφια του. Στο διάστημα αυτό βγαίνουν στην επιφάνεια εσωτερικές συγκρούσεις κυρίως σε σχέση με τους γονείς του και το ρόλο του σαν γονέα.

Πολλοί πατέρες που περιμένουν παιδί μπορεί να υποφέρουν από το σύνδρομο του Κουβαδισμού κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης της γυναίκας τους. Τα συμπτώματα του Κουβαδισμού παρουσιάζονται συνήθως τον τρίτο μήνα και μετά πάλι στην γέννα και μπορεί να μιμηθούν θεωρητικά όλα τα φυσιολογικά συμπτώματα της εγκυμοσύνης, όπως ναυτία, εμετοί, πόνοι, ξαφνικές ορέξεις, δυσκοιλιότητα, ζαλάδα, αύξηση βάρους. Έχουν διατυπωθεί πολλές θεωρίες για την εξήγηση του Κουβαδισμού, όπως συμπάθεια για την έγκυο γυναίκα τους, ταύτιση μαζί της, ζήλια γιατί μένουν απ' έξω και επομένως επιθυμία για προσέλευση της προσοχής, ενοχή ότι είναι αυτοί υπεύθυνοι που βρίσκεται η σύζυγος σε αυτή την κατάσταση και ταλαιπωρείται, και τέλος άγχος για την επικείμενη αύξηση στην οικογένεια.

«Καθώς η εγκυμοσύνη της γυναίκας προχωρά, η αρχική διάθεση της πληρότητας και της έκστασης καθώς και οι εσωτερικές συγκρούσεις υποχωρούν. Ο άντρας επιδιώκει την επανασύνδεσή του με το δικό του πατέρα, ιδιαίτερα με τον «καλό πατέρα» (Τσιάντης, 1977, σελ.239-240).

Οι Κρίστοφερ Μέισου και Φράνκ Φώκνερ (1981) ότι κατά το δεύτερο τρίμηνο της κύησης, οι αλλαγές στο σώμα της γυναίκας και τα σκιρτήματα του παιδιού, εδραιώνουν την πραγματικότητα της εγκυμοσύνης. Πολλοί άντρες σε αυτό το στάδιο αισθάνονται αποκλεισμένοι από την γυναίκα τους και το έμβρυο, που ενδέχεται να πάρει την μορφή αντιπάλου. Η διάθεση και η

συμπεριφορά τους διαταράσσονται, γίνονται ευμετάβλητες και πιθανόν παράξενες.

«Το τελευταίο τρίμηνο εισάγει τον πατέρα σε ένα νέο είδος εμπειρίας. Συναισθήματα δέους χαρακτηρίζουν το τέλος της εγκυμοσύνης και τον τοκετό. Στη φάση αυτή οι υποψήφιοι πατέρες στρέφονται προς τα δικά τους πρόσωπα για να αντλήσουν πληροφορίες και βρέθηκε ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό για αυτούς να υπάρχουν άτομα που μπορούν να δώσουν χρήσιμες οδηγίες για ότι έχει σχέση με τον τοκετό και τα καθήκοντα του γονιού» (Τσιάντης, 1977, σελ.243-244).

Σύμφωνα με τον Ι. Παρασκευόπουλο (1985), υπάρχουν τρεις διαφορετικοί τύποι συζύγων, σε σχέση με τη στάση τους απέναντι στην εγκυμοσύνη:

1. Ο ναρκισσιστικός – εγωκεντρικός τύπος, βλέπει τον ερχομό του παιδιού και την πατρότητα σαν απειλή για την δική του ταυτότητα και ευδαιμονία. Αυτοί οι άντρες φοβούνται ότι θα πάψουν να είναι το επίκεντρο της προσοχής και των περιποιήσεων των άλλων. Νοιώθουν ότι με την νέα αυτή δια βίου υποχρέωση, έχουν παγιδευτεί. Για τα άτομα αυτά ο ερχομός του παιδιού αποτελεί οξεία αναπτυξιακή κρίση η οποία εκδηλώνεται με παλινδρόμηση σε εφηβικές ρομαντικές μορφές σεξουαλικής συμπεριφοράς και με έντονες συγκρούσεις τόσο με την σύζυγο όσο και με τους γονείς του.

2. **Ο τύπος του φιλόδοξου και προσηλωμένου στην επαγγελματική σταδιοδρομία,** αντιμετωπίζει τον ερχομό του παιδιού σαν πιθανό εμπόδιο στην υλοποίηση των δικών του στόχων για επαγγελματική εξέλιξη. Για αυτό προσπαθεί να μείνει όσο το δυνατόν αμέτοχος, μακριά από τις νέες εξελίξεις. Τηρεί μια μακρινή σχέση με το γεγονός.
3. **Ο τύπος του οικογενειάρχη,** αποδέχεται την εγκυμοσύνη σαν θείο δώρο, γιατί θεωρεί την πατρότητα ως ένα βασικό σκοπό της ζωής, του οποίου η εκπλήρωση συμβάλλει στην περαιτέρω προσωπική ανάπτυξη και ολοκλήρωση. Έτοιμος λοιπόν να δεχτεί τον νέο ρόλο, συμμετέχει ενεργά σε όλες τις προπαρασκευαστικές εργασίες για την υποδοχή του νέου μέλους της οικογένειας. Παρακολουθεί με μεγάλο θαυμασμό και ενθουσιασμό τις αλλαγές που συμβαίνουν στη σύζυγό του καθώς προχωρεί η εγκυμοσύνη.

2. ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

«Όταν πια η γυναίκα φτάσει στον τρίτο μήνα της εγκυμοσύνης της, θα αρχίσει να ανακοινώνει, αν δεν έχει αρχίσει ήδη να το κάνει, στους γονείς της, στους συγγενείς, στους φίλους πως περιμένει παιδί. Η εγκυμοσύνη αποτελεί μια μεταβατική περίοδο όχι μόνο για το ζευγάρι, αλλά και για τους ανθρώπους του περιβάλλοντος. Από την στιγμή που οι άλλοι θα ανακαλύψουν πως πρόκειται, να γίνουν γονείς, οι σχέσεις με το ζευγάρι θα αλλάξουν ίσως προς το καλύτερο, αλλά μπορεί και προς το χειρότερο. Ίσως οι αντιδράσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος παραξενέψουν τους μέλλοντες γονείς. Μπορεί να είναι μάλιστα τόσο απρόβλεπτες για το ζευγάρι που να επηρεάσουν ανάλογα θετικά ή αρνητικά και τα συναισθήματά του απέναντι στους γονείς του». (Ελίζαμπεθ Χούελαν 1988, σελ.76).

Στις μισές τουλάχιστον περιπτώσεις, πρόκειται για μια πολύ ευχάριστη εμπειρία. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις, που τα σχέδια και τα όνειρα της εγκύου δεν επαληθεύονται από τις αντιδράσεις των γονιών της και αισθάνεται κάποια μικρή απογοήτευση.

Μερικές φορές πάλι οι συνθήκες είναι τέτοιες που ενώ η έγκυος θεωρεί το γεγονός σαν το σημαντικότερο της ζωής της, οι γονείς της δεν εντυπωσιάζονται. Άλλοτε πάλι η εγκυμοσύνη μπορεί να γίνει αφορμή για να αναζωπυρωθούν παλιές αντιθέσεις ανάμεσα στην μέλλουσα μητέρα και τους γονείς της ή και τα πεθερικά της (Ελίζαμπεθ Χούελαν, 1988).

Πολλές φορές, η εγκυμοσύνη και οι πρώτοι μήνες μετά την γέννηση του παιδιού μπορεί να είναι μια περίοδος μεγάλης έντασης στις σχέσεις μεταξύ μητέρας και κόρης. Δεν αποκλείεται η μέλλουσα μητέρα να ανακαλύψει ότι από συναισθηματική άποψη έχει τόση μεγάλη ανάγκη την μητέρα της. Αν η μητέρα της έχει πεθάνει, ή ζει μακριά, μπορεί η απουσία της να γίνει ιδιαίτερα αισθητή και να αρχίσει να ψάχνει για κάποιο συναισθηματικό υποκατάστατό της. Αλλά δεν είναι διόλου απίθανο να συμβεί και το αντίθετο. Να ανακαλύψει δηλαδή η έγκυος γυναίκα, πως μερικές φορές είναι πολύ δύσκολο να βρει ένα κοινό παρονομαστή με την μητέρα της και να καθορίσει επακριβώς ποια από τις δύο θα παίζει το ρόλο της μαμάς και ποια της κόρης (Ελίζαμπεθ Χούελαν, 1988).

Σύμφωνα με τους Κρίστοφερ Μέισυ και Φράνκ Φόκνερ (1981), οι αναμνήσεις της εγκύου για το τι έκανε η μητέρα της, δεν αποτελούν παρά την καλύτερη μορφή υποστήριξης. Η εγκυμοσύνη μπορεί να την βοηθήσει να καταλάβει την μητέρα της και να βελτιώσει τις σχέσεις μαζί της. Όμως για το τι σχέση θα υπάρχει ανάμεσά τους εξαρτάται από τις προσωπικότητες και των δύο. Μια μητέρα που καθοδηγεί με θετικό τρόπο την κόρη της και που της αφήνει περιθώρια πρωτοβουλίας, θα την βοηθήσει να αποκτήσει την ψυχολογική προσαρμοστικότητα που απαιτεί η εγκυμοσύνη. Υπάρχει όμως και η περίπτωση μιας ιδιαίτερα δυναμικής μητέρας, που η εξουσία της είναι μεγάλη ώστε να μην αφήνει περιθώρια για την διεργασία της ωρίμανσης της εγκύου.

Και στην εγκυμοσύνη, όπως και σε κάθε μεταβατική περίοδο στην ζωή, σε κάθε αλλαγή ευθυνών και προνομίων, καθοριστικό ρόλο παίζει η κατανόηση. Οι μέλλοντες γονείς πρέπει να καταλάβουν πως και οι γονείς τους, περνούν επίσης μια κρίσιμη περίοδο στο γεγονός της εγκυμοσύνης. Οι πρώτοι μήνες της κύησης αποτελούν μια δοκιμασία για τις σχέσεις με τους γονείς τους. Πρέπει λοιπόν να κρατηθεί μια ισορροπία και από τις δύο πλευρές. Δηλαδή, παίζοντας το ζευγάρι τον ρόλο του γονιού στο δικό τους παιδί, και παραμένοντας ταυτόχρονα ως ένα βαθμό τα παιδιά των γονιών τους.

3. Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΟΝ ΤΟΚΕΤΟ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ

Το νευρικό πατέρα που περιμένει τη νύχτα τη γέννηση του παιδιού του μέσα σε ένα πέλαγος άγνοιας στο νοσοκομείο, συναντά σήμερα κανείς όλο και πιο σπάνια. Η εποχή που πίστευαν ότι ο άντρας που θέλει να παρευρίσκεται στην γέννηση του παιδιού του «δεν είναι στα καλά του» έχει περάσει.

Πριν από λίγα χρόνια δεν συνηθίζοταν να παρευρίσκονται οι πατέρες στην γέννηση. Ο αποκλεισμός αυτός οφειλόταν κατά τον Ross D. Parke (1987), στην προσπάθεια να περιοριστεί ο κίνδυνος μετάδοσης μικροβίων από την παρουσία άλλων στη νοσοκομειακή μονάδα του τοκετού. Όμως γύρω στα 1980 ένα 80% των πατέρων έγιναν δεκτοί στις αίθουσες τοκετού των Αμερικανικών Νοσοκομείων.

Οι άντρες ανακαλύπτουν, μαζί με τις γυναίκες τους, ότι η γέννηση των δικών τους παιδιών μπορεί να είναι η πιο χαρούμενη και εκστατική εμπειρία που έχει να τους προσφέρει η ζωή. Η σπουδαιότητα της παρουσίας του πατέρα όμως δεν εξαρτάται μόνο από την ικανοποίηση ή από την εμπειρία. Ο πατέρας που παρακολουθεί τα μαθήματα ψυχοπροφυλακτικής μαζί με την γυναίκα του, ετοιμάζεται ενεργητικά για την γέννηση και παίρνει ενεργό μέρος στον ερχομό του παιδιού, γενικά προσαρμόζεται πιο εύκολα στο νέο ρόλο της γυναίκας του σαν μητέρας και στην παρουσία του νέου μωρού (Κρίστοφερ Μείσου, Φράνκ Φώκνερ, 1981).

Ο Ρίτσαρντ Γκέυτον, στο βιβλίο των Κρίστοφερ Μέισου και Φράνκ Φόκνερ «εγκυμοσύνη και γέννηση, χαρές και προβλήματα» (1981, σελ.75), σύγκρινε τις εμπειρίες δύο ομάδων. Η μία ομάδα αντρών παρακολούθησαν τα ειδικά μαθήματα προετοιμασίας για την γέννα μαζί με τις γυναίκες τους και έμειναν κοντά τους σε όλη την διάρκεια του τοκετού (ομάδα «παρακολούθησης»). Η άλλη ομάδα δεν παρακολούθησε τα μαθήματα και αποσύρθηκε στην αίθουσα αναμονής αμέσως πριν από την γέννηση του παιδιού (ομάδα «αναμονής»).

Ο Γκέυτον παρατήρησε ότι οι δύο ομάδες είχαν τελείως διαφορετικές εμπειρίες. Οι άντρες της ομάδας «παρακολούθησης» αισθάνθηκαν ότι ήταν πιο επαρκείς κοινωνικά, ηθικά και από την άποψη των οικογενειακών υποχρεώσεων, αλλά και η εκτίμηση της βιολογικής τους αξίας μειώθηκε. Οι αντίθετες ακριβώς αλλαγές παρατηρήθηκαν στους άντρες της ομάδας «αναμονής». Με άλλα λόγια, οι άντρες της ομάδας «παρακολούθησης» αισθάνθηκαν ότι εκπλήρωσαν μια κοινωνική και ηθική απαίτηση. Αισθάνθηκαν πιο δεμένοι με τις γυναίκες και τα παιδιά τους. Για τους άντρες της ομάδας «αναμονής» η γέννηση ενός παιδιού ήταν ένα σχετικά απλό παράσημο του ανδρισμού τους όσο αφορά την υποχρέωσή τους για την διαίωνιση του είδους (Κρίστοφερ Μέισου, Φράνκ Φώκνερ, 1981).

Η παρουσία του συντρόφου στην γέννα είναι πολύτιμη και για την γυναίκα του η οποία ίσως να αισθάνεται μόνη στο ψυχρό νοσοκομειακό δωμάτιο του τοκετού, άγχος και φόβο για τις δύσκολες ώρες στις οποίες πρέπει να δείξει θάρρος και αντοχή. Η προσφορά του άντρα στον τοκετό είναι δυνατόν να αποδειχθεί ταυτόχρονα και πρακτική, ώστε στην διαδικασία της γέννησης του μωρού η κάθε κίνηση της γυναίκας να γίνεται πιο αποτελεσματική. Η απόφασή του να συμπαρασταθεί στη γυναίκα του είναι ευεργετική κυρίως για το ηθικό της. Έχοντας δίπλα της τον άνθρωπό της, αναπτρώνονται οι δυνάμεις της και νοιώθει πιο ασφαλής (Ρέα Πλακά, 1998).

Σύμφωνα με τους Κρίστοφερ Μέισυ και Φράνκ Φόκνερ (1981) μια πλευρά του ρόλου του πατέρα στη διάρκεια της γέννας παρουσιάστηκε με αυτή του προπονητή. Φέρνει στη γυναίκα του να πιει, της σκουπίζει τον ιδρώτα, της κάνει μαλάξεις, της παρακολουθεί την αναπνοή της και την στηρίζει ηθικά.

Εκτός όμως από αυτό, το ενεργό ενδιαφέρον, η παρουσία και μόνο του πατέρα είναι βαθιά ηρεμιστική και καθησυχαστική στο περιβάλλον του νοσοκομείου που για πολλές γυναίκες είναι εχθρικό και ξένο. Για πολλές γυναίκες είναι ευκολότερο να ανταποκριθούν σε μια φωνή που ξέρουν και αγαπούν, παρά στις οδηγίες ενός αγνώστου.

Χωρίς αμφιβολία, αυτή η ηρεμιστική επίδραση είναι και λόγος που η παρουσία του άντρα συχνά καταφέρνει να μειώσει τον πόνο που αισθάνεται η γυναίκα.

Συμπερασματικά, το ζευγάρι όπου ο άντρας παραμένει σχετικά αμέτοχος στη γέννηση του παιδιού του, φαίνεται ότι πληρώνει ένα πολλαπλό πρόστιμο. Όχι μόνο η προσαρμογή του άντρα στον ρόλο του πατέρα δυσκολεύει, αλλά και η γυναίκα του τον στερείται, μια τέτοια δύσκολη στιγμή που πραγματικά τον έχει ανάγκη τόσο συναισθηματική – υποστηρικτική, όσο και ενεργητική κατά την ώρα του τοκετού.

Δ. 1. ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Αμέσως μετά τον τοκετό αρχίζει η περίοδος της λοχείας, που διαρκεί αρκετές εβδομάδες. Αυτές οι εβδομάδες μπορεί να είναι συναρπαστικές, πολύπλοκες και γενικά ταραχώδεις, τόσο από σωματική, όσο και από ψυχολογική άποψη. Πρόκειται για μια περίοδο που το σώμα της μητέρας υφίσταται τεράστιες μεταβολές, στη διάρκεια της επαναφοράς του στην αρχική του βιολογική κατάσταση. Συχνά αποτελεί μια περίοδο συναισθηματικής ανάτασης, που χαρακτηρίζεται από ένα συναίσθημα απέραντης ευτυχίας αλλά ταυτόχρονα από έγνοιες και ανησυχίες που ολοένα μεγαλώνουν.

Στο παιχνίδι των «συνειρμών», οι πιο συνηθισμένες απαντήσεις για την λέξη «λοχεία» είναι η «κατάθλιψη» και η «μελαγχολία» (Ελίζαμπεθ Χουέλαν, 1988).

Σύμφωνα με τους Κρίστοφερ Μέισου και Φράνκ Φώκνερ (1981, σελ.113), «μια περίοδος δακρύων και λύπης είναι απόλυτα φυσιολογική. Σχεδόν το 80% των γυναικών βιώνουν μια σύντομη περίοδο γεμάτη δάκρυα τις πρώτες μέρες μετά την γέννα».

Εντελώς απρόοπτα, χωρίς κανένα ιδιαίτερο λόγο, η γυναίκα κλαίει, νιώθει χωρίς κουράγιο, ανίκανη να αντιδράσει, εξαντλημένη. Ακόμα και η παρουσία του συζύγου της δεν καταφέρνει να την ηρεμεί. Δεν ξέρει τι να κάνει

με το μωρό, με τον εαυτό της και ότι συμβαίνει γύρω της το νιώθει βάρος ασήκωτο. (Μοντέζι Μαρία, 1992).

Η διάθεση έρχεται σιγά – σιγά και η μητέρα γλιστρά μαλακά μέσα σε μια διάθεση αμφιβολίας και θλίψης, βγαίνοντας από αυτή σιγανά και ανεπαίσθητα ύστερα από λίγες ώρες. Πιο συχνά όμως η αρχή είναι απότομη (Κρίστοφερ Μέισυ και Φράνκ Φόκνερ, 1981).

Τα αίτια που μπορούν να οδηγήσουν την μητέρα στην κατάθλιψη σύμφωνα με τους Eisenberg, Murkoff, Hathaway (1988, σελ.542) είναι τα εξής:

1. «Μετατόπιση από τον ρόλο του πρωταγωνιστή στο ρόλο του κομπάρσου. Το μωρό είναι τώρα ο πρωταγωνιστής, όλοι τώρα τρέχουν στο παιδικό δωμάτιο χωρίς κανένας να ρωτήσει για την υγεία της γυναίκας.
2. Παραμονή στο Μαιευτήριο. Η μητέρα νοιώθει μεγάλο εκνευρισμό κατά την παραμονή της στο μαιευτήριο γιατί πιστεύει πως δεν μπορεί να ελέγξει την ζωή της και την ζωή του μωρού της.
3. Επιστροφή στο σπίτι. Η γυναίκα αισθάνεται τρομοκρατημένη και εξουθενωμένη από τις ευθύνες που την περιμένουν.
4. Εξάντληση. Η κόπωση από τον τοκετό και από το λίγο ύπνο στο μαιευτήριο επιβαρύνει τους φόβους της μητέρας ότι δεν θα τα καταφέρει στη φροντίδα του μωρού της.

5. Μια αίσθηση απογοήτευσης για το μωρό. Είναι τόσο μικρό, τόσο κόκκινο, τόσο ρυτιδιασμένο, τόσο απαθές – καμιά σχέση με το μωρό που ονειρευόταν η μητέρα. Η ενοχή που γεννιέται σαν αποτέλεσμα, επιβαρύνει την κατάθλιψη.
6. Μια αίσθηση απογοήτευσης για την γέννα ή και για τον εαυτό της. Αν δεν υλοποιήθηκαν οι μη ρεαλιστικές προσδοκίες της μητέρας για μια εμπειρία εξιδανικευμένης γέννας μπορεί να αισθάνεται αδικαιολόγητα, ότι απέτυχε κατά κάποιο τρόπο.
7. Μια αίσθηση απότομης πτώσης. Η γέννα, το μεγάλο γεγονός, τελείωσε.
8. Μια αίσθηση ανεπάρκειας. Μια καινούργια μητέρα μπορεί να αναρωτιέται, «Γιατί να αποκτήσω μωρό αν δεν μπορώ να το φροντίσω σωστά;»
9. Μια αίσθηση πένθους για τον παλιό της εαυτό. Ο ανέμελος εαυτός, νιώθει να πέθανε προσωρινά με την γέννηση του μωρού.
10. Στενοχώρια για την εμφάνισή της. Νιώθει άσχημα με τα κιλά που της έχουν μείνει από την εγκυμοσύνη και φοβάται πως δεν θα ξανά έχει το σώμα πριν από αυτή».

Με το φαινόμενο της κατάθλιψης μετά την γέννα ασχολήθηκε πριν χρόνια ο πατέρας της Ιατρικής, ο Ιπποκράτης. «Ισχυριζόταν πως επρόκειτο για επιπτώσεις από την λοχεία, δηλαδή τις εκκρίσεις του κόλπου κατά τις πρώτες

ημέρες μετά τον τοκετό που δεν αποβλήθηκαν από τον οργανισμό καθώς και από την διοχέτευση γάλακτος προς τον εγκέφαλο, που συνοδευόταν με ξαφνική εισροή αίματος στο στήθος». (Ελίζαμπεθ Χούελαν, 1988, σελ.168).

Κατά διαστήματα υποστηρίχθηκαν πολλές θεωρίες για να εξηγήσουν την επιλόχεια κατάθλιψη, τα επίπεδα νερού στο σώμα θεωρήθηκαν συχνά υπεύθυνα και η κατάσταση αντιμετωπίστηκε σαν να ήταν κάποια ανωμαλία. Η κατάθλιψη μπορεί να είναι μια συνηθισμένη αντίδραση σε μια έντονη ψυχολογική εμπειρία, όπως αυτής της κήσης και του τοκετού (Κρίστοφερ Μέισυ και Φράνκ Φώκνερ, 1981).

Μια ομάδα κοινωνιολόγων από το Λονδίνο με επικεφαλής τον Τζώρτζ Μπράουν, έδειξε πρόσφατα ότι η κατάθλιψη στις γυναίκες των μεγαλουπόλεων συνδέεται με τέσσερις παράγοντες ευπάθειας. «Αν μια γυναίκα στερείτε τη στενή σχέση του άντρα ή του συντρόφου της, αν έχασε την μητέρα της από θάνατο, αν έχει τρία ή περισσότερα παιδιά στο σπίτι κάτω από 14 ετών, αν δεν έχει δουλειά, τότε είναι ευάλωτη στη κατάθλιψη περισσότερο από το συνηθισμένο. Όταν υπάρχουν περισσότεροι από ένας από τους παραπάνω, αυξάνει ο κίνδυνος κατάθλιψης». (Κρίστοφερ Μέισυ και Φράνκ Φώκνερ, 1981, σελ.116).

Ένα συχνό πρόβλημα ανάμεσα στις γυναίκες που παρουσιάζουν κατάθλιψη μετά τη γέννα είναι και ο τρόπος που τις μεγάλωσαν οι δικές τους μητέρες. Τόσο ο Μέλτζες όσο και η Ντόνα Μπρην, βρήκαν ότι αν η μητέρα

επιβάλλεται πολύ στην κόρη της, τότε η κόρη της είναι πιθανό να παρουσιάσει κατάθλιψη μετά την γέννα. Αν η μητέρα είναι απορριπτική, τότε ο κίνδυνος είναι μεγαλύτερος, αναφέρουν στο βιβλίο τους οι Κρίστοφερ Μείσου και Φράνκ Φώκνερ το 1981.

Η έλλειψη υποστήριξης από τον άντρα, κάνει επίσης την γυναίκα ευάλωτη στην κατάθλιψη μετά την γέννα. Μερικοί σύζυγοι απομακρύνονται ενεργά από την γέννηση. Πολλοί παραμένουν άμαχοι – αδιάφοροι χωρίς να δίνουν πρακτική και ψυχολογική υποστήριξη.

Σύμφωνα με τον Μέλτζες μια μητέρα μπορεί να οδηγηθεί σε κατάθλιψη από την έλλειψη επικοινωνίας με το μωρό της. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει από την ανικανότητα και την έλλειψη εμπειρίας να αναγνωρίζει τις αντιδράσεις του μωρού της προς εκείνη. Αν η νέα μητέρα έχει δυσκολίες να αναγνωρίσει τις αντιδράσεις του μωρού της προς αυτή, θα έχει την τάση να αισθάνεται ανεπαρκής σαν μητέρα.

Ακόμα οι γυναίκες που είχαν είτε πολύ, είτε ελάχιστο άγχος στην διάρκεια της εγκυμοσύνης, έχουν περισσότερες πιθανότητες να παρουσιάσουν κατάθλιψη από εκείνες που είχαν μέτριο άγχος. (Κρίστοφερ Μείσου και Φράνκ Φώκνερ, 1981).

Είναι λοιπόν φανερό, ότι η συναισθηματική αποδιοργάνωση που ακολουθεί την άφιξη ενός βρέφους, αποτελεί μια συχνή, κοινή μερικές φορές μακρόχρονη αντίδραση στο γεγονός της γέννας. Ο τρόπος προσέγγισης και

αντιμετώπισης της σωματικής, ψυχολογικής και κοινωνικής προσαρμογής στη μητρότητα θα είναι αποφασιστικός για την μελλοντική εξέλιξη τόσο της γυναίκας, όσο και της οικογένειάς της.

2. ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Για τις αλλαγές – αντιδράσεις στην ψυχολογία του πατέρα, με την άφιξη του πρώτου παιδιού, υπάρχουν διάφορες απόψεις. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία για το πώς θα αντιδράσει ο πατέρας και το αν θα αλλάξει θετικά ή αρνητικά η ψυχολογία του, στο γεγονός, είναι συνάρτηση πολλών ψυχολογικών, οικογενειακών και κοινωνικών παραγόντων.

Σύμφωνα με τη Μοντέζι Μαρία (1992), ο πατέρας την περίοδο αυτή έχει κατανοήσει το ρόλο του και έτσι βοηθάει για την «καλοπέραση» της μάνας και του μωρού, για την ήρεμη μητέρα, τόσο πρακτικά, σε ότι αφορά τις οικιακές εργασίες, αναλαμβάνοντας μερικές ευθύνες και συνεργαζόμενος μαζί της στη φροντίδα του μωρού, όσο και ψυχολογικά λύνοντας μαζί της τα διάφορα προβλήματα που φέρνει πάντα μαζί του ένα νεογέννητο. Ο πατέρας μπορεί να βοηθήσει την μητέρα να δεχτεί το ρόλο της ως το πιο φυσικό γεγονός του κόσμου ξεκουράζοντάς την για λίγο και αναπληρώνοντάς την.

Σύμφωνα με τον Napier (1997), ένα άλλο μοντέλο είναι ο πατέρας που καλείται να δουλέψει και να κερδίσει τα προς το ζην, μια προοπτική που έχει αρκετές απαιτήσεις, μα που του προκαλεί λιγότερο άγχος από το κενό που αισθάνεται, επειδή δεν ξέρει πώς να ανταποκριθεί στις ανάγκες ενός βρέφους. Έτσι υποκύπτει στην πραγματικότητα και παραδίδει το παιδί στη σύζυγό του.

Ο ίδιος συγγραφέας τονίζει ότι «η συναισθηματική απομάκρυνση ενός άντρα από τις ανάγκες του βρέφους είναι σίγουρα προκαθορισμένη. Αυτή η απομάκρυνση δεν είναι μόνο παραδοσιακή, αλλά πιθανότατα εμπεριέχει το φόβο του για το εξαρτημένο, ανήμπορο κομμάτι του εαυτού του που δεν τολμά να αντιμετωπίσει από κοντά. Φοβάται επίσης, επειδή η γυναίκα του απαιτεί να την στηρίξει. Το αισθάνεται σαν μια «οικεία» παγίδα. Τρομαγμένος από όλο αυτό το σκηνικό, το βρίσκει εύκολο να αποτραβηχτεί σε ένα όλο και πιο ασφαλές καταφύγιο, στη δουλειά του». (Augustus Y. Napier, Ph. D., 1997, σελ. 381).

Υπάρχουν περιπτώσεις που πολλές γυναίκες ζητούν από το σύζυγό τους να τις βοηθήσει στη φροντίδα του βρέφους, αλλά το ζητούν με ένα αγχώδη, απαιτητικό και εκνευριστικό τρόπο, που κάνει τους συζύγους να αισθάνονται πως πρέπει να αντισταθούν σε αυτές τις απαιτήσεις τους. Έτσι ο σύζυγος μπορεί να γίνει ένα μικρό αγόρι που θα συμμορφωθεί και θα προσπαθήσει να «βοηθήσει περισσότερο», ενώ στο μεταξύ θα αισθάνεται μια σιωπηρή αγανάκτηση που γίνεται «υπάλληλος» της συζύγου του. Ή για να υπερασπιστεί την αυτονομία του, μπορεί να κάνει πίσω και να αισθάνεται όμως πως είναι κακός πατέρας. (Augustus Y. Napier, Ph. D., 1997).

Υπάρχουν άντρες που με τον νέο ρόλο του πατέρα νιώθουν μεγάλο άγχος και παρουσιάζουν συμπτώματα παρόμοια με της επιλόχειας κατάθλιψης της συζύγου τους. Έτσι, με τον ερχομό του νέου μέλους, το μυαλό των νέων

πατέρων έχει κυριευτεί από ερωτήματα όπως: μπορώ να συντηρήσω μια μεγαλύτερη οικογένεια; θα είναι καλός πατέρας; πως θα φροντίζω το μωρό; θα εγκαταλείψω την κοινωνική μου ζωή; θα αλλάξει η σχέση μου με την σύζυγό μου;

Έτσι αισθάνονται ανασφαλείς, παραμερισμένοι από την σύζυγό τους και αδύναμοι να πάρουν και αυτοί ενεργό ρόλο στη φροντίδα του μωρού. (Eisenberg, Murkoff, Hathaway, 1998).

Σύμφωνα με τα παραπάνω και ο νέος πατέρας περνάει μια μικρή κρίση με την άφιξη του νέου μέλους. Ο τρόπος προσέγγισης της ψυχολογικής και κοινωνικής προσαρμογής στην πατρότητα θα είναι αποφασιστικός για την εξέλιξη τόσο του ίδιου του πατέρα όσο και του παιδιού του.

3. ΟΙ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΖΕΥΓΑΡΙΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΕΡΧΟΜΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η είσοδος ενός μωρού στη ζωή του ζευγαριού συχνά θεωρείται σαν μια σημαντική δοκιμασία της σχέσης. Για τους Χ. Φέλντμαν και Λε Μάστερς, όπως αναφέρει στο βιβλίο του ο Michel Andree, «Η κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου», (1981), η γονεϊκότητα μεταφράζεται σε μια περίοδο κρίσης που απαιτεί καινούριες προσαρμογές. Κατά τον Ντανιέλ Χόμπς επίσης, η περίοδος αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως μεταβατική και πολύ δύσκολη.

Ξαφνικά οι δύο σύντροφοι πρέπει να γνωριστούν μεταξύ τους σαν γονείς. Πρέπει να προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση, η οποία επιβάλλει να ζήσουν σαν οικογένεια, λαμβάνοντας διαρκώς υπόψη τους τις ιδιαίτερες ανάγκες ενός τρίτου προσώπου. Αυτό σημαίνει ότι θα επέλθουν αλλαγές στην ατομική ελευθερία τους, στο χρόνο τους, στην κατανομή της οικιακής εργασίας, στην φροντίδα του μωρού, ακόμα και στον διακανονισμό της σεξουαλικής τους ζωής. (Quadri & Breckenridge, 1981).

Ερευνητές έχουν διαπιστώσει ότι κατά την φάση της προσαρμογής στην παρουσία του πρώτου παιδιού, η παρατεταμένη και σοβαρή κρίση στις σχέσεις του ζευγαριού δεν είναι κάτι το ασυνήθιστο.

Όπως αναφέρει ο Andree Michel στο βιβλίο «Η κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου» (1981), ο Λε Μάστερς αναρωτήθηκε κατά πόσο η απόκτηση παιδιού επιδρά στον γάμο. Διαπίστωσε ότι οι γυναίκες αισθάνονται

περισσότερο φορτωμένες από ότι πριν, έχουν περισσότερα σεξουαλικά, οικονομικά και οικογενειακά προβλήματα. Από την άλλη μεριά προσδιόρισε θετικές όψεις της γονεϊκότητας, μεγαλύτερη συμμετοχή του συζύγου στις αποφάσεις που αφορούν το σπίτι, αίσθηση της γυναίκας ότι είναι περισσότερο απαραίτητη, συχνότερες συζυγικές συζητήσεις, και μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση του ζευγαριού ως προς την ικανότητά τους να φροντίσουν το παιδί τους.

Σύμφωνα με τους Quadri & Breckenridge (1981, σελ. 209), «ένα παιδί πραγματικά προκαλεί αμετάκλητες αλλαγές σε μια σχέση. Τα θετικά σημεία ίσως να παραμείνουν και να ενισχυθούν. Οι ήδη υπάρχουσες δυσκολίες όμως, πιθανότατα θα επιταθούν. Η προστριβή την οποία η παρουσία ενός παιδιού ίσως επισπεύσει ανάμεσα στο ζεύγος, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την προώθηση ή την οπισθοδρόμηση της σχέσης. Είναι πάντως μάλλον απίθανο αυτή να παραμείνει αμετάβλητη».

Κατά τους ίδιους συγγραφείς, το ζευγάρι με τον ερχομό του νέου μωρού, στη σχέση τους θα παρουσιαστούν διάφορες μεταπτώσεις. Οι νέοι γονείς θα έχουν λιγότερο χρόνο για μακριές συζητήσεις, κοινωνικές επαφές, επιδίωξη κοινών ενδιαφερόντων, περισσότερη κούραση, διαταραγμένο ύπνο και καθημερινές απαιτήσεις.

Το μωρό τώρα αποτελεί το επίκεντρο της σχέσης τους. Τόσο ο σύζυγος όσο και η σύζυγος μπορεί να νιώσουν ζήλια από καιρό σε καιρό, γιατί το μωρό προσελκύει περισσότερο την προσοχή και την φροντίδα του ετέρου ημίσεως.

Κάποιος άλλος με πολύ περισσότερα προσόντα για να είναι το παραχαϊδεμένο παιδί της οικογένειας, έχει κλέψει τον πρωταγωνιστικό ρόλο.

Την ίδια περίπου άποψη αναφέρει και ο Μπέρτραν Κράμερ (1992, σελ.134), «Όταν από τους δύο γινόμαστε τρεις, υπάρχουν πολλές πιθανότητες κάποιος από τους τρεις να αισθάνεται ότι περισσεύει. Τις περισσότερες φορές αυτός είναι ο πατέρας. Αυτόν τον τόσο στενό δεσμό ανάμεσα στην μητέρα και το μωρό, ο πατέρας το βιώνει ως αποκλεισμό και μπορεί να αναπτύξει πολλών ειδών αντιδράσεις, όπως να λείπει συχνά από το σπίτι, να δημιουργήσει μια εξωσυζυγική σχέση, να αρχίσει να πίνει, να γίνει καταθλιπτικός. Στη σχέση του με το παιδί, αυτό θα σηματοδοτήσει ζήλια, η οποία μεταφράζεται είτε από έλλειψη ενδιαφέροντος, είτε από κατηγορίες για το μωρό. Στη σχέση του με την γυναίκα του η ζήλια αυτή μεταφράζεται σε μια μνησικακία, μια έλλειψη στοργής και αγάπης».

Οι Quadri & Breckenridge (1981), επικαλούμενοι την μελέτη των Cheresheusky & Yarrow, υποστηρίζουν ότι διακινδυνεύει η διαπροσωπική σχέση του ζευγαριού εξαιτίας της έλλειψης ή της μειωμένης συμμετοχής του συζύγου στα οικιακά καθήκοντα. Επίσης, η ίδια μελέτη έδειξε ότι οι γυναίκες των οποίων οι σύζυγοι είχαν ελάχιστη συμμετοχή στα σχετικά καθήκοντα, παρουσίαζαν μεγάλη δυσχέρεια προσαρμογής στην μητρότητα. Αντίθετα, θετική προσαρμογή στην εγκυμοσύνη και την μητρότητα είχαν οι γυναίκες οι οποίες έβρισκαν πραγματική υποστήριξη από τους συζύγους τους.

Όπως αναφέρει στο βιβλίο του ο Andree Michel «Η κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου» (1981), η ικανοποίηση της γυναίκας από τον γάμο με την απόκτηση του πρώτου παιδιού, έγινε αντικείμενο ερευνών του Χάρολντ Φέλντμαν (Andree Michel, 1991, σελ.259-262). Η μέθοδος που χρησιμοποίησε ο Φέλντμαν όσο και τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα.

Για να μελετήσει την σχέση αυτή πραγματοποίησε, επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις σε ζευγάρια πριν και μετά την γέννηση του παιδιού.

Με βάση δύο διαφορετικές θεωρίες διατυπώθηκαν δύο υποθέσεις:

Η θεωρία των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας οδήγησε στην υπόθεση ότι η γέννηση του βρέφους, δεν θα επέφερε καμία αλλαγή στον γάμο.

Σύμφωνα όμως με την δεύτερη υπόθεση, που διατυπώθηκε σε συνάρτηση με την θεωρία των ρόλων, εφόσον η γέννηση του μωρού επέφερε κάποια αναθεώρηση στην δομή των ρόλων των συζύγων, η ικανοποίηση από τον γάμο θα μπορούσε είτε να αυξηθεί είτε να μειωθεί.

Τα δεδομένα των ερευνών του Χ. Φέλντμαν επιβεβαίωσαν την δεύτερη υπόθεση. Οι περισσότερες από τις γυναίκες που ρωτήθηκαν δήλωσαν ότι ήταν λιγότερο ικανοποιημένες από τον γάμο τους, μετά την γέννηση του μωρού. Ωστόσο, για μια μειονότητα γυναικών η ικανοποίηση από τον γάμο είχε αυξηθεί μετά την γέννηση του παιδιού.

Με σκοπό να κατανοηθούν τα χαρακτηριστικά των γυναικών που ήταν περισσότερο ικανοποιημένες, μετά την γέννηση του βρέφους, όπως και εκείνων που ήταν λιγότερο ικανοποιημένες, διερευνήθηκε η ποιότητα της διαντίδρασης ανάμεσα στο ζευγάρι πριν από την γέννηση του μωρού.

Διαπιστώθηκε ότι οι γυναίκες που ήταν λιγότερο ικανοποιημένες ήταν εκείνες που είχαν ήδη σχέση συντροφικότητας με τον σύζυγό τους, ενώ εκείνες αντίθετα που ήταν περισσότερο ικανοποιημένες δεν είχαν στενές σχέσεις συντροφικότητας με τους συζύγους τους.

Αυτό, κατά τον Χ. Φέλντμαν, σημαίνει ότι οι περισσότερο ικανοποιημένες μετά την γέννηση του παιδιού γυναίκες, έλπιζαν σε βελτίωση σχέσεων συντροφικότητας με το σύζυγό τους, χάρη στην παρουσία του παιδιού. Ενώ, οι γυναίκες που είχαν ήδη σχέσεις συντροφικότητας με τον σύζυγό τους, θεωρούσαν την γέννηση του πρώτου παιδιού ως ένα είδος ανεπιθύμητης παρεμβολής.

Η Virginia Satir (1989), αναφέρει ότι πιθανόν ο ερχομός του πρώτου παιδιού να κάνει το ζευγάρι να νιώθει ότι τα κοινά τους όνειρα φαίνεται ότι σβήνουν. Το παιδί έχει καταλάβει όλο το ενδιαφέρον τους.

Πολύ συχνά, η δουλειά του γονιού γίνεται βαριά και πολύ απαιτητική ή και η ζωή του ζευγαριού ατονεί και παραμερίζεται. Αν αυτό συνεχιστεί, χωρίς να νοιαστεί κανείς, θα έχει επιπτώσεις και στο παιδί.

Ο τρόπος με τον οποίο το ζευγάρι θα προσαρμοστεί σε αυτές τις μεταβολές, από την πρώτη ημέρα μετά την επιστροφή από το νοσοκομείο θα έχει σημαντική επίπτωση στην μελλοντική εξέλιξη της σχέσης του. Η πληροφόρηση σχετικά με τις αλλαγές που πρέπει και οι δύο να προσδοκούν, η συναισθηματική προετοιμασία για την αμοιβαία και αναγκαία συμμετοχή στις ευθύνες, καθώς και η ειλικρινής έκφραση των συναισθηματικών τους αναγκών, αποτελούν σημεία κλειδιά για την επιβίωσή τους σαν ζευγάρι, για την επιτυχία και τον εμπλουτισμό της σχέσης του. (Quadri & Breckenridge, 1981).

Ε. 1. ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

Η γονικότητα, με την σημαντική θέση που κατέχει στη ζωή των ανθρώπων συνεπιφέρει, τουλάχιστον στα αρχικά στάδια, αυξημένη ψυχολογική ένταση τόσο στους άντρες, όσο και στις γυναίκες. Η ικανοποίηση και οι χαρές που φέρνει το μωρό συνοδεύονται συχνά από άγχος, συγκρούσεις και ένταση.

Παράγοντες, όπως η χρονική στιγμή της γέννησης, η φύση της εγκυμοσύνης και του τοκετού, καθιστούν την εμπειρία μοναδική.

Η Χουντουμάδη (1996), διακρίνει δύο πιθανές περιπτώσεις. Όσοι γίνονται γονείς σε μικρή ηλικία, πιθανόν να μην έχουν ολοκληρώσει την δική τους ωρίμανση, με αποτέλεσμα, θέματα που ακόμα δεν έχουν επιλύσει ως παιδιά, να καλούνται τώρα να επιλύσουν ως γονείς. Έτσι η πρόωμη γονικότητα παρουσιάζεται ως περίοδος που οι χαρές είναι συνδεδεμένες με περισσότερο στρες και άγχος.

Αντίθετα οι γονείς που βρίσκονται σε πιο ώριμη φάση της ζωής τους και αποκτούν ένα παιδί μέσα από επιθυμία χρόνων, υπάρχει πιθανότητα να καταπνίξουν τα αρνητικά τους συναισθήματα πιο πολύ από άλλους.

Η φύση της φροντίδας των μικρών παιδιών προϋποθέτει δέσμευση χρόνου, ενέργειας και προσπάθειας. Ο γονικός ρόλος είναι αμετάκλητος και συνεχής, με αποτέλεσμα η σωματική ένταξη να συνοδεύεται συχνά από συναισθηματική ένταση. Η γονικότητα δεσμεύει και συναισθηματικά.

Η Χουντουμάδη (1996, σελ.39), αναφέρει ότι «οι περισσότερες μητέρες και πατέρες δεν είναι προετοιμασμένοι για τα ακραία συναισθήματα, τα οποία αναπόφευκτα βιώνουν σε διάφορες στιγμές της γονικότητας». Για παράδειγμα, το τσιριχτό κλάμα ενός άρρωστου μωρού μπορεί να προκαλέσει ισχυρά και τρομακτικά συναισθήματα οργής, ανημποριάς ή ανικανότητας σε έναν γονιό που δεν έχει βιώσει πιο πριν παρόμοια συναισθήματα με τέτοια ένταση.

Ο Napier (1997, σελ.382), επισημαίνει «πως η αϋπνία, η κούραση, η τεράστια ευθύνη, το βάρος των απόλυτων αναγκών του παιδιού, η ένταση στο ζευγάρι για το πώς θα ικανοποιήσει αυτές τις ανάγκες, όλες αυτές οι πολύπλευρες πιέσεις, εξαντλούν εντελώς τα συναισθηματικά αποθέματα του ζευγαριού».

Ένα τέτοιο στοιχείο που ενισχύει τη συναισθηματική εξάντληση, είναι το ότι ο ρόλος του γονιού, σε αντίθεση με άλλους ρόλους, δεν μας δίνει περιθώρια επιλογής. Μπορούμε να πάρουμε διαζύγιο, να αλλάξουμε δουλειά, να κάνουμε νέους φίλους αλλά τα παιδιά μας παραμένουν παιδιά (Χουντουμάδη, 1996).

Οι αυξημένες ανάγκες του βρέφους, το οποίο απαιτεί την 24ωρη φροντίδα των γονιών του είναι ένα στοιχείο που αναμφίβολα επηρεάζει τους γονείς. Όσο μεγάλη και αν ήταν η επιθυμία τους για αυτό το παιδί, η κούραση που προξενεί η φροντίδα του, ιδίως τον πρώτο καιρό της ζωής του, σε συνδυασμό με την απειρία τους είναι λογικό να τους δημιουργεί ένταση και νευρικότητα.

Κατά την Χουντουμάδη (1996, σελ.39), «η προσωπική εξέλιξη που συνοδεύει τη μετάβαση στην γονικότητα, περιλαμβάνει και μια αλλαγή στην εικόνα του εαυτού μας. Η ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων και η ωρίμανση των ικανοτήτων, από την εμπειρία της παροχής φροντίδας σε ένα μωρό, μπορούν να επηρεάσουν την εικόνα που έχουμε για τον εαυτό μας, με θετικό ή αρνητικό τρόπο». Η αυτοεκτίμηση είναι ένα σημαντικό όφελος από την διεύρυνση του εαυτού μέσα από τη γονική ιδιότητα. Συχνά έχει παρατηρηθεί ότι σε νέες μητέρες και πατέρες καλλιεργείται αυτοεκτίμηση και τονώνεται το αίσθημα ότι είναι πολύτιμοι και χρήσιμοι.

Σε Ελληνική έρευνα την οποία αναφέρει η Χουντουμάδη στο βιβλίο της «παιδιά και γονείς στο ξεκίνημα μιας σχέσης» (1996), με θέμα την μετάβαση στην γονικότητα, φαίνεται ότι το 34% των αντρών και το 44% των γυναικών με παιδιά άνω των 5 ετών διαπίστωσαν θετικές αλλαγές στον εαυτό τους και στην αυτοεκτίμησή τους.

Όπως επισημαίνουν οι Skynner & Cleese, (1987), ο χρόνος είναι αυτός που βοηθάει την κατάσταση να μην φαίνεται πια απελπιστική και τους γονείς (και ιδίως τη μητέρα) να νιώθουν πιο σίγουροι και λιγότερο φοβισμένοι. Όσο περνά ο καιρός η αυτοπεποίθηση των νέων γονιών μεγαλώνει. Σε αυτό συντελεί η ανάπτυξη του μωρού, που καθημερινά παίρνει βάρος, κάνει καινούργιες κινήσεις και δίνει στους γονείς την ικανοποίηση ότι «παίζουν σωστά» τον γονεϊκό τους ρόλο. Παράλληλα, όπως αναφέρει ο Napier (1997), η αγωνία για

την οικονομική συντήρηση της οικογένειας καταλαγιάζει μετά το πρώτο διάστημα, η καθημερινή ζωή του παιδιού μπαίνει σε μια σειρά και σιγά σιγά, όλα βρίσκουν τον ρυθμό τους. Έτσι οι γονείς μπορούν να αντλήσουν χαρά και αυτοεκτίμηση από την γονική τους ιδιότητα.

Από την άλλη όμως, μια ειδυλλιακή εικόνα για το τι σημαίνει γονιός μπορεί να κάνει εύκολα τους νέους γονείς να θεωρήσουν τον εαυτό τους καλούς ή κακούς όταν έρθουν αντιμέτωποι με τις πρώτες δυσκολίες.

Η Χουντουμάδη (1996, σελ.46), επισημαίνει ότι «ο γονιός που φροντίζει το παιδί δοκιμάζει την αυτοεκτίμησή του, καθώς διαπιστώνει ότι αδυνατεί να αντιμετωπίσει το παιδί που δεν ανταποκρίνεται στις φιλότιμες προσπάθειές του». Συχνά, κατά την ίδια, γυναίκες πετυχημένες σε άλλους τομείς εκπλήσσονται και απογοητεύονται από την αναποτελεσματικότητα των προσπαθειών τους να καθησυχάσουν ένα μωρό. Αντίθετα, η επιτυχής συναλλαγή και η αμοιβαιότητα ανάμεσα στο μεγάλο και στο παιδί ενισχύει την αυτοεκτίμηση και την περιφάνεια για την γονικότητα. Οι γονείς αντλούν βαθιά ικανοποίηση διαπιστώνοντας ότι είναι αποτελεσματικοί στο να κατανοούν τα αίτια ανησυχίας του μωρού και να το καθησυχάζουν. Μπορούν τότε, κατά την Χουντουμάδη (1996, σελ.40), «να υπερβούν τις αναπόφευκτες δυσκολίες χωρίς υποτίμηση ή παραμορφωτικές άμυνες, διαφυλάσσοντας την αυτοεκτίμησή τους».

«Η γονική ιδιότητα σύμφωνα με την Χουντουμάδη (1996, σελ.42), βάζει το άτομο σε μια φάση αναθεώρησης, που προκαλεί την επαναξιολόγηση των

θεμελιακών αξιών και πεποιθήσεων». Έτσι ως αποτέλεσμα των γονικών ανησυχιών για την παρούσα και μέλλουσα ανασφάλεια των παιδιών ενδέχεται να υπάρξει αυξημένη ευαισθησία στα κοινωνικά και πολιτικά θέματα. Από την άλλη όμως, μπορεί οι γονείς, λόγω της προσήλωσης στα παιδιά, να μην διοχετεύουν την ίδια ενέργεια με παλιά στο κοινωνικό πεδίο».

«Η γονική ιδιότητα επίσης, προκαλεί συναισθήματα και ανησυχίες σχετικά με θέματα που όλοι και όλες αντιμετωπίζουμε στην ανάπτυξη μας. Το άγχος του αποχωρισμού και οι ανάγκες για εξάρτηση και ανεξαρτησία, έλεγχο και αυτονομία, ενεργητικότητα και στέρηση, οικειότητα και σεξουαλικότητα, θυμό και επιθετικότητα, καθώς και η σχέση με τους δικούς μας γονείς, ξεκινούν και κορυφώνονται στα πρώτα στάδια της γονικότητας». (Χουντουμάδη, 1996, σελ.43).

Συχνά, όπως επισημαίνει η Χουντουμάδη (1996, σελ.43), «η αναβίωση παλαιών άλυτων προβλημάτων οδηγεί μερικούς γονείς στο να συμπεριφέρονται παιδιάστικα, δηλαδή ανώριμα. Η πιθανότητα μιας τέτοιας συμπεριφοράς παλινδρόμησης, αντισταθμίζεται από την ευκαιρία για αλλαγή και ανάπτυξη. Τους προσφέρεται η δυνατότητα να δουλέψουν πολλά θέματα μέσα από τα μάτια ενός παιδιού, και να επιλύσουν παλιά θέματα και ζητήματα».

Η γέννηση του παιδιού επομένως, προκαλεί αλλαγές σε συναισθήματα και συμπεριφορές των γονιών. Οι αλλαγές στα συναισθήματα, που προκαλούνται κατά την διάρκεια της μετάβασης στη γονικότητα δεν μπορούν

να μπουν σε λίστα και να προβλεφθούν με ακρίβεια. Κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μια ξεκάθαρη σχέση αίτιου – αποτελέσματος. Παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία, ερμηνεύουν ως ένα βαθμό τη γονική συμπεριφορά, δεν είναι όμως οι μοναδικοί, ούτε επαρκείς.

Ένα τόσο σημαντικό γεγονός όσο η γέννηση του παιδιού και η μετάβαση του ζευγαριού στη γονικότητα επηρεάζεται από προηγούμενες και ταυτόχρονες εμπειρίες του ζευγαριού. Το επίπεδο λειτουργίας των ατόμων και των ζευγαριών πριν την γέννηση του παιδιού μπορεί να αποτελέσει δείκτη της ποιότητας της σχέσης τους και μετά την μετάβαση στην γονικότητα, όπως αναφέρουν οι Goldberg & Michaels στο βιβλίο της Χουντουμάδη «Παιδιά και γονείς στο ξεκίνημα μιας σχέσης» (1996, σελ.41). Παράλληλα παράγοντες όπως η προσωπικότητα και η κατάσταση της ψυχικής υγείας των ενηλίκων πριν την γέννηση του μωρού διαμορφώνουν τη δεκτικότητά τους στις αλλαγές που επιβάλλει η γονική ιδιότητα.

2. ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΓΑΜΟΣ

Πολύ συχνά τα νιόπαντρα ζευγάρια εκπλήσσονται όταν ανακαλύπτουν ότι η γέννηση του πρώτου παιδιού αλλάζει την ζωή τους, περισσότερο από ότι ο γάμος. Παλιότερα η εγκυμοσύνη ακολουθούσε αμέσως μετά τον γάμο και έτσι ο γάμος αποτελούσε σπουδαίο μεταβατικό σημείο στην ζωή του ζευγαριού. Τα νεότερα ζευγάρια συνήθως δεν επιλέγουν να κάνουν παιδί αμέσως μετά τον γάμο τους. Άλλωστε η ευρεία διάδοση της αντισύλληψης και η γενίκευση του οικογενειακού προγραμματισμού συντελούν στην δυνατότητα αυτή, με αποτέλεσμα σήμερα η γέννηση του πρώτου παιδιού να εκλαμβάνεται ως σημαντικό σημείο καμπής στην ζωή του ζευγαριού, περισσότερο από τον γάμο.

Μια σημαντική ανακατάταξη στη σχέση του γάμου του ζευγαριού, που γίνονται γονείς, είναι το ότι ξαφνικά καλούνται να ανακατανεύμουν τη στοργή ανάμεσα στους ίδιους και το μωρό. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Skynner & Clesse (1987, σελ.88), «Πριν έρθει το μωρό, οι σύντροφοι προσέφεραν ελεύθερα καθένας τους όλα τα συναισθηματικά αποθέματα για τη στήριξη του άλλου. Τώρα όμως το μωρό χρειάζεται και παίρνει πολύ μεγάλο μέρος από αυτή την στοργή».

Η κυοφορία και η γέννηση του παιδιού αλλάζει την συζυγική σχέση καθώς εμφανίζεται εκ των πραγμάτων η ανάγκη να δημιουργηθεί συναισθηματικός χώρος για ένα τρίτο πρόσωπο, το παιδί. Συχνά, όπως αναφέρει η Χουντούδη (1996), «το συναισθηματικό περιβάλλον όπου γεννιούνται τα

παιδιά μπορεί να είναι περιβάλλον στο οποίο δεν υπάρχει πια χώρος για αυτά και άλλοτε περιβάλλον στο οποίο υπάρχει ένα κενό, που τα παιδιά συμπληρώνουν».

Ανεξάρτητα από τις ιδιαίτερες συνθήκες στη ζωή και τη σχέση του κάθε ζευγαριού η παρουσία ενός παιδιού, και κυρίως του πρώτου αποτελεί μια περίοδο δοκιμασίας του γάμου, η οποία απαιτεί αναδιοργάνωση για να μην ανατραπεί η ισορροπία την οποία οι σύζυγοι έχουν πετύχει ως ζευγάρι.

«Στην συζυγική σχέση, σύμφωνα με την Χουντουμάδη (1996, σελ.48), η αρμονία στηρίζεται ουσιαστικά στην ικανότητα του ζευγαριού να βρίσκει αμοιβαία αλληλένδετους ρόλους, οι οποίοι τώρα πρέπει να αλλάξουν για να ληφθεί υπόψη η σωστή φροντίδα του παιδιού». Το ζευγάρι πρέπει να επανεξετάσει πολλές συνήθειές του, ακόμη και σε ότι αφορά τις δουλειές του σπιτιού, τον ελεύθερο χρόνο ή και την εργασία. Οι «ξένοιαστες» ημέρες στην αρχή της έγγαμης ζωής δεν υπάρχουν πια, καθώς η μητέρα περνά πολύ χρόνο καθηλωμένη στο σπίτι φροντίζοντας το μωρό. Ο σύζυγος ίσως χρειαστεί να εργαστεί πιο πολύ, προκειμένου ν' αναπληρώσει ίσως την πιθανή απώλεια εισοδήματος της συζύγου.

Σύμφωνα με την Χουντουμάδη (1996, σελ. 48), «καθώς τα έξοδα αυξάνονται, ο ελεύθερος χρόνος μειώνεται καθημερινά για τους γονείς που «καθηλώνονται» στο σπίτι φροντίζοντας το παιδί και έτσι όταν ο ένας ή και οι

δύο δεν αναγνωρίζουν την επιπρόσθετη ένταση στο σύντροφό τους, δημιουργούνται εύκολα συγκρούσεις».

Συχνά, η ένταση, ο θυμός και ο εκνευρισμός με το μωρό αντικατοπτρίζουν έλλειψη ευτυχίας στο γάμο. Ωστόσο, τα παιδιά μπορούν ν' αποτελέσουν σημείο διάστασης αλλά και σύγκλισης. «Το βρέφος προκαλεί συνήθως νέα ενδιαφέροντα και δημιουργεί καινούριους δεσμούς ανάμεσα στους γονείς. Οι γονείς ενώνονται στο κοινό τους επίτευγμα και εμπλέκονται σε εμπειρίες με το παιδί τους, με τρόπο που κανένας άλλος δεν μπορεί πραγματικά να μοιραστεί μαζί τους. Το παιδί δίνει στη ζωή τους καινούριο σκοπό και κατεύθυνση, καθώς και μια αίσθηση επικοινωνίας» (Χουντουμάδη, 1996, σελ.50). Έτσι το ζευγάρι ενώνεται πια σε νέα βάση και προοπτική. Οι δύο γονείς έχουν να μοιραθούν κάτι ιδιαίτερα ξεχωριστό, ένα δικό τους δημιούργημα που καλούνται να προστατεύσουν και να στηρίζουν.

Βέβαια, οι διάφορες πιέσεις που υφίστανται οι γονείς κατά την διάρκεια αυτής της μεταβατικής περιόδου είναι αρκετά συχνά ισχυρές, ώστε να απειλήσουν κάποτε την αρμονία και ενός αρκετά σταθερού γάμου. Όπως επισημαίνει η Χουντουμάδη (1996) πολλά παιδιά γεννιούνται ως αποτέλεσμα να διασωθεί ένας γάμος που απειλείται με διάλυση. Το παιδί, αν και μπορεί να βοηθήσει το γάμο προσφέροντας καινούριο ενδιαφέρον στον έναν ή και στους δύο γονείς, δεν μπορεί να σώσει έναν πραγματικά άτυχο γάμο. Σ' αυτή την περίπτωση το μωρό απλώς συνδέει τους συντρόφους σε μια σχέση που δεν

ανέχονται και ενδέχεται το παιδί να γίνεται αντικείμενο μνησικακίας γι' αυτό το λόγο.

Διαπιστώνουμε ότι μια συζυγική σχέση δέχεται καταλυτική επιρροή από τον ερχομό ενός παιδιού. Όταν η σχέση είναι υγιής και σταθερή, το παιδί δημιουργεί ανακατατάξεις στην καθημερινότητα και στις προτεραιότητες, ωστόσο δεν αναταράσσει την ισορροπία, απλώς τη διαμορφώνει. Όταν το οικοδόμημα του γάμου δεν είναι σταθερό τότε το παιδί μπορεί να του δώσει μια νέα υπόσταση, συχνά όμως ενισχύει τις αδυναμίες του.

3. ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η απόκτηση ενός παιδιού αποτελεί σημαντικό γεγονός τόσο για το ζευγάρι όσο και για τον ευρύτερο κύκλο ανθρώπων, με τους οποίους συναναστρέφονται, δηλαδή τους γονείς, τους συγγενείς και τους φίλους. Από την στιγμή που θα ανακοινωθεί η εγκυμοσύνη το ζευγάρι των υποψηφίων γονέων και ιδίως η μητέρα, γίνονται αντικείμενο ειδικής μεταχείρισης. Όπως αναφέρει η Χουντουμάδη (1996, σελ.55), «οι φίλοι κατακλύζουν το ζευγάρι με συγχαρητήρια για την εγκυμοσύνη, ταυτόχρονα όμως τους αποκλείουν συνειδητά ή όχι από τη λίστα των διαθέσιμων για παρέα».

Οι γονείς του υποψήφιου ζευγαριού από την άλλη συνήθως αντιδρούν με συναισθήματα χαράς στο γεγονός. Αισθάνονται τον κύκλο της ζωής και της γενιάς τους να συνεχίζονται και βλέπουν πια τα παιδιά τους να διαγράφουν την δική τους πορεία ως οικογενειάρχες.

Η αντίληψη αυτή των γονέων συχνά τους κάνει παρεμβατικούς στη σχέση του νέου ζευγαριού με το παιδί τους. Ιδιαίτερα αν το ζευγάρι έχει οικονομική εξάρτηση από τους γονείς του, δίνεται έμμεσα στους γονείς το δικαίωμα να ξεφύγουν από τα όρια και να θεωρήσουν το ρόλο τους σαν δεύτερη μητρότητα ή πατρότητα, ώστε να υπερβάλλουν και να οδηγηθούν σε μια σχέση αδιέξοδο με το ζευγάρι (Μ. Χουρδάκη, 1982).

Η λειτουργία της παλιάς εκτεταμένης οικογένειας και οι ιδιότυπες οικογενειακές σχέσεις, άφηναν πολλά περιθώρια παρεμβάσεων των γονέων στο συζυγικό πυρήνα.

Ο ερχομός των εγγονιών σημαίνει κατά κανόνα βοήθεια εκ μέρους των μεγάλων γονέων, οι οποίοι κινητοποιούνται και προσπαθούν να φανούν χρήσιμοι. Με τον τρόπο αυτό εξυπηρετούν και την δική τους ανάγκη να μην ζουν στο περιθώριο και να μην αισθάνονται άχρηστοι.

Ο ρόλος που συχνά αναλαμβάνουν οι μεγάλοι γονείς είναι αυτός της φύλαξης και της φροντίδας των παιδιών.

Τα μέλη της ευρείας οικογένειας ζούσαν όλα μαζί με αποτέλεσμα η απόκτηση του παιδιού και οι αλλαγές που επιφέρει το παιδί, να αφορούν όλη την οικογενειακή ομάδα.

Τα νέα ζευγάρια δεν επιθυμούν την συγκατοίκηση με τους γονείς τους και τα αδέρφια τους, αλλά όμως τους θέλουν κοντά τους όποτε υπάρχει ανάγκη (Μαντζιάφου – Κανελλοπούλου, 1979).

Σύμφωνα με τους Skynner & Cleese (1987), το μεγάλο πρόβλημα σήμερα είναι ότι χωρίς την ευρύτερη οικογένεια, υποχρεώνεται συχνά το ζευγάρι να αγωνίζεται δίχως αξιόλογη υποστήριξη. Καμιά φορά πάνε καλά τις δέκα πρώτες ημέρες. Έρχεται και μένει μαζί της η μητέρα της ή η πεθερά της αλλά κατά κανόνα παίρνει και ο σύζυγος καμιά εβδομάδα άδεια από την δουλειά του. Έπειτα όμως από αυτές τις ημέρες η μητέρα νιώθει άπειρη και εγκαταλειμμένη.

Σήμερα οι νέοι γονείς δεν έχουν την καθημερινή συμπαράσταση των γονέων τους στη φροντίδα των παιδιών. Αυτό τους δημιουργεί πρακτικές δυσκολίες, καθώς επωμίζονται πολλές ευθύνες και αισθάνονται κούραση, άγχος και ανασφάλεια για τον ρόλο τους. Από την άλλη όμως δίνεται στους νέους γονείς η ευκαιρία να αναπτύξουν μια ξεχωριστή σχέση με το παιδί τους, να βιώσουν τον γονεϊκό τους ρόλο και να προσαρμοστούν σε αυτόν άμεσα.

Από την γέννηση του πρώτου παιδιού πολύ σημαντική επιρροή δέχεται και η κοινωνική ζωή των γονέων. Το μωρό απαιτεί την συνεχή φροντίδα των γονέων του, ιδίως τον πρώτο καιρό. Επιπλέον οι ανάγκες του περιορίζουν τις επιλογές των γονέων ως προς τις κοινωνικές δραστηριότητες, την ψυχαγωγία κ.λ.π.

«Οι αυθόρμητοι έξοδοι σταματούν και οι κοινωνικές επαφές μειώνονται, αλλά αντικαθίστανται από την απόλαυση μέσα στη συζυγική σχέση και τη συνεχή παρακολούθηση του νέου μέλους» (Napier, 1997, σελ. 390).

Συχνά όμως ακόμα και όταν οι γονείς έχουν την επιθυμία για κοινωνικές συναναστροφές και δραστηριότητες αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της φύλαξης του παιδιού. Στο θέμα αυτό μεγάλη βοήθεια προσφέρουν συνήθως οι γονείς των συζύγων, που αναλαμβάνουν την φύλαξή του.

Σύμφωνα με μια έρευνα της Λ. Μουσούρου (1985), το 40% των ατόμων του δείγματος, δήλωσαν ότι κατά την βραδινή έξοδο από το σπίτι την φύλαξη την αναλαμβάνουν ο παππούς ή η γιαγιά. Ενώ ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό

(25%) απάντησαν ότι δεν έχουν που ν' αφήσουν το παιδί και για αυτό δεν έχουν πολλές εξόδους.

Επομένως ο ερχομός του παιδιού έχει ισχυρές επιπτώσεις στον τρόπο ζωής του ζευγαριού, στις σχέσεις με τους γονείς του, με τους συγγενείς και με τους φίλους του. Οι έξοδοι από το σπίτι, η ψυχαγωγία και η διασκέδαση μειώνονται. Η βοήθεια που μπορούν να παρέχουν οι γονείς και οι φίλοι στο ζευγάρι, έτσι ώστε να έχει μια πιο ήρεμη, χωρίς αναταραχές, προσαρμογή στο νέο του ρόλο και στη νέα λειτουργία της οικογένειάς του είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει η προσαρμογή στη γονεϊκότητα επιφέρει, αν όχι επιβάλλει, αλλαγές και στη διάθεση του ελεύθερου χρόνου. Ο ερχομός του παιδιού επιφέρει αλλαγές στην ατομική ελευθερία των συζύγων και κατά συνέπεια τροποποιήσεις στο χρόνο που μπορούν να διαθέσουν οι σύζυγοι για τη δική τους ευχαρίστηση.

Με τη γέννηση του παιδιού οι νέοι γονείς αποκτούν μια αίσθηση περιορισμού των κινήσεών τους, ενώ οι καθημερινές τους συνήθειες αλλάζουν συνολικά (Quadri & Brechenridge, 1981).

Αν οι νέοι γονείς δεν είναι προετοιμασμένοι ψυχολογικά για αυτές τις μεταβολές βιώνουν μεγάλη αναταραχή. Ωστόσο η αναστάτωση που προκαλείται από τις απαιτήσεις της οικογενειακής ζωής, μπορεί να ελαχιστοποιηθεί αν το

ζευγάρι έχει προετοιμαστεί επαρκώς για το νέο τρόπο ζωής που φέρνει μαζί του το μωρό.

4. ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Ένας προβληματισμός που ανακύπτει αναφορικά με τη γέννηση του πρώτου παιδιού αφορά την επαγγελματική απασχόληση των γονέων και ιδίως της μητέρας.

Η γυναίκα που δεν εργάζεται έξω από το σπίτι έχει την δυνατότητα να αφοσιωθεί ολοκληρωτικά στο παιδί της. Από την άλλη όμως μπορεί να αισθανθεί περιορισμένη. Ο Σποκ (1987, σελ. 40), παρατηρεί: «Λίγες από τις γυναίκες που μένουν στο σπίτι για να φροντίσουν τα παιδιά τους είναι περήφανες και ευτυχισμένες με αυτή την απασχόληση. Μερικές αισθάνονται βαθιά την έλλειψη σεβασμού από την πλευρά μιας υλιστικής κοινωνίας προς μια απασχόληση που δεν ανταμείβεται ούτε κλείνει μέσα της ψηλότερες θέσεις, για τις οποίες πρέπει να ανταγωνιστούν. Αρκετές μητέρες αισθάνονται εξαντλημένες κατά την διάρκεια της ημέρας από μια ζωή απομονωμένη, κατά κάποιο τρόπο, από την διασκέδαση με παλιές συντροφιές».

«Συχνά οι γυναίκες που δεν εργάζονται, μπορεί, κατά την Δουμάνη (1989, σελ 217), να υπερεκτιμήσουν τη ζωή της εργαζόμενης γυναίκας. Μπορεί να αρχίσουν να συγκρίνουν την ζωή του σπιτιού που την ξέρουν από προσωπική εμπειρία με την πλαστή εικόνα που έχουν σχηματίσει για τις πετυχημένες επαγγελματίες, συνθέτοντας τις ελλειψείς και μονομερείς πληροφορίες με τις οποίες μας βομβαρδίζουν τα μαζικά μέσα επικοινωνίας». Αυτό τις κάνει να

αισθάνονται μειονεκτικά και να νιώθουν καταπιεσμένες και συχνά δημιουργεί «επιθετικότητα» προς τον σύζυγο που εργάζεται εκτός σπιτιού.

Η γυναίκα συχνά διακόπτει την εργασία της προκειμένου να είναι κοντά στο παιδί, αλλά και για να αντιμετωπίσει τα πρακτικά προβλήματα που προκύπτουν από την φροντίδα του παιδιού. Η μητέρα που αναγκάζεται να διακόψει την εργασία της συχνά νοσταλγεί την παρέα των μεγάλων. Αρχίζει να μετρά τις ημέρες μέχρι το Σαββατοκύριακο που ο άντρας της θα είναι στο σπίτι και να περιμένει την στιγμή που το παιδί θα πάει σε βρεφονηπιακό σταθμό ή στο νηπιαγωγείο. Η τυχόν ανεπάρκεια που βιώνει η μητέρα μπορεί να μεταφερθεί στη συζυγική σχέση και σε περίπτωση που είναι απομονωμένη η ίδια κινδυνεύει από κατάθλιψη (Χουντουμάδη, 1996).

Ωστόσο και η γυναίκα που εργάζεται αντιμετωπίζει δυσκολίες. «Η αλλαγή προσανατολισμού που χρειάζεται για να προσαρμοστεί στις ανάγκες του νέου ρόλου είναι ιδιαίτερα προβληματική. Για την γυναίκα που έχει μάθει να ζει ανεξάρτητη, να παίρνει πρωτοβουλίες και να συναγωνίζεται τους συνεργάτες της, η αλλαγή σε έναν ρόλο που χρειάζεται να είναι συνέχεια διαθέσιμη για τις ανάγκες του παιδιού, αντί να παίρνει εκείνη πρωτοβουλίες, δεν είναι το απλούστερο των πραγμάτων». (Δουμάνη, 1989, σελ. 217).

Η γυναίκα που ακολουθεί μια σταδιοδρομία υπάρχει περίπτωση να βρει δύσκολη την κατάσταση που διαμορφώνεται με την γέννηση του παιδιού. Η Χουντουμάδη (1996, σελ. 45), σημειώνει: «Συχνά, λόγω εσωτερικευμένων

κοινωνικών προτύπων και πολιτισμικών πιέσεων, μια γυναίκα που αισθάνεται φορτωμένη και επιθυμεί κάποιο διάλειμμα από τις σπιτικές δουλειές και την φροντίδα των παιδιών, εμποδίζεται, λόγω ενοχών, να το παραδεχτεί». Ορισμένες γυναίκες επιλέγουν την στιγμή που θ' αποκτήσουν παιδί αναστέλλοντας την σταδιοδρομία τους για ένα διάστημα, εκτός και αν η φροντίδα ανατεθεί σε κάποια γιαγιά ή σε έναν καλό βρεφονηπιακό σταθμό. Βέβαια ακόμα και όταν η μητέρα εξασφαλίσει ικανοποιητικό τρόπο φροντίδας του παιδιού όταν εργάζεται, τείνει να αισθάνεται ένοχη κάθε φορά που κάτι πάει στραβά στο σπίτι με το παιδί.

Ο άντρας από την πλευρά του, όπως έχει προαναφερθεί, παραμένει στην επαγγελματική του απασχόληση αισθανόμενος ίσως μεγαλύτερη πίεση προκειμένου να ανταποκριθεί στα αυξημένα πια έξοδα της οικογένειάς του.

Εκείνο που οι περισσότεροι μελετητές αναφέρουν ως συμπέρασμα είναι ότι η κατανομή της εργασίας – ο άντρας στην δουλειά, η γυναίκα στο σπίτι – είναι πολύ περιοριστική για όλους και αφήνει ακάλυπτες πολλές πτυχές του ανθρώπινου ψυχισμού και των δύο φύλων.

«Οι άνθρωποι χρειάζονται μια θέση μέσα στην παραγωγή για να επιβεβαιώνεται η αυθυπαρξία τους και η κοινωνική τους ταυτότητα. Επίσης χρειάζονται μια στενή σχέση που να καλύπτει τις συναισθηματικές τους ανάγκες». (Δουμάνη, 1989, σελ. 219).

Η επαγγελματική δραστηριότητα σε συνδυασμό με μια στενή συζυγική σχέση είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος για την κάλυψη των πολύπλευρων αναγκών του ατόμου. Κάτω από αυτές τις συνθήκες επομένως η ανατροφή των παιδιών δεν μπορεί να γίνει αυτοσκοπός. Η γονική ιδιότητα θα πρέπει αναγκαστικά και ρεαλιστικά να συμβαδίζει με άλλες δραστηριότητες, που θα καλύπτουν τις ανάγκες και των δύο φύλων για οικειότητα και κοινωνική αναγνώριση.

ΣΤ. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Το ζευγάρι που αποκτά ένα παιδί αντιμετωπίζει αρκετές δυσκολίες, όπως προαναφέρθηκε. Ανάμεσα σε αυτές ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι δυσκολίες οικονομικής φύσης. Σημαντική επίσης είναι η αντιμετώπιση των πρακτικών δυσκολιών, που προκύπτουν στην καθημερινή ζωή ή στην επαγγελματική απασχόληση, λόγω των αναγκών του παιδιού.

Το Ελληνικό κράτος θέλοντας να προστατεύσει την κυοφορούσα γυναίκα και την μητρότητα έχει θεσπίσει μια σειρά από νομοθετικές διατάξεις. Επιπλέον επιδιώκοντας την προστασία και την διευκόλυνση των εργαζόμενων με οικογενειακές υποχρεώσεις θέσπισε αντίστοιχες ρυθμίσεις.

Θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούν οι παροχές του κράτους και των αρμόδιων φορέων, που σχετίζονται με τους γονείς και τη διευκόλυνσή τους στο συνδυασμό γονεϊκότητας και εργασίας.

Προστασία Μητρότητας

Σύμφωνα με τους Νόμους 1414/84, άρθρο 3 και 1483/84, άρθρο 15, κάθε γυναίκα έχει δικαίωμα να προσληφθεί στο διάστημα της εγκυμοσύνης και η εγκυμοσύνη της δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο μη πρόσληψης. Αντίστοιχα ο εργοδότης δεν μπορεί να απολύσει υπάλληλο στη διάρκεια της εγκυμοσύνης ή και για ένα χρόνο μετά τον τοκετό εκτός και αν συντρέχει λόγος, όπως το κλείσιμο της επιχείρησης, πειθαρχικό παράπτωμα ή πλημμελής εκπλήρωση των καθηκόντων.

Σύμφωνα με τον Νόμο 2683/99, άρθρο 52, η μητέρα δικαιούται άδεια μητρότητας, με αποδοχές. Η άδεια αυτή διαρκεί 5 μήνες στις Δημόσιες υπαλλήλους (2 πριν τον τοκετό και μία μετά), και στον Ιδιωτικό τομέα 14 εβδομάδες. Κατά τον ίδιο Νόμο στο άρθρο 33, η μητέρα δικαιούται επίσης, μειωμένο ωράριο, δηλαδή μια ώρα την ημέρα μέχρι το παιδί να γίνει δύο ετών. Στις Δημόσιες υπηρεσίες, Ν.Π.Δ.Δ. και στον Ο.Τ.Α., η άδεια είναι δύο ώρες μέχρι το παιδί να γίνει δύο ετών ή μία ώρα μέχρι να γίνει τεσσάρων.

Σύμφωνα με τους Νόμους 1539/85, άρθρο 40 και 1846/51, άρθρο 39, η μητέρα δικαιούται επίδομα μητρότητας, δηλαδή αποδοχές κατά το διάστημα της άδειας μητρότητας, οι οποίες εξαρτώνται από το αν η γυναίκα είναι ασφαλισμένη ή όχι και από τον ασφαλιστικό της φορέα. Σε περίπτωση ανασφάλιστων, επίδομα μητρότητας παρέχεται από την Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

Προστασία και διευκόλυνση των εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις

Ο Νόμος 1483/84 στο άρθρο 2 ορίζει ότι τα ανήλικα τέκνα έως 16 ετών θεωρούνται μέλη οικογένειας εξαρτώμενα από τους γονείς. Οι γονείς, που εμπίπτουν στις κατηγορίες γονιών με παιδιά αυτής της ηλικίας, έχουν ορισμένα δικαιώματα, σύμφωνα με τον νόμο 1483/84.

Όταν και οι δύο γονείς εργάζονται εκτός σπιτιού, δικαιούνται γονική άδεια (άρθρο 5) απουσίας. Η άδεια δίνεται για την ανατροφή του παιδιού αφότου λήξει η άδεια μητρότητας και μέχρι το παιδί να συμπληρώσει τα δυόμισι χρόνια του. Η άδεια μπορεί να φτάσει σε διάρκεια τους τρεις μήνες για τον κάθε γονιό ξεχωριστά. Επίσης, οι γονείς δικαιούνται άδεια απουσίας για ασθένεια ανήλικου παιδιού (άρθρο 7). Οι παραπάνω άδειες, είναι άδειες χωρίς αποδοχές. Οι εργαζόμενοι γονείς τέλος, τα παιδιά των οποίων παρακολουθούν μαθήματα στοιχειώδους ή μέσης εκπαίδευσης, δικαιούνται άδεια με σκοπό την παρακολούθηση της σχολικής τους επίδοσης (άρθρο 9).

Σύμφωνα με τον Νόμο 1414/84, οι εργαζόμενοι γονείς δικαιούνται επίδομα παιδιών. Αν και οι δύο γονείς είναι εργαζόμενοι, το επίδομα καταβάλλεται στον ένα από τους δύο γονείς, μετά από κοινή τους δήλωση προς τον εργοδότη τους.

Βρεφονηπιακοί σταθμοί

Σήμερα είναι πλέον σύνηθες το φαινόμενο της επαγγελματικής απασχόλησης και των δύο φύλων. Έτσι στις περιπτώσεις έγγαμων ζευγαριών με παιδί σε προσχολική ηλικία, όταν εργάζονται και οι δύο, προκύπτει το πρόβλημα της φύλαξης του παιδιού στις ώρες εργασίας. Συχνά η μητέρα αναγκαζόταν να αφήσει την εργασία της προκειμένου να φροντίσει το παιδί, με δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στα οικονομικά της οικογένειας όσο και στην ψυχολογία της γυναίκας. Άλλοτε η φροντίδα του παιδιού ανατίθεται σε κάποια γιαγιά.

Σήμερα δίνεται στους εργαζόμενους η δυνατότητα τοποθέτησης του παιδιού σε παιδικό ή βρεφονηπιακό σταθμό, ιδιωτικό ή κρατικό.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το ότι σύμφωνα με τον Νόμο 1483/84, άρθρο 12, προβλέπεται η υποχρεωτική ίδρυση βρεφονηπιακού σταθμού για τα παιδιά των εργαζόμενων εντός του χώρου εργασίας σε βιομηχανικές επιχειρήσεις με προσωπικό άνω των 300 ατόμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο σκοπός της διερεύνησης των επιρροών που δέχεται η συζυγική σχέση από τον ερχομό ενός παιδιού προέκυψαν μια σειρά από συμπεράσματα.

- Η μετάβαση στη γονικότητα αποτελεί το σημαντικότερο ίσως γεγονός στη ζωή του ζευγαριού και συγχρόνως μπορεί να αποτελέσει περίοδο κρίσης. Η κρίση αυτή έχει άλλοτε τη μορφή μιας αναπροσαρμογής μέσα από λειτουργικούς τρόπους και άλλοτε επιφέρει δυσλειτουργία στη συζυγική σχέση.
- Στην παραδοσιακή μορφή της οικογένειας βασικός σκοπός ήταν η οικονομική και βιολογική επιβίωση των μελών με έμφαση στη λειτουργική της αυτονομία. Η απόκτηση λοιπόν του παιδιού ήταν αναγκαία για τη βιολογική επιβίωση της οικογένειας και είχε συχνά την έννοια της υποχρέωσης. Το ζευγάρι δεν είχε ουσιαστική δυνατότητα επιλογής ως προς την τεκνοποίηση. Σύμφωνα με την Κατάκη, (1989), η πυρηνική οικογένεια αποκτά παιδοκεντρική μορφή με βασικό σκοπό την ανατροφή ενός παιδιού χρήσιμου για το κοινωνικό σύνολο. Στη σύγχρονη μορφή της πυρηνικής οικογένειας, όπου ξεχωρίζει η συζυγική δυάδα – στόχος είναι η δημιουργία μιας ουσιαστικής και σταθερής σχέσης. Η απόκτηση παιδιού επομένως αποκτά αυτόματα ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς είναι αποτέλεσμα πιο συνειδητής επιλογής και στηρίζεται σε μια πιο σταθερή σχέση.

- Σύμφωνα με την Χουντουμάδη (1996), τα κίνητρα που ωθούν ένα ζευγάρι στην απόκτηση παιδιού δεν μπορούν να διαγνωστούν και να προσδιοριστούν επακριβώς. Όπως διαφαίνεται από την ανασκόπηση, τα κίνητρα αυτά είναι αποτέλεσμα από τη μία των κοινωνικών και πολιτισμικών προτύπων, καθώς και των αναπαραγωγικών ιδεολογιών που επικρατούν σε μια κοινωνία. Από την άλλη, η επιλογή της γονεϊκότητας δέχεται σαφής επιρροές από τα ασυνείδητα κίνητρα της ανθρώπινης ψυχολογίας και τις συναισθηματικές ανάγκες που καλύπτει.
- Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο (1985), οι ψυχολογικές αντιδράσεις του ζευγαριού στο γεγονός της εγκυμοσύνης είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων, όπως η διαμορφωμένη σχέση του ζευγαριού πριν την εγκυμοσύνη, οι σχέσεις με τους γονείς του, τα πρότυπα δηλαδή που έχουν διαμορφώσει, ο βαθμός ψυχοκοινωνικής ωριμότητας του ζευγαριού και το κατά πόσο η εγκυμοσύνη ήταν επιθυμητή και αναμενόμενη ή ανεπιθύμητη και απρόσμενη.
- Η γέννηση του παιδιού δημιουργεί μια νέα πραγματικότητα στη ζωή του ζευγαριού καθώς ένας καινούργιος άνθρωπος έρχεται στην οικογένεια και επιβάλλει δυναμικά την παρουσία του. Τα πρακτικά προβλήματα και οι ευθύνες που δημιουργούνται δοκιμάζουν τη

λειτουργικότητα της συζυγικής σχέσης και η όποια ισορροπία κινδυνεύει.

- Η γέννηση του παιδιού αποτελεί περίοδο δοκιμασίας του γάμου. Το ζευγάρι εκτός από σύζυγοι αποκτούν πλέον και τη σημαντική ιδιότητα των γονέων. Για να προσαρμοστούν με επιτυχία στους νέους ρόλους πρέπει να επανεξετάσουν όλες τις παλιές τους συνήθειες και να δημιουργήσουν ανάμεσά τους συναισθηματικό χώρο, τον οποίο θα καταλάβει το παιδί.
- Ο ερχομός του παιδιού έχει επιπτώσεις και στη σχέση του ζευγαριού με το συγγενικό και φιλικό περιβάλλον. Το σύγχρονο ζευγάρι ζώντας μόνο του δεν έχει την βοήθεια που είχε στα πλαίσια της παραδοσιακής οικογένειας. Αυτό περιορίζει τον ελεύθερο χρόνο του και αυξάνει την ανασφάλειά του ως προς την φροντίδα του παιδιού. Από την άλλη, καθώς η φροντίδα του παιδιού γίνεται αντικείμενο ευθύνης του ζευγαριού δημιουργείται η βάση για μια πιο δυνατή σχέση και δίνεται στο ζευγάρι η δυνατότητα να προσαρμοστεί πιο άμεσα στο γονεϊκό του ρόλο.
- Η γέννηση του παιδιού δημιουργεί συχνά προβλήματα σε ότι αφορά την επαγγελματική απασχόληση, κυρίως της γυναίκας. Αν και ο συνδυασμός μητρότητας και εργασίας, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού, είναι πηγή άγχους και έντασης, ωστόσο είναι

ιδιαίτερα βοηθητικός για τη σχέση του ζευγαριού. Η εργασία συντελεί ώστε οι δύο γονείς να αισθάνονται ισότιμοι, να αντλούν ικανοποίηση ως άτομα από την επαγγελματική τους υπόσταση και να μην περιορίζονται μόνο στην γονική ιδιότητα. Γίνονται έτσι ολοκληρωμένα άτομα και κατά συνέπεια έχουν καλύτερες προϋποθέσεις ν' αντεπεξέλθουν στους νέους ρόλους.

- Η μετάβαση στην γονικότητα επιφέρει σημαντικές αναπροσαρμογές ανάλογα με τους παράγοντες που την επηρεάζουν. Βέβαια δεν μπορούμε να συνδέσουμε τη συμπεριφορά των νέων γονέων και των παραγόντων που επιδρούν σ' αυτή σε μια μόνιμη σχέση αιτίου – αποτελέσματος. Παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία επηρεάζουν τη γονική συμπεριφορά. Επίσης επιρροή ασκούν η προσωπικότητα του κάθε ατόμου, οι προηγούμενες και τρέχουσες εμπειρίες του ζευγαριού.
- Οι γονείς εάν δεν είναι προετοιμασμένοι κατάλληλα για τις απαιτήσεις της οικογενειακής ζωής, θα βιώσουν μεγάλη αναστάτωση, για αυτό και είναι σημαντικό να προετοιμάζονται και να ενημερώνονται επαρκώς για τις αλλαγές που επιφέρει το παιδί στη ζωή τους.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τη στιγμή που η γονικότητα επιφέρει μια σειρά από σημαντικές αλλαγές στη ζωή με επιπτώσεις ατομικές, οικογενειακές και κοινωνικές, προκύπτει ανάγκη επαρκούς προετοιμασίας για αυτές τις αλλαγές.

Οποιαδήποτε προετοιμασία βέβαια δεν αποκλείει τις πιθανές δυσλειτουργίες αντιδράσεις του ζευγαριού. Οι γονείς είναι άνθρωποι με διαφορετική προσωπικότητα η οποία πρέπει να ληφθεί υπόψιν. Δεν υπάρχουν επομένως συγκεκριμένες συνταγές καλής μετάβασης στη γονικότητα. Ωστόσο μπορούν να εξασφαλισθούν κάποιες προϋποθέσεις ώστε η προσαρμογή των γονέων να γίνει με τον πιο πετυχημένο τρόπο.

Καταρχήν θεωρείται απαραίτητος ο **Οικογενειακός Προγραμματισμός** ο οποίος σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, δίνει την δυνατότητα στο κάθε ζευγάρι να επιλέγει ελεύθερα, συνειδητά και υπεύθυνα, μετά από ενημέρωσή τους, τον αριθμό των παιδιών τους, τον χρόνο μεταξύ των τοκετών κ.λ.π. Αποσκοπεί δηλαδή στο να δημιουργηθεί μια οικογένεια από ευτυχισμένους γονείς και επιθυμητά παιδιά. Μέσω επίτευξης του στόχου αυτού είναι η διάδοση των μέσων ελέγχου της αναπαραγωγικότητας (Αποστολόπουλος Απ. 1996).

Το ζευγάρι μέσω του Οικογενειακού Προγραμματισμού επιλέγει την χρονική στιγμή της τεκνοποίησης, και αποφεύγει την αναταραχή που προκαλεί μια ανεπιθύμητη ή απρόσμενη εγκυμοσύνη. Έτσι έχει την δυνατότητα να

ρυθμίσει, κατά το δυνατό, θέματα όπως η εργασία, τα οικονομικά της οικογένειας κ.λ.π., παράγοντες που σχετίζονται άμεσα με την γέννηση ενός παιδιού.

Ωστόσο, ο ρόλος του **Οικογενειακού προγραμματισμού** πρέπει να επεκταθεί. Ακόμα και αν το παιδί έρθει την επιθυμητή περίοδο, είναι σημαντικό το ζευγάρι να έχει πληροφορηθεί για τις αλλαγές που αυτό θα επιφέρει σε όλα τα επίπεδα της ζωής του, πρακτικό – συναισθηματικό – ψυχολογικό επίπεδο.

Είναι σημαντικό λοιπόν στα κέντρα Οικογενειακού Προγραμματισμού τα οποία λειτουργούν σε όλα σχεδόν τα Γενικά Νοσοκομεία, όπου η πρόσβαση των νέων ζευγαριών είναι εφικτή, να στελεχωθεί μια ομάδα με ειδικευμένο προσωπικό, το οποίο θα προωθεί αυτή την ενημέρωση των πολιτών πιο εμπειριστατωμένα. Αυτό μπορεί να γίνει είτε με ατομικές συναντήσεις των ειδικών με τους ενδιαφερόμενους είτε μέσα από δραστηριότητες ενημέρωσης.

Οι **Σχολές Γονέων**, οι οποίες λειτουργούν ήδη από το 1962 και έχουν ως στόχο την «εκπαίδευση» των γονέων μέσω αντίστοιχων προγραμμάτων που εφαρμόζουν ψυχολόγοι, είναι ένας θεσμός που μπορεί να προσφέρει σημαντική βοήθεια στον τομέα της προσαρμογής στη γονικότητα.

Ωστόσο, οι Σχολές Γονέων με την μορφή που έχουν σήμερα απευθύνονται κυρίως στην «εκπαίδευση» των γονέων, ώστε να επιτύχουν ικανοποιητική σχέση με το παιδί τους. Για αυτό προτείνεται να διερευνηθεί ο ρόλος τους και να συμπεριλάβουν στις διεργασίες την επεξεργασία θεμάτων,

όπως η προετοιμασία των νέων για το γάμο και τη γονικότητα, οι ανθρώπινες σχέσεις και κυρίως οι απαιτήσεις του γονεϊκού ρόλου σε συνδυασμό με το ρόλο του συζύγου.

Ένα πρόβλημα που φαίνεται να υπάρχει είναι το ότι η προσαρμογή στην γονικότητα επιβάλλει την προληπτική δράση των αρμόδιων φορέων. Είναι σημαντικό οι υποψήφιοι γονείς να προλαμβάνουν τις αρνητικές αντιδράσεις στο γονεϊκό ρόλο, έχοντας την δυνατότητα επαφής με υπηρεσίες και φορείς προληπτικής συμβουλευτικής.

Θεωρείται σημαντικό να δημιουργηθεί ένας φορέας που θα δίνει την δυνατότητα στα ζευγάρια να προετοιμάζονται και να ενημερώνονται για τις ανακατατάξεις που επιφέρει η γονικότητα. Τα ζευγάρια θα έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν και να προβληματιστούν γύρω από την απόκτηση παιδιού, τις προσδοκίες, τις επιθυμίες τους, τις συναισθηματικές ανακατατάξεις που μπορεί να βιώσουν.

Μια τέτοια υπηρεσία θα μπορούσε να έχει την μορφή **Συμβουλευτικού Κέντρου**, το οποίο θα λειτουργεί σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Για παράδειγμα στις Κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων, που τώρα πια συναντάμε όλο και πιο συχνά, μπορούν να ενταχθούν τέτοιους είδους κέντρα, στελεχωμένα με κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους.

Επίσης, στα συνοικιακά Κέντρα Φροντίδας Οικογένειας, που λειτουργεί ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, ενταγμένος στα πλαίσια του νέου Εθνικού

Οργανισμού Κοινωνικής Πρόνοιας, μπορούν να οργανωθούν Συμβουλευτικές Υπηρεσίες αυτής της μορφής. Καθώς τα **ΚΕΦΟ** λειτουργούν πολλά χρόνια στην Ελλάδα έχουν εδραιώσει επαφή με το κοινό των κοινοτήτων. Έτσι είναι πιο εύκολο να προσεγγίσουν τα νέα ζευγάρια αφού τα άτομα είναι εξοικειωμένα με την ύπαρξη της υπηρεσίας στην κοινότητά τους και μπορούν να απευθυνθούν πιο εύκολα σε αυτή.

Μια άλλη πρόταση, είναι η δημιουργία μιας **Εθελοντικής Υπηρεσίας**, η οποία θα αποτελείται από γονείς, που με τις γνώσεις και κυρίως την εμπειρία τους θα μπορούν εθελοντικά να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στα νέα ζευγάρια, πριν την απόφαση της τεκνοποίησης ή να τους στηρίζουν στις δυσκολίες που πιθανόν θα προκύψουν με τη γέννηση του παιδιού. Αυτοί οι εθελοντές μπορούν να εκπαιδούνται και να εποπτεύονται από επιστημονικά στελέχη, στα πλαίσια μιας υπηρεσίας, όπως είναι για παράδειγμα η κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου, το Κέντρο Ψυχικής Υγείας, τα Κέντρα Φροντίδας Οικογένειας κ.λ.π.

Γενικά είναι σημαντικό να υπάρχουν φορείς μέσα στα πλαίσια της κοινότητας που ζει το ζευγάρι, στους οποίους θα έχει την δυνατότητα να απευθυνθεί για πληροφόρηση και Συμβουλευτική, τόσο πριν τον γάμο και την εγκυμοσύνη όσο και μετά για ό,τι αφορά τα προβλήματα και τις δυσκολίες που δημιουργούν τα νέα δεδομένα στη συζυγική δυάδα.

Επιπλέον θεωρείται απαραίτητη από την πλευρά της Πολιτείας η παροχή διευκολύνσεων στους νέους γονείς. Οι μέχρι τώρα παροχές του κράτους είναι σημαντικές, ωστόσο υπάρχει ανάγκη επιπρόσθετης βοήθειας σε ότι αφορά κυρίως την διευκόλυνση των γονέων σε προβλήματα που προκύπτουν με τη φροντίδα του παιδιού, κυρίως λόγω της εργασίας τους. Οι παιδικοί και βρεφικοί σταθμοί δεν φαίνεται να επαρκούν σε αριθμό ενώ συχνά οι γονείς που εργάζονται σε ωράρια απογευματινά, έχουν πρόβλημα με τη φύλαξη των παιδιών. Θα ήταν βοηθητική η δημιουργία προγραμμάτων και υπηρεσιών Δημιουργικής Απασχόλησης των παιδιών σε τέτοιες ώρες.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός μπορεί να επιτελέσει σημαντικό ρόλο στην όσο το δυνατόν επιτυχέστερη προσαρμογή στη γονικότητα. Η κατεξοχήν αρμοδιότητα του κοινωνικού λειτουργού είναι η ενασχόληση με τις ανθρώπινες σχέσεις.

Ιδιαίτερα σε ότι αφορά την οικογένεια ο κοινωνικός λειτουργός λαμβάνει ειδική εκπαίδευση (Κοινωνική Εργασία με Οικογένεια). Αποκτά γνώσεις για την λειτουργία των οικογενειακών συστημάτων, τους ρόλους των μελών μιας οικογένειας, καθώς και γνώσεις συμβουλευτικής για την βελτίωση των οικογενειακών σχέσεων. Επιπλέον, διαθέτει γνώσεις για την ανθρώπινη ψυχολογία και τα κίνητρα της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Έτσι έχει τις προϋποθέσεις να ασκήσει συμβουλευτικό ρόλο.

Μέσω της συμβουλευτικής ο κοινωνικός λειτουργός στοχεύει στην λεπτομερή συζήτηση ενός αιτήματος, της απόκτησης παιδιού στην προκειμένη περίπτωση, στη συζήτηση σε ρεαλιστική βάση, στην παροχή ρεαλιστικών πληροφοριών, στη διασαφήνιση του προβλήματος και των αντιθέσεων, ώστε οι άνθρωποι να κάνουν τις καλύτερες επιλογές.

Με την Συμβουλευτική Κοινωνική Εργασία, ο κοινωνικός λειτουργός δίνει στα ζευγάρια την ευκαιρία να σκεφτούν μαζί, να έρθουν πιο κοντά συναισθηματικά και λογικά να συμμετέχουν σε έναν κοινό προγραμματισμό της ζωής τους. Όταν το παιδί έρθει μετά από κοινή απόφαση και επιθυμία το ζευγάρι μπορεί να βιώσει χωρίς αγωνία το γονεϊκό ρόλο ταυτόχρονα με τον ρόλο του συζύγου.

Ο κοινωνικός λειτουργός σε όποια υπηρεσία και αν εργάζεται μπορεί και πρέπει, όταν προκύπτει ανάγκη, να παρέχει υπηρεσίες Συμβουλευτικής σε ζευγάρια. Μπορεί επίσης να αποτελέσει βασικό στέλεχος των υπηρεσιών που θα ασχολούνται με τη Συμβουλευτική σε θέματα γάμου και προσαρμογής στη γονικότητα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

2. Στους υπαλλήλους επιτρέπεται η χορήγηση άδειας άνευ αποδοχών συνολικής διάρκειας έως δύο (2) ετών, πέρα από αίτησή τους και γνώμη του υπηρεσιακού συμβουλίου, για σοβαρούς ιδιωτικούς λόγους.

3. Υπάλληλος, του οποίου ο σύζυγος υπηρετεί στο εξωτερικό σε ελληνική υπηρεσία του Δημοσίου, νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή άλλου φορέα του δημόσιου τομέα ή σε υπηρεσία ή φορέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε διεθνή οργανισμό, στον οποίο μετέχει ή η Ελλάδα, δικαιούται να πάρει άδεια χωρίς αποδοχές μέχρι έξι (6) έτη συνεχώς ή και τμηματικά, εφόσον έχει συμπληρώσει διετή πραγματική υπηρεσία.

4. Στον υπάλληλο που αποδέχεται θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή σε διεθνή οργανισμό, στον οποίο μετέχει η Ελλάδα, χορηγείται μετά από γνώμη του υπηρεσιακού συμβουλίου άδεια χωρίς αποδοχές μέχρι πέντε (5) έτη, οποια μπορεί να παραταθεί με την ίδια διαδικασία για ακόμα πενταετία. Αν ο υπάλληλος δεν εμφανιστεί αναλάβει καθήκοντα μέσα σε δύο (2) μήνες από τη λήξη της άδειας, θεωρείται ότι παραιτήθηκε αυτοδικαίως από την υπηρεσία.

5. Ο χρόνος της άδειας άνευ αποδοχών αποτελεί χρόνο πραγματικής υπηρεσίας μόνο στις περιπτώσεις των προηγούμενων παραγράφων 1 και 4.

6. Κατά τη διάρκεια της άδειας της παρ. 4 ο υπάλληλος οφείλει να καταβάλλει τις νομικές κρατήσεις για σύνταξη και επικουρική ασφάλιση και τα ταμεία πρόνοιας, οι οποίες αντιστοιχούν στο βαθμό ή το μισθό της υπηρεσίας του στην Ελλάδα, στην οποία ανήκει οργανικά.

Άρθρο 52

Άδειες μητρότητας

1. Στις υπαλλήλους οι οποίες κυφορούν χορηγείται άδεια μητρότητας με πλήρεις αποδοχές δύο (2) μήνες πριν και τρεις (3) μήνες μετά τον τοκετό. Η άδεια λόγω ανικανότητας χορηγείται ύστερα από βεβαίωση του θεράποντα γιατρού για τον πιθανολογούμενο χρόνο τοκετού.

2. Όταν ο τοκετός πραγματοποιείται σε χρόνο μισθωτέρο από αυτόν που είχε πιθανολογηθεί αρχικά, η άδεια που είχε χορηγηθεί παρατείνεται μέχρι την πραγματική ημερομηνία του τοκετού, χωρίς αυτή η παράταση να συνεπάγεται αντίστοιχη μείωση του χρόνου της άδειας που χορηγείται μετά τον τοκετό. Όταν ο τοκετός πραγματοποιηθεί σε χρόνο προγενέστερο από τον που είχε αρχικά πιθανολογηθεί, το υπόλοιπο της άδειας χορηγείται μετά τον τοκετό, ώστε να εξασφαλιστεί συνολικός χρόνος πέντε (5) μηνών.

3. Σε κυοφορούσες υπαλλήλους που έχουν ανάγκη ιατρικής θεραπείας, μετά την εξάντληση της αναρρωτικής άδειας με αποδοχές, χορηγείται κανονική άδεια κυοφορίας με αποδοχές, μετά από βεβαίωση θεράποντος ιατρού και διευθυντή γυναικολογικής ή μαιευτικής κλινικής ή τμήματος δημοσίου νοσηλευτικού ιδρύματος. Η άδεια της υπαλλήλους που υιοθετούν τέκνο χορηγείται για τριών (3) μηνών με πλήρεις αποδοχές εντός του πρώτου εξαμήνου μετά την περάτωση της διαδικασίας υιοθεσίας, εφόσον το υιοθετημένο τέκνο είναι ηλικίας έως έξι (6) ετών.

4. Τα δικαιώματα λόγω τοκετού, που καταβλήθηκαν στην υπαλλήλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου λόγω ασφαλιστικής ασφάλισης σε ασφαλιστικούς οργανισμούς, εκπέμπουν από τις αποδοχές που καταβάλλονται κατά τη διάρκεια της άδειας μητρότητας, εφόσον η άδεια αυτή θεμελιώνεται και σε συνεισφορά του νομικού προσώπου.

Άρθρο 53

Διευκολύνσεις υπαλλήλων με οικογενειακές υποχρεώσεις

1. Η προβλεπόμενη από την παρ. 2 του άρθρου 51 άδεια χορηγείται υποχρεωτικά, χωρίς γνώμη υπηρεσιακού συμβουλίου, όταν πρόκειται για ανατροφή παιδιού ηλικίας έως και έξι (6) ετών.

2. Στις μητέρες υπαλλήλους ο χρόνος εργασίας μειώνεται κατά δύο (2) ώρες ημερησίως, εφόσον έχουν τέκνα ηλικίας έως δύο (2) ετών, και κατά μία (1) ώρα, εφόσον έχουν τέκνα ηλικίας από δύο (2) έως τεσσάρων (4) ετών. Η μητέρα υπάλληλος δικαιούται εννέα (9) μήνες άδεια με αποδοχές για ανατροφή παιδιού, εφόσον δεν κάνει χρήση του κατά το προηγούμενο εδάφιο μειωμένου ωραρίου.

3. Όταν ο ένας γονέας λάβει την άδεια της παρ. 1, ο άλλος δεν έχει δικαίωμα να κάνει χρήση των διευκολύνσεων της παρ. 2 για το ίδιο διάστημα.

4. Σε περίπτωση διάστασης, διαζυγίου, χηρείας ή γέννησης τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του, την άδεια της παρ. 1 δικαιούται ο γονέας που ασκεί τη γονική μέριμνα.

5. Οι υπηρεσίες υποχρεούνται να διευκολύνουν τους υπαλλήλους που έχουν τέκνα τα οποία παρακολουθούν μαθήματα πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για να επισκέπτονται το σχολείο των παιδιών τους, με σκοπό την παρακολούθηση της σχολικής τους επίδοσης.

6. Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας παραγράφου και καθορίζεται το ανώτατο όριο ημερών απουσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ

ΑΝΑΡΡΩΤΙΚΕΣ ΑΔΕΙΕΣ

Άρθρο 54

Δικαίωμα αναρρωτικής άδειας

1. Ο υπάλληλος που έχει συμπληρώσει τριετή πραγματική υπηρεσία και είναι ασθενής ή χρειάζεται να αναρρώσει, δικαιούται αναρρωτική άδεια με αποδοχές τόσων μηνών όσα είναι τα έτη της υπηρεσίας του, από την οποία αφαιρείται το σύνολο των αναρρωτικών αδειών που τυχόν έχει λάβει μέσα στην προηγούμενη πενταετία. Αναρρωτική άδεια χορηγούμενη χωρίς διακοπή δεν μπορεί να υπερβεί τους δώδεκα (12) μήνες.

2. Υπάλληλος με πραγματική υπηρεσία λιγότερη από τρία (3) έτη δικαιούται, για τους ίδιους λόγους, αναρρωτική άδεια με αποδοχές τόσων μηνών όσα τα έτη υπηρεσίας του, από την οποία αφαιρείται το σύνολο των αναρρωτικών αδειών που έχει μέχρι τότε λάβει.

Χρόνος υπηρεσίας τουλάχιστον έξι (6) μηνών θεωρείται ως πλήρες έτος.

3. Στην αναρρωτική άδεια συνυπολογίζονται και οι ημέρες απουσίας λόγω ασθενείας που προηγήθηκαν της άδειας.

4. Οι υπάλληλοι που πάσχουν από δυσίατα νοσήματα δικαιούνται αναρρωτικές άδειες, των οποίων η διάρκεια είναι διπλάσια από τη διάρκεια των αδειών των προηγούμενων παραγράφων.

5. Τα δυσίατα νοσήματα καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας.

της κατασκευής σιγαρέττων».

6. Το άρθρο μόνο του Π.Δ/τος της 11/17.10.1932 (ΦΕΚ 371/Α') ως εξής:

«Απαγορεύεται η χρησιμοποίηση στα ορειχαλκούργεια προσώπων κάτω του 18ου έτους».

7. Το άρθρο 4 του Β.Δ/τος της 10.9.1937 (ΦΕΚ 405/Α') ως εξής:

«Άρθρ. 4. Απαγορεύεται η απασχόληση προσώπων ηλικίας κάτω των 18 ετών σε μηχανήματα κατεργασίας ξύλου».

8. Η περίπτωση 3 του άρθρου 11 του Α.Ν. 1204/1938 (ΦΕΚ 177/Α') ως εξής:

«3. Να μην προσλαμβάνουν στις εργασίες τους πρόσωπα κάτω των 18 ετών.

Στους κάτω των 18 ετών μισθωτούς απαγορεύεται και η ανάθεση της σάρωσης και γενικά της καθαριότητας των εργαστηρίων και των τόπων εργασίας.

Σε όλη τη διάρκεια της σάρωσης οι καθαριστές πρέπει να φορούν αναπνευστικές προσωπίδες.

Πρόσωπα κάτω των 18 ετών, εφόσον έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος, μπορεί να προσλαμβάνονται μόνο ως μαθητευόμενοι για επαγγελματική εκπαίδευση και να απασχολούνται στην παρασκευή και χρήση μαλυβδούχων χρωμάτων μέχρι τέσσερις ώρες την ημέρα».

9. Το άρθρο 15 του Β.Δ/τος 464/1968 (ΦΕΚ 153/Α') ως εξής:

«Άρθρ. 15. Απαγορεύεται σε πρόσωπα ηλικίας κάτω των 18 ετών η είσοδος σε στοιχειοθετήρια, στερεοτυπεία, λινοτυπικές μηχανές, χυτήρια μονοτυπίας και τσιγκογραφεία».

10. Το άρθρο 22 του Β.Δ/τος 590/1968 (ΦΕΚ 199/Α') ως εξής:

«Άρθρ. 22. Απαγορεύεται να απασχολούνται σε εργοστάσια ή εργαστήρια κατασκευής συσσωρευτών μολύβδου ως εργάτες ή μαθητευόμενοι πρόσωπα που δεν έχουν συμπληρώσει το 16ο έτος της ηλικίας τους, καθώς και γυναίκες σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή που θηλάζουν».

11. Το εδάφιο εε της παραγράφου α του άρθρου 1 του Ν. 678/1977 (ΦΕΚ 246/Α') ως εξής:

«εε. Χορήγηση δώρου για τη σύσταση της οικογένειας. Αν και οι δύο σύζυγοι εργάζονται, το δώρο καταβάλλεται σε εκείνον που ορίζεται με κοινή δήλωσή τους και, αν δεν έχει υποβληθεί τέτοια δήλωση, σε εκείνον που έχει τις μικρότερες αποδοχές.

Το δώρο αυτό καταβάλλεται και στο γονέα που απέκτησε παιδί χωρίς γάμο, εφόσον έχει την επιμέλειά του».

12. Το εδάφιο β του άρθρου 5 του Ν. 678/1977 ως εξής:

«β) Τους δικαιούχους, το ύψος, τον τρόπο και τις προϋποθέσεις χορήγησης του δώρου, για τη σύσταση της οικογένειας, του βοηθήματος για το πρώτο παιδί και των βραβείων».

Κυρώσεις

Άρθρ. 12.—1. Ο εργοδότης που παραβαίνει τις διατάξεις του νόμου αυτού τιμωρείται με πρόστιμο από 20.000 δρχ. έως 300.000 δρχ. Το πρόστιμο επιβάλλεται με αιτιολογημένη πράξη του αρμόδιου επιθεωρητή εργασίας και εισπράττεται υπέρ της Εργατικής Εστίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Ε.Δ.Ε. Δεν θίγονται οι ισχύουσες παινικές διατάξεις που προβλέπονται σε άλλους νόμους.

2. Ο εργοδότης στον οποίο επιβλήθηκε το πρόστιμο δικαιούται να προσφύγει σε πρώτο και δεύτερο βαθμό στα τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια.

Ν 1414/84 ΕΠΙΔΟΜΑ
Μεταβατικές διατάξεις. — ΕΠΙΔΟΜΑ

Άρθρ. 13.—1. Αν και οι δύο σύζυγοι ή γονείς εργα-

ζονται, τα επιδόματα γάμου και παιδιών, που προβλέπονται κατά την έναρξη της ισχύος του νόμου αυτού, καταβάλλονται σε εκείνον που υποδεικνύεται με κοινή δήλωσή τους προς τον εργοδότη που επιλέγουν.

Αν οι σύζυγοι ή γονείς δεν συμφωνούν ή αδυνατούν να υπαβάλουν την παραπάνω κοινή δήλωση, ο κάθε εργοδότης καταβάλλει το 50% του προβλεπόμενου επιδόματος γάμου ή παιδιών στο σύζυγο ή γονέα που απασχολεί.

Το επίδομα παιδιών καταβάλλεται ολόκληρο στον εργαζόμενο γονέα, εφόσον ο άλλος δεν εργάζεται και δεν παίρνει επίδομα ή δεν συνταξιοδοτείται ή δεν ζει ή έχει κηρυχθεί σε αφάνεια.

Αν η επιμέλεια των παιδιών έχει ανατεθεί με δικαστική απόφαση σε τρίτο πρόσωπο, το επίδομα παιδιών καταβάλλεται ολόκληρο στον ένα από τους γονείς, εφόσον υπάρχει κοινή συμφωνία μεταξύ τους και κατά 50% στον καθέναν απ' αυτούς, εφόσον δεν υπάρχει συμφωνία.

Οι γονείς οφείλουν να καταβάλουν το ποσό που εισέπραξαν σε αυτόν που έχει την επιμέλεια των παιδιών.

2. Δεν θίγονται διατάξεις νόμων, κανονισμών, συλλογικών συμβάσεων, αποφάσεων διαιτησίας, υπουργικών αποφάσεων κ.λπ. που προβλέπουν την καταβολή των πιο πάνω επιδομάτων και στους δύο εργαζόμενους συζύγους ή γονείς.

3. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού εφαρμόζονται αναλογικά και στις περιπτώσεις χορήγησης επιδόματος παιδιών από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού.

Εφαρμογή προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης

Άρθρ. 14.—1. Ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (Ο.Ε.Κ.) μπορεί να εκτελεί προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης στις οικοδομικές και συναφείς ειδικότητες για άνδρες και γυναίκες με τη συνδρομή του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) ως προς το εκπαιδευτικό μέρος και με κάλυψη από τον Ο.Ε.Κ. των σχετικών δαπανών.

Τα προγράμματα αυτά εκτελούνται σε εργοτάξια είτε του Ο.Ε.Κ. είτε αναδόχων έργων του.

2. Στους εκπαιδευόμενους σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο καταβάλλεται από τον Ο.Ε.Κ. εκπαιδευτικό επίδομα για κάθε ημέρα κατάρτισης.

3. Με αποφάσεις του Υπουργού Εργασίας, που εκδίδονται ύστερα από γνώμη των Διοικητικών Συμβουλίων του Ο.Ε.Κ. και του Ο.Α.Ε.Δ., καθορίζονται ο τύπος και η διάρκεια των παραπάνω προγραμμάτων και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την κατάρτιση και εκτέλεση των προγραμμάτων αυτών και την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού.

4. Με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας καθορίζονται το ύψος και ο τρόπος καταβολής του εκπαιδευτικού επιδόματος, ως και τα δικαιολογητικά των δαπανών εκτέλεσης των προγραμμάτων.

Τελικές διατάξεις

Άρθρ. 15. Διατάξεις νόμων, διαταγμάτων, συλλογικών συμβάσεων εργασίας, διαπληκτικών ή υπουργικών αποφάσεων, εσωτερικών κανονισμών ή οργανισμών επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων, όροι ατομικών συμβάσεων καθώς και διατάξεις που ρυθμίζουν την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος, εφ' όσον είναι αντίθετες με τις διατάξεις του νόμου αυτού, καταργούνται.

Άρθρ. 16. Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Πρ. Δ. 36 της 5-1/2-84 (Α 10). Σύσταση Ειδικού Άμισθου Υποθηκοφυλακείου Αγίας.

Άρθρο μόνο.

Συνιστάται Ειδικό Άμισθο Υποθηκοφυλακείο στην

15 οι οποίες, αντι- του μελλο... που αναφερο- της παραγράφου 3 του παραπάνω άρθ- αυτό με ψήφο τα μέλη, που ορίζονται ου άρθρου 1 του Ν. 944/1979 (ΦΕΚ Σαν ειστηγητής μετέχει χωρίς ψήφο ο ως Προσωπικού ΔΕΗ ή ο αναπληρωτής

ρίση ή συμπλήρωση των διατάξεων του και Ανθυγιεινών Επαγγελματιών, με τη 22 του Ν. 1469/1984, για τις περι- από το Συμβούλιο σύμφωνα με την προη- 3, η σχετική απόφαση του Υπουργού των εκδίδεται: ύστερα από προηγούμενη συ Ασφαλίσεως ΔΕΗ και σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Κρίσεως Βαρέων και Αν- άτων.

Άρθρο 36.

Ο του Ν. 163/1975 «Περί ρυθμίσεως των των ασφαλισμένων και συνταξιούχων Π — ΕΗΕ κ.λπ.» καταργείται.

του Ν. 163/1975 αναρμόζεται σε αρ-

Άρθρο 37.

αγόμενοι στην ασφάλιση της ΔΕΗ (Ν. ο οποίοι εργάστηκαν πριν από την πρόσληψη άλλου εργοδότη, χωρίς να έχουν ασφαλιστεί απασχοληθέντες τους αυτής σε άλλο φορέα ή να αναγνωρίζουν μέχρι πέντε (5) κατά ασφαλίσεως στη ΔΕΗ, από τον παραπάνω υπόθεση ότι αυτός υπολογίζεται από την χορήγηση του προβλεπόμενου από τον νοσηπιδόματος ή έχει αναγνωριστεί με δικα-

χρόνος ασφαλίσεως εξαγοράζεται με την ύστατος εισφοράς ασφαλισμένου και εργοδό- ο Συντάξεων του ΙΚΑ κατά το χρόνο υπο- αιτήσεως, που θα υπολογίζεται με βάση ασφαλισμένος έπαιρνε κατά τον τελευταίο ημερομηνία υποβολής της σχετικής αίτη- καμιά περίπτωση δεν μπορεί να είναι: κώ- μαρτό μεθό της ανώτατης ασφαλιστικής

συνολική εισφορά μπορεί να καταβληθεί σε τις όσοι οι εξαγοραζόμενοι μήνες.

Άρθρο 38.

από την παρ. 2 του άρθρου 3 του Ν. ρή της επιπλέον διαφοράς εισφορών ασφαλί- άξεων γίνεται μόνο στους ασφαλισμένους ΑΠ και ΕΗΕ, που θα επιλέξουν την ασφάλι- 1966 μέσω σε τριμηνιαία αναπροσθετική προθε- του νόμου αυτού.

Άρθρο 39.

άρθρου 34 του Ν. 1469/1984 (ΦΕΚ 111/ αται ως εξής:

ς ορειλής που προκύπτει από τον εξαγο- σύμφωνα με τις παραπάνω διατάξεις, εξο- κάθε μήνα από τη

1. Οι ασφαλισμένοι σε οργανισμούς ασφαλιστής μεθωτών αρμοδιότητας Υπουργείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων δικαιού- τα: επίδομα ημερομίσθου για ενενήντα οκτώ (98) ημέρες συνολικά από τις οποίες παρόντα δύο (42) τουλάχιστο μετά τον τοκετό, εφόσον απέχουν από την εργασία τους.

2. Σε περίπτωση που ο τοκετός πραγματοποιηθεί σε χρόνο προγενέστερο από αυτόν που αρχικά είχε πιθανολογηθεί, το υπόλοιπο του επιδόματος κυσοφορίας καταβάλλεται υποχρεωτι- κά μετά τον τοκετό, ώστε να εξαποσπάζεται καταβολή επιδό- ματος ημερομίσθου για ενενήντα οκτώ (98) ημέρες συνολικά.

3. Για τον τρόπο καταβολής, τις προϋποθέσεις διαμελίω- της του δικαιώματος και τον καθορισμό του ύψους του επιδό- ματος εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις της νομοθεσίας κάθε ασφαλιστικού οργανισμού.

4. Διατάξεις ασφαλιστικών οργανισμών, που προβλέπουν ευνοϊκότερη ρύθμιση, δεν τίθενται από τη διάταξη αυτή.

Άρθρο 41.

Η παρ. 1β του άρθρου 28 του Α.Ν. 1846/1951, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 5 παράγρ. 1 παρ. 1β του Ν.Δ. 4101/1960 (ΦΕΚ 147) και το άρθρο 14 παρ. 1 του Ν. 1469/1984 (ΦΕΚ 111), αντικαθίσταται από 1 Οκτωβρίου 1984 ως εξής:

«1β. Ο ασφαλισμένος δικαιούται σύνταξη λόγω αναπηρίας, αν έγινε ανάπηρος κατά την έννοια της επόμενης παραγράφου και πραγματοποιήσει στην ασφάλιση τον αριθμό ημερών εργα- σίας που απαιτείται από την παράγρ. 1 του παρόντος άρθρου ή χίλιες πεντακόσιες (1500) ημέρες εργασίας μέσα στα δύο- δεκα (12) έτη τα αμέσως προηγούμενα από εκείνο που έγινε ανάπηρος ή χίλιες πεντακόσιες (1500) ημέρες εργασίας οποτεδήποτε, από τις οποίες τριακόσιες (300) μέσα στα πέντε (5) έτη τα αμέσως προηγούμενα από εκείνο που έγινε ανά- πηρος.

Εφόσον ο ασφαλισμένος δεν συγκεντρώνει τις χρονικές προϋποθέσεις του προηγούμενου εδαφίου, δικαιούται σύνταξη αν πραγματοποιήσει στην ασφάλιση τριακόσιες (300) ημέρες εργασίας και δεν έχει υπερβεί το 21ο έτος της ηλικίας του. Το κατώτατο αυτό όριο των τριακοσίων (300) ημερών εργα- σίας αυξάνεται ανά εκατό (100) ημέρες εργασίας κατά μέ- το όρο για κάθε έτος μετά τη συμπλήρωση του 21ου έτους της ηλικίας και μέχρι τις χίλιες πεντακόσιες (1.500) ημέ- ρες εργασίας».

Άρθρο 42.

Η προθεσμία της παρ. 3 του άρθρου 8 του Ν. 1471/1984 (ΦΕΚ 112/1984, τ. Α') παρατείνεται: μέχρι τις 31.12. 1986.

Άρθρο 43.

1. Η διάταξη της παρ. 4 του άρθρου ενδέκατου του Ν. 1305/1982 (ΦΕΚ 146/1982, τ. Α') δεν έχει εφαρμογή στους αγροτικούς ή άλλους γιατρούς του Δημοσίου, που συμ- βάλλονται με ασφαλιστικούς οργανισμούς αρμοδιότητας Υ- πουργείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων σύμφωνα με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, όπως ισχύει.

2. Το σύνολο των πάσης φύσεως μηνιαίων αποδοχών και απολαδών από το δημόσιο τομέα των ως άνω γιατρών δεν θα υπερβαίνει σε καμιά περίπτωση το όριο του άρθρου 6 του Ν. 1256/1982 (ΦΕΚ 65/1982, τ. Α').

3. Η ισχύς αυτού του άρθρου αρχίζει από την έναρξη ισχύος του Ν. 1305/1982.

Άρθρο 44.

Οι διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 2 του Ν. 1057/1980 (ΦΕΚ 152/1980, τ. Α') εφαρμόζονται και για τα ιατρεία

ριπτώσει κατά την τελευταίαν ημέραν εργασίας.

Ποσόν επίδοματος άσθενείας.

"Άρθρ. 33.—1. Το ποσόν του επίδοματος άσθενείας και ανεργίας ίσούται πρὸς τὰ 50 ο/ο του τεκμαρτού ημερομισθίου τῆς ασφαλιστικῆς κλάσεως εἰς ἣν ἀνήκει ὁ ἠσφαλισμένος κατά τὸ ἄρθρον 37 τοῦ παρόντος.—2. Τὸ κατά τὴν προηγούμενην παράγραφον ποσόν επίδοματος άσθενείας και ανεργίας προσαυζάνεται κατά 10 ο/ο δι' ἕκαστον προστατευόμενον παρὰ τοῦ ἐπιδοματοῦχου μέλος οἰκογενείας του ἐκ τῶν ἐν ἄρθρῳ 33 ἀναφερομένων. Ἐν οὐδεμίᾳ ὁμως περιπτώσει τὸ ποσόν τοῦ ημερησίου επίδοματος μετὰ τῶν προσαυζήσεων λόγω οἰκογενειακῶν ἐπιδομάτων, δύναται νὰ εἶναι ἀνώτερον τοῦ τεκμαρτοῦ ημερομισθίου τῆς 7ης μισθολογικῆς κλάσεως, οὐδὲ τοῦ 70 ο/ο τοῦ ημερομισθίου τῆς ασφαλιστικῆς κλάσεως βάσει τῆς ὁποίας υπολογίζεται τὸ ἐπίδομα.—3. Τὸ ἐπίδομα άσθενείας καταβάλλεται προκειμένου περὶ ἠσφαλισμένων παρεχόντων ἐξηρητημένην ἐργασίαν ἀπὸ τῆς 4ης ἡμέρας και προκειμένου περὶ προαιρετικῶς συνεχιζόντων τὴν ασφάλισιν ἢ αὐτοτελῆς ἐργαζομένων ἠσφαλισμένων και ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς τελευταίας διατάξεως τοῦ ἐδαφίου δ' τοῦ ἄρθρου 35 (εἰσαγωγή ἐν Θεραπευτηρίῳ), ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀρισθησομένης ἡμέρας ἐργασίας μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἀνικανότητος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ι.Κ.Α. Τὸ ἐπίδομα δὲν καταβάλλεται διὰ πλείονας τῶν 180 ἡμέρας, εἴτε συνεχῶς εἴτε διακεκομμένως, ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ημερολογιακοῦ ἔτους, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἀνικανότης ὀφείλεται εἰς φυματίωσιν, διτε τὸ ἐπίδομα παρατείνεται μέχρι 360 ἡμερῶν. Τὸ ἐπίδομα ανεργίας καταβάλλεται, ἀπὸ τῆς 16ης ἡμέρας,

ἀφ' ἧς ἀνηγγέλθη εἰς τὸ Ι.Κ.Α. ἡ περιέλευσις τοῦ ἠσφαλισμένου εἰς ἀνεργίαν και ἐπὶ 180 τὸ πολὺ ἡμέρας εἴτε συνεχῶς εἴτε διακεκομμένως ἐντὸς ἕκαστου ημερολογιακοῦ ἔτους. Ὁ κατά τὰς ἀνωτέρω διατάξεις χρόνος ἀναμονῆς, ὁ μισολαβῶν μεταξὺ τῆς ἀναγγελίας τῆς ἀνικανότητος ἢ τῆς ανεργίας και τῆς πραγματικῆς ἐνάργεως καταβολῆς τοῦ ἐπίδοματος, δὲν τηρεῖται εἰμὴ κατά τὴν διὰ πρώτην φοράν ἐντὸς ἕκαστου ημερολογιακοῦ ἔτους ἐπιδοτήσιν λόγω άσθενείας και λόγω ανεργίας. Ἐπὶ συνεχιζόμενης ἀνικανότητος λόγω άσθενείας ἢ ανεργίας μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ημερολογιακοῦ ἔτους, καθ' ὃ ὁ ἠσφαλισμένος ἤρχισε νὰ ἐπιδοτῆται χωρὶς οὔτος νὰ ἔχη συμπληρώσει τὸν κατά τὰ ἀνωτέρω ἀνώτατον χρόνον ἐπιδοτήσεως τῶν 180 ἢ 360 ἡμερῶν, ὁ ἠσφαλισμένος ἐξακολουθεῖ δικαιούμενος τοῦ ἐπίδοματος μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ἔριου τούτου, ἀδιαφόρως ἀν πληροῖ ἢ μὴ τὰς κατά τὸ ἄρθρον 35 ἐδαφίον Β' χρονικάς προϋποθέσεις και κατά τὸ ημερολογιακὸν ἔτος καθ' ὃ ἤρξετο ἡ ἐπιδοτήσις.—4. Τὸ Ι.Κ.Α. δικαιούται νὰ ἀναστείλῃ, κατά τὸν ἐκδοθησόμενον σχετικὸν Κανονισμόν, τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐπίδοματος άσθενείας, ἐφ' ὅσον διαπιστωθῇ προσηκόντως ὅτι ὁ δικαιούχος ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν του συνεπεῖα μὴ τηρήσεως τῶν ὑποχρεώσεων του περὶ τῆς ὀφειλομένης συμπεριφορᾶς τῶν άσθενῶν ἢ δὲν συμμορφώθη πρὸς τὰ ὑποδειχθέντα μέτρα πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς του.—5. Τὸ ἐπίδομα άσθενείας και ανεργίας καταβάλλεται και διὰ τὰς μὴ ἐργασίμους ἡμέρας.

N. 1046/1951

Ἐπίδομα μητρότητος.

"Άρθρ. 39. Ἡ ἠσφαλισμένη δικαιούται παρὰ

βλέπει μειώσιν τῆς πλήρους συντάξεως κατά 1/2 ο/ο δι' ἕκαστον μῆνα ἡλικίας πρὸ τοῦ 65ου ἢ τοῦ 60ου. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ νομοσχέδιον καινοτομεῖ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἦδη ἰσχύοντα.

Ἡ εἰς νεώτερας ασφαλιστικὰς νομοθεσίας (ὡς λ. χ. εἰς τὸν νεώτερον Τετρακοσμοβυζικὸν νόμον) καθιερουμένη λύσις περὶ ἀναγνώρισεως δικαιώματος συνταξιοδοτήσεως εἰς νεώτερον ἡλικίαν (60ὸν διὰ τοὺς ἄνδρας και 55ὸν διὰ τὰς θήλειαι), ἀνευ μειώσεως τοῦ ποσοῦ τῆς συντάξεως, ὁσάκις ὁ ἠσφαλισμένος ἐπραγματοποίησε μίαν μακρὰν κατά τὸ μᾶλλον και ἦτιον σταδιοδρομίαν ἐν ασφαλίσει (λ. χ. μίαν 35ετίαν ἢ 30ετίαν) δὲν ἐκρίθη σκόπιμον ὡπως υιοθετηθῇ ἀπὸ τοῦδε ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου διὰ λόγους μειζονος άσφαλείας τῶν οἰκονομικῶν καιτὸ ἡ ὀρθότητος τῆς λύσεως ταύτης δὲν θά ἦτο εὐχερὲς νὰ ἀμφοβητηθῇ.

Μία ἄλλη καινοτομία εἰς τὸν τομέα τῆς συνταξιοδοτήσεως λόγω γῆρατος, ἐγκτεται εἰς τὴν ἀπαλειψιν τῆς διατάξεως τῆς ἰσχυούσης νομοθεσίας (ἄρθρ. 34 Ν. 6298) καθ' ἣν διὰ τὴν ἀπομονὴν συντάξεως γῆρατος δὲν ἀρκεῖ ἡ συμπλήρωσις τῶν ἀνωτέρω ὀρίων ἡλικίας και τοῦ κεκανονισμένου ἀριθμοῦ ἡμερῶν ἐργασίας ἐν ασφαλίσει, ἀλλὰ δέον ἐπιπροσθέτως ὡπως ὁ ἠσφαλισμένος μὴ κερδίξῃ ἐξ οἰασδήποτε ἐργασίας πλέον τοῦ 1/2 ἐκείνου, ὅπερ κερδίξει ἐν τῇ αὐτῇ περιφερείᾳ και ἐπαγγελματικῇ κατηγορίᾳ σωματικῶς και πνευματικῶς ὑγιῆς ἀνθρώπου.

πος. Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου ἡ σύνταξις γῆρατος θά ἀπονέμεται συντρεχουσῶν τῶν λοιπῶν προϋποθέσεων, ἀδιαφόρως τοῦ εἴ κερδίξει ὁ ἠσφαλισμένος. Ἡ καταβολὴ ὁμοως ταύτης θά ἀναστελλεταὶ ἐὰν και ἐφ' ὅσον ὁ συνταξιοῦχος ἀσκήσῃ αὐτοτελῆς ἐπάγγελμα ἢ παρέχῃ ἐξηρητημένην ἐργασίαν, ἐξ ἧς ἀποκερδαίνει ποσὸν ἀνώτερον τοῦ 25πλάσιου τοῦ ἡμίσεος ημερομισθίου τῆς ασφαλιστικῆς κλάσεως βάσει τῆς ὁποίας ἀπενεμήθη ἡ σύνταξις, ἦτοι τοῦ ἡμίσεος τῶν τεκμαρτῶν ἀποδοχῶν του.

β) Ἡ ἀναπηρία.

Ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀναπηρίας, τὸ νομοσχέδιον βάσει τῶν δεδομένων τῆς ἐν Ἑλλάδι πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν διαφόρων μεθόδων προσδιορισμοῦ τῆς ἀναπηρίας (σύστημα ἀπολύτου ἀναπηρίας = γενικὴ ἀνικανότης πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν, σύστημα ἐπαγγελματικῆς ἀναπηρίας = ἀνικανότης πρὸς συνέχισιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ παθόντος και σύστημα σχετικῆς ἀναπηρίας, ποὺ ἐφαρμόζεται κατά τὸν ἰσχύοντα νόμον περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων) προετίμησε τὸ ἐπιτυχῶς ἐφαρμοσθέν ἐν τῇ πράξει σύστημα τοῦ γ. 6298.

Ἡ πρόκρισις τοῦ συστήματος τῆς σχετικῆς ἀναπηρίας ἐναντι τοῦ συστήματος τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀναπηρίας, ἐβασίσθη ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν εἶναι σκόπιμον νὰ ἀκίνητοποιοῦνται παραγωγικαὶ ἐργατικαὶ δυνάμεις, ὅταν δύνανται νὰ ἀπασχοληθοῦν

του Ι.Κ.Α. επί 42 ημέρας πρὸς τῆς πιθανῆς ἡμέρας τοκετοῦ καὶ ἐπὶ ἴσον χρόνον μετ' αὐτὸν ἐπισοματος κυσορίας καὶ λοχείας ἴσου πρὸς τὸ βασικὸν ἐπίδομα ἀσθενείας, μετὰ τῶν τυχόν προσαυξήσεων λόγῳ οικογενειακῶν θαρῶν ἐφ' ὅσον ἀπέγει τῆς ἐργασίας. Τὸ ὡς ἂνω ἐπίδομα καταβάλλεται καὶ διὰ τὰς μὴ ἐργασίμου ἡμέρας. Διὰ τὰ ἐπίδομα κυσορίας καὶ λοχείας, δὲν ἰσχύουν οἱ ἐν ἀρθρῷ 38 προβλεπόμενοι περιορισμοί, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀνώτατον ὄριον κατὰ ποσὸν τοῦ ἐπίδοματος ἀσθενείας. Τὰ ἐπίδομα κυσορίας καὶ λοχείας ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει δύνανται νὰ εἶναι κατώτερα τοῦ τεταρτοῦ ἡμερομισθίου τῆς 1ης ἀσφαλιστικῆς κλάσεως. Διὰ τὴν παροχὴν τῶν ἀνωτέρω ἐπιδόματων δεόν ἔπιν ἡ ἠσφαλισμένη ἐπραγματοποίησε 200 τουλάχιστον ἡμέρας ἐργασίας κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη τὰ προηγούμενα τῆς πιθανῆς ἡμέρας τοκετοῦ.

Ἐξόφλησις εἰδικῆ προστασία καὶ παραγραφή παροχῶν.

Ἄρθρ. 40.—1. Αἱ παροχαὶ τοῦ Ι.Κ.Α., ἐκ τὸς ἀν ἄλλως ὁ Νόμος ρητῶς δρίζη καταβάλλοντα εἰς χρόνον καὶ κατὰ τρόπον καθοριζόμενον διὰ κανονισμοῦ, ὅστις θέλει προβλέψει καὶ περὶ τῆς στραγγυλεύσεως τῶν ποσῶν εἰς χρήμα παροχῶν ὡς καὶ τῶν εἰσφορῶν.—2. Αἰτήσεις πρὸς ἀπονομὴν παροχῶν ἢ ἐξόφλησις τῶν εἰς χρήμα τοιούτων δὲν ὑπόκεινται εἰς τέλος χαρακτηρισμοῦ, οὐδ' εἰς πληρωμὴν οἰουδήποτε φόρου. Πᾶσαι αἱ πράξεις δικαστικαί, διοικητικαὶ καὶ ἐξώδικοι πρὸς ἀναγνώρισιν, δικαστικὴν ἐπίδωξιν ἢ πραγματοποίησιν τῶν ἐν λόγῳ παροχῶν ἀπαλλάσσονται παντὸς τέλους τῶν διὰ πληρεξουσία καταδλητέων συμβολαιογραφικῶν δικαιωμάτων μὴ δυναμένων νὰ ὑπερῶσι τὸ 1/3 τῶν νομίμων. Δύναται διὰ Κανονισμοῦ νὰ ἐπιτραπῆ, ὑφ' ὠρισμένας προϋποθέσεις ἢ προσαγωγή ἰδιω-

εἰς ἕτερον ἐπαγγέλματα, συγγενῆ πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παθόντος καὶ ἐναντι τοῦ συστήματος τῆς γενικῆς ἀνικανότητος πρὸς ἰσοῦν ἐργασίαν, διότι δὲν εἶναι λογικὸν νὰ ἀξιοῖ τις πλήρη ἀνατροπὴν τῶν συνθηκῶν ἐργασίας, τῶν συνθηκῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως τοῦ ἀναπήρου διὰ τῆς ἀπαιτήσεως ὅπως ἀπασχοληθῆ εἰς ἐπάγγελμα βασικῶς διάφορον τοῦ συνήθους τοιούτου.

Καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν διὰ τὴν ἀπονομὴν συντάξεως λόγῳ ἀναπηρίας δεόν ὅπως ὁ ἠσφαλισμένος κατέστη ἀνίκανος νὰ κερδίῃ λόγῳ παθήσεως ἢ βλάβης ἢ ἐξασθενήσεως σωματικῆς ἢ πνευματικῆς δι' ἐργασίας ἀνταποκρινομένης εἰς τὰς δυνάμεις του, τὰς δεξιότητας, τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν συνήθη αὐτοῦ ἐπαγγελματικὴν δραστηριότητα, τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν συνήθη αὐτοῦ ἐπαγγελματικὴν δραστηριότητα, πλέον τοῦ τρίτου ἐκείνου, ὅπερ συνήθως κερδίζει, ἐν τῇ αὐτῇ περιφερείᾳ καὶ ἐπαγγελματικῇ κατηγορίᾳ, ὕγιης ἄνθρωπος τῆς αὐτῆς μορφώσεως.

Ἡ κλασσικὴ ὁμως αὐτὴ ἀντίληψις περὶ σχετικῆς ἀναπηρίας, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἀποδεχθῆ τὸ πρῶτον ἡ Γερμανικὴ ἀσφάλισις καὶ τὴν ὅποιαν ἠκολούθησαν αἱ πλείους τῶν νομοθεσιῶν τοῦ μεσοπολέμου, ἐμφανίζει σήμερον τάσεις τινὰς ἀπαμβλύσεως. Οὕτω λ.χ.

τικῶν πληρεξουσίων.—3. Ἀπαγορεύεται ἡ δωρεὰ ἐν ζωῇ, ἢ ἡ κατάσχεσις ἢ ἡ ἐκχώρησις τῶν παροχῶν τῶν χορηγούμενων παρὰ τοῦ Ι.Κ.Α. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις μέχρι τῶν δύο πέμπτων τοῦ ποσοῦ τῶν συντάξεων λόγῳ διατροφῆς συζύγου, κατιόντων ἢ ἀνιόντων.—4. Πᾶσα παροχὴ εἰς χρήμα ἀχρεωστήτως καταδληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ι.Κ.Α. ὡς καὶ ἡ ἀξία τῶν εἰς εἶδος τοιούτων, τὰ τῆς ἀποτιμήσεως τῶν ὁποίων θέλει προσδιορίσει Κανονισμός, ἐπιστρέφονται ἐντόκως πρὸς ὄλο ἀναζητούνται δὲ κατὰ τὰς διατάξεις περὶ ἀναγκαστικῆς εἰσπράξεως τῶν καθυστερούμενων εἰσφορῶν τοῦ Ἰδρύματος. Συμφηρισμός κατὰ δόσεις μετὰ τὰς κατὰ τὸν παρόντα νόμον χορηγούμενας παροχάς, ἐπιτρέπεται μόνον πρὸς ἀπόσβεσιν ὀφειλῆς τῶν δικαιούχων πρὸς τὸ Ι.Κ.Α. Ὁ διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον συμφηρισμός ἐνεργεῖται ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ Ι.Κ.Α.—5. Ἐάν ὁ δικαιούχος οἰασθῆποτε ἐκ τῶν παροχῶν εἰς χρήμα δηλώσῃ ἀγνοίαν γραμμάτων, ἢ πρὸς αὐτὸν καταβολὴ ἐνεργεῖται ἐγκύρως ἐπὶ ὑπογραφῇ ἑξοφλητικῆς ἀποδείξεως παρὰ δύο ἀξιοπιστῶν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἐνεργούντος τὴν πληρωμὴν ὀργάνων, μαρτύρων, προτεινομένων παρὰ τοῦ δικαιούχου καὶ τῇ ἐπιθέσει τοῦ δακτυλικοῦ τοῦ ἀποτυπώματος.—6. Πᾶσα αἱ εἰς χρήμα παροχαὶ τοῦ Ι.Κ.Α., πλὴν τῆς συντάξεως, παραγράφονται μετὰ 6 μῆνας, ἀφ' ἧς κατέστησαν ἀπαιτηταί. Τὰ δικαιώματα εἰς σύνταξιν λόγῳ θανάτου, παραγράφεται μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γενεσεῶς του. Ἀπαιτηταὶ δόσεις συντάξεων, μὴ εἰσπραχθεῖσαι ἐντὸς ἐτους ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν κατέστησαν ἀπαιτηταί, παραγράφονται. Αἱ διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος περὶ βραχυπροθέσμων παραγραφῶν καὶ προθεσμιῶν ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῶν ἀξιώσεων ἐπὶ τῶν παροχῶν τοῦ παρόντος νόμου. Πᾶσα ἄλλη οἰασθῆποτε κατὰ τοῦ Ι.Κ.Α.

κατὰ τὸν τελευταῖον Τσεχοσλοβακικὸν νόμον τὸ ποσοστὸν ἀνικανότητος μειοῦται ἀπὸ 66.1/30% εἰς 50%.

Ἐκτιμῶντες δεόντως τὰς τάσεις ταύτας, υἱοθετήσαμεν τὴν ἐν τῷ δευτέρῳ ἐδαφίῳ τοῦ ἀρθροῦ 23 παρ. 2 καθιερωμένην λύσιν περὶ ἐπίδοματος ἀναπροσαρμογῆς. Τὸ ἐπίδομα τοῦτο θὰ παρέχεται ἐπὶ δύο ἔτη κατ' ἀνώτατον ὄριον εἰς τοὺς ἠσφαλισμένους, οἱ ὅποιοι δὲν δικαιούνται συντάξεως, διότι ἡ ἀναπηρία τῶν δὲν ἐξικνεῖται πέραν τῶν 2/3 πλὴν ὅμως εἶναι ἀνωτέρα τοῦ 1/3. Ἡ παροχὴ τοῦ ἐπίδοματος τοῦτου θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς καθισταμένους μερικῶς ἀναπήρους νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν πρώτην μεταβατικὴν περίοδον τῆς ἀναπηρίας τῶν καὶ νὰ προσαρμοσθῶν πρὸς τὸ ἐπάγγελμά των ἢ νὰ προσανατολισθῶν πρὸς ἕτερον τοιοῦτον. Διὰ τὴν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διευκολύνουσιν τῶν προσαθειῶν τῶν προβλέπεται ὅτι τὸ ἐπίδομα θὰ καταβάλλεται ἀδιαφόρως ἀσκήσεως οἰασθῆποτε ἐργασίας καὶ ἀποκερδαινομένου εισοδήματος.

Τονίζεται ὁμως ἰδιαιτέρως τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἐπίδοματοῦχοι λόγῳ ἀναπροσαρμογῆς θὰ ὑποχρεοῦνται ἐπὶ ποινῇ στέρησεως τοῦ ἐπίδοματός των, ὅπως ἀποδέχονται τὴν προτεινομένην αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Ι.Κ.Α. ἐπαγγελματικὴν ἀναπροσαρμογὴν, δοθέντος

Άρθρο 21.

Απονοικοποίηση αμεργίας.

Οι διατάξεις του δεύτερου, τρίτου και τέταρτου εδαφίου της παραγράφου 3, ως και της παραγράφου 4 του άρθρου 18 του Ν. 3239/1955 (ΦΕΚ 125 τ.Α), καταργούνται.

Άρθρο 22.

Χρονικά όρια λειτουργίας φαρμακείων κλπ.

1. Τα χρονικά όρια λειτουργίας των φαρμακείων και φαρμακωδείου, ο αριθμός των φαρμακείων που διημέρευουν και διανυκτερεύουν, η σειρά διημέρευσης και διανυκτερεύσης (μερική ή ολική) αυτών καθώς και οι περιπτώσεις και οι λόγοι απαλλαγής των φαρμακωδίων από την υποχρέωση διημέρευσης και διανυκτερεύσης καθορίζονται με απόφαση του οικείου νομάρχη, ύστερα από γνώμη των οικείων οργανώσεων εργαζομένων και εργοδότην, όπου υπάρχουν τέτοιες οργανώσεις. Προκειμένου για το Νομό Αττικής οι κριτήριοι κρισιμότητας εκπονούνται από το Νομάρχη Αττικής.

2. Το προτακτικό των φαρμακείων που εργάζονται κατά το χρόνο διημέρευσης ή διανυκτερεύσης τουλάχιστον επί πέντε ώρες διακόπτεται πλήρη ανάπαυση την επόμενη ημέρα. Το τμήμα του χρόνου εργασίας που παρέχεται σε διημέρευση ή διανυκτερεύση και που δεν συμπληρείται με το χρόνο της ανάπαυσης του προηγούμενου εδαφίου θεωρείται ως υπερωριακή εργασία και αμειβόμενα γι' αυτό οι ισχύουσες διατάξεις για την τριπλή της υπερωριακής εργασίας.

3. Οι πύνακες διημέρευσης και διανυκτερεύσης των φαρμακείων συντάσσονται με τη φροντίδα και ευθύνη του οικείου φαρμακευτικού συλλόγου.

4. Σε κάθε φαρμακείο πρέπει να υπάρχει με ευθύνη του καταρτισμένου πύνακα των φαρμακείων που διημέρευουν και διανυκτερεύουν.

Άρθρο 23.

Επέκταση επιδόματος παιδιών.

Από την έναρξη της ισχύος του νόμου αυτού, αντικαθίστανται ή συμπληρούνται οι παρακάτω διατάξεις:

1. Στο άρθρο 8 του Ν.Α. 3868/1958 (ΦΕΚ 178 Α) προστίθεται τρίτη παράγραφος ως εξής:

«3. Ο ΟΑΕΔ μπορεί να καταβάλει επίδομα παιδιών και στις εξής περιπτώσεις:

- (α) Στη μη εργαζόμενη μητέρα με σύζυγο που υπηρετεί στις ένοπλες δυνάμεις της χώρας ως κληρωτός ή έφεδρος ή με σύζυγο κρατούμενο που εκτίει ποινή στρεφτική της ελευθερίας ή μέτρα ασφαλείας ή αναμορφωτικά μέτρα σε σωφρονιστικά καταστήματα ή ιδρύματα.
- (β) Σε καλλιεργητές ή μετακινούμενους για απασχόληση στην Ελλάδα άλλους υπηρέτους και αμοιβαίς, που δεν έχουν προϋποθέσεις για λήψη επιδόματος παιδιών και μόνο για τον πρώτο χρόνο από την εισοδή τους στη Χώρα.

Με αποφάσεις του Υπουργού Εργασίας που εκδίδονται με γνώμη του ΔΣ του ΟΑΕΔ καθορίζονται τα ύψος του επιδόματος, γενικά ή κατά κατηγορία των ανωτέρω δικαιούχων, τα οποία δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερα από το δελτίο του κατώτατου ορίου επιδόματος παιδιών που ισχύει κάθε φορά, οι όροι, οι προϋποθέσεις, η διαδικασία και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά για την καταβολή του και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή των διατάξεων αυτής της παραγράφου.

2. Η περίπτωση γ του άρθρου 5 του ανωτέρω κωδικοποιητικού διατάγματος αντικαθίσταται ως εξής:

(γ) Το ύψος του καταβαλλόμενου επιδόματος, που μπορεί να υπολογίζεται γενικά για όλους ή για ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων με βάση ενιαίο μέσο ημερησίως που ορίζεται για κάθε χρόνο ή το ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα, σύμφωνα με όσα ειδικότερα ορίζονται με τα ίδια διατάγματα.

3. Στην παρ. 4 του άρθρου 17 του Ν. 1346/1983 (ΦΕΚ Α 46) προστίθεται εδάφιο ως εξής:

«Ο ΟΑΕΔ μπορεί επίσης να συμμετέχει στα έξοδα για την

ίδρωση και λειτουργία προληπτικών ή καταναλωτικών νεκροτομείων των υπαλλήλων του.

Άρθρο 24.

Κύρωση αποφάσεων.

Κυρώνονται από τότε που εκδόθηκαν:

1. Η απόφαση του Υπουργού Εργασίας αριθ. 31239/19.4.1984 χορήγηση έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης στους δημοσιογράφους των εφημερίδων «ΕΠΙΛΗΨΕΙΣ» και «ΕΛΛΗΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ ΓΝΩΜΗ», που δημοσιεύονται στο φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως αριθ. 302/τ.Β/15.5.1984 και της οποίας το κείμενο έχει ως εξής:

«ΑΠΟΦΑΣΗ

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

- 1. Τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 17 του Ν. Δ/τος 2961/54 «περί συστάσεως Οργανισμού Απασχολήσεως και Ασφαλίσεως Ανέργων».
- 2. Τις διατάξεις του Ν. Δ/τος 212/69 «Περί Οργανώσεως και Διοικήσεως του Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού».
- 3. Το γεγονός ότι στην προκειμένη περίπτωση συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι.

Αποφασίζω

Εγκρίνω την πρόταση καταβολή έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης από δέκα εκατόν χιλιάδες (18.000) δραχ. σε καθένα από τους δημοσιογράφους των εφημερίδων «ΕΠΙΛΗΨΕΙΣ» και «ΕΛΛΗΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ ΓΝΩΜΗ» λόγω των τριτοίων του Πάγκα.

Η παρούσα απόφαση θα επικυρωθεί με νομοθετική διάταξη. Η αξίωση της παραπάνω οικονομικής ενίσχυσης παραγράφεται μετά τριάντα (30) ημέρες από της κοινοποίησής της απόφασης αυτής στην αρμόδια για την επιδέσμη Υπηρεσία. Η απόφαση αυτή, που κοινοποιείται για εκτέλεση, να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ο Υπουργός

ΕΓΓΛΩΤΕΛΟΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

2. Η απόφαση του Υπουργού Εργασίας αριθ. 31242/19.4.1984 «χορήγηση έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης στους μισθωτούς των εφημερίδων «ΕΠΙΛΗΨΕΙΣ» και «ΓΝΩΜΗ», που δεν υπάγονται στον κλάδο ανεργίας του ΟΑΕΔ και που δημοσιεύονται στο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως αριθ. 302 τ.Β/15.5.1984 και της οποίας το κείμενο έχει ως εξής:

«ΑΠΟΦΑΣΗ

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

- 1. Τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 17 του Ν.Δ./τος 2961/1954 «περί συστάσεως Οργανισμού Απασχολήσεως και Ασφαλίσεως Ανέργων».
- 2. Τις διατάξεις του Ν.Δ/τος 212/1969 «Περί Οργανώσεως και Διοικήσεως του Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού».
- 3. Το γεγονός ότι στην προκειμένη περίπτωση συντρέχουν ειδικοί λόγοι.

Αποφασίζω

1. Τροποποιώ την παρ. 1 της αριθ. 31205/18.4.84 απόφασής μας για χορήγηση έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης στους μισθωτούς των εφημερίδων «ΓΝΩΜΗ» και «ΕΠΙΛΗΨΕΙΣ» και ορίζω ως προς της χορηγούμενης με την αίτηση αυτή έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης των (18.000) δραχ. δικαιούχων όλοι οι μισθωτοί των εν λόγω εφημερίδων, ανεξάρτητα αν υπάγονται ή όχι στην ασφαλίση του κλάδου ανεργίας του ΟΑΕΔ.

2. Η αξίωση της παραπάνω οικονομικής ενίσχυσης παραγράφεται μετά τριάντα (30) μέρες από της κοινοποίησής της απόφασης αυτής στην αρμόδια για την επιδέσμη Υπηρεσία.

Η απόφαση αυτή, που κοινοποιείται για εκτέλεση, να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, θα επικυρωθεί δε με νομοθετική διάταξη.

Ο Υπουργός

ΕΓΓΛΩΤΕΛΟΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

2. Σαν πραγματική ναυτική υπηρεσία θεωρείται και η υπηρεσία που διανύθηκε σε ξένα μη συμβεβλημένα με το ΝΑΤ πλοία, εφόσον έχει εξαγοραστεί.

3. Προϋπόθεση για να χαρακτηριστεί ως άνεργος ο ναυτικός, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγρ. 1 είναι:

α) Να μην εκτίει πειθαρχική ποινή στέρησης του δικαιώματος άσκησης του ναυτικού επαγγέλματος.

β) Να μην παίρνει σύνταξη ή να μην ασκεί άλλο βιοποριστικό επάγγελμα.

4. Η Επιτροπή του άρθρου 3 του Ν. 1376/1983, είναι δυνατό να λαμβάνει υπόψη της τις περιπτώσεις ασθενείας, ατυχήματος, στράτευσης και λόγους ανώτερης βίας που συνέτρεξαν ώστε ο ναυτικός να μην μπορέσει να συμπληρώσει τις χρονικές προϋποθέσεις της παρ. 1 αυτού του άρθρου, λόγω αναγκαστικής αποχής από τη ναυτική εργασία, καθώς και να εκτιμά τις περιπτώσεις παραμονής του ναυτικού στο πλοίο λόγω ιδιαίτερης ανάγκης.

Άρθρ. 2. Μέσα σε δύο μήνες από τη δημοσίευση του παρόντος όλοι οι εκτός πλοίου ναυτικοί υποχρεούνται να παρουσιαστούν στο ΓΕΝΕ ή στις κατά τόπους Λιμενικές Αρχές για την κατοχώρησή τους στους καταλόγους ανέργων.

Άρθρ. 3. Με υπεύθυνη δήλωση του Ν. 105/1969 που ο ναυτικός θα υποβάλει στο ΓΕΝΕ θα δηλούται ότι δεν εκτίει πειθαρχική ποινή στέρησης δικαιώματος άσκησης ναυτικού επαγγέλματος και ότι δεν παίρνει σύνταξη ή μισθό ασθενείας κατά το άρθρο 6 του Κιζιά ή δεν ασκεί άλλο βιοποριστικό επάγγελμα.

Άρθρ. 4. Ναυτικός που αρνείται δύο φορές να αναλάβει προσφερόμενη εργασία σε φορτηγό ποντοπόρο πλοίο πάνω από 3.000 καχ. ανάλογη με τα προσόντα του δεν λογίζεται άνεργος κατά την έννοια του Ν. 1376/83 για ένα τρίμηνο.

Η μη παρουσίαση ναυτικού στο ΓΕΝΕ ή σε Λιμενική Αρχή για λήψη οδηγιών για τη ναυτολόγησή του μετά από σχετική ειδοποίηση, θεωρείται άρνηση ναυτολόγησης.

Άρθρ. 5. Η ισχύς του παρόντος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ν. 1414 της 30-1/2-2-84 (Α 10). Εφαρμογή της αρχής της ισότητας των φύλων στις εργασιακές σχέσεις και άλλες διατάξεις.

Πεδίο εφαρμογής

Άρθρ. 1. Οι διατάξεις του νόμου αυτού εφαρμόζονται στους εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου και σε όσους ασκούν ελεύθερα επαγγέλματα.

Επαγγελματικός προσανατολισμός και επαγγελματική κατάρτιση

Άρθρ. 2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 10 του παρόντος νόμου, απαγορεύεται κάθε διάκριση με βάση το φύλο και την οικογενειακή κατάσταση:

α) στην πρόσβαση, στο περιεχόμενο και στην εφαρμογή προγραμμάτων ή συστημάτων επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης μαθητείας, μετεκπαίδευσης, επιμόρφωσης, εκπαίδευσης για αλλαγή επαγγέλματος, λαϊκής επιμόρφωσης, ενημέρωσης και πληροφόρησης των εργαζομένων ή των οικογενειών τους και γενικά προγραμμάτων, που συντελούν στην πνευματική, οικονομική και κοινωνική τους εξέλιξη και ανάπτυξη και

β) στη συμμετοχή σε εξετάσεις και στον καθορισμό των προϋποθέσεων απόκτησης ή απονομής διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή άλλων τίτλων σπουδών, καθώς

και στη χορήγηση υποτροφιών και εκπαιδευτικών αδειών ή στην παροχή άλλων σπουδαστικών ευεργετημάτων.

Πρόσβαση στην απασχόληση

Άρθρ. 3.-1. Η πρόσβαση σε όλους τους κλάδους και βαθμίδες κάθε απασχόλησης γίνεται αδιακρίτως φύλου και οικογενειακής κατάστασης.

2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 10 του παρόντος νόμου, στις δημοσιεύσεις, αγγελίες, διαφημίσεις, προκηρύξεις, εγκυκλίους και κανονισμούς, που αφορούν επιλογή προσώπων για την κάλυψη κενών θέσεων εργασίας, την παροχή εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης ή τη χορήγηση επαγγελματικών αδειών, απαγορεύεται να γίνεται αναφορά στο φύλο ή στην οικογενειακή κατάσταση ή να χρησιμοποιούνται κριτήρια και στοιχεία που έστω και έμμεσα καταλήγουν σε διάκριση των φύλων.

3. Ο εργοδότης δεν μπορεί να αρνηθεί την πρόσληψη γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης.

Σε εργασίες όπου για την πρόσληψη είναι αναγκαία η προσκόμιση ιατρικής βεβαίωσης, η εγκυος προσλαμβάνεται χωρίς την ιατρική αυτή βεβαίωση, εφόσον οι ιατρικές εξετάσεις που απαιτούνται είναι επικίνδυνες για την υγεία της ίδιας ή του εμβρύου. Στην περίπτωση αυτή, η προσκόμιση της ιατρικής βεβαίωσης γίνεται μετά τη λήξη της λοχείας.

Αμοιβή εργαζομένων.

Άρθρ. 4.-1. Άνδρες και γυναίκες δικαιούνται ίση αμοιβή για ίσες αξίας εργασίας.

2. Ως αμοιβή νοείται ο μισθός και κάθε άλλη πρόσθετη παροχή που καταβάλλεται από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, άμεσα ή έμμεσα, σε χρήμα ή σε είδος, ως αντάλλαγμα της προσφερόμενης εργασίας.

3. Η κατάταξη των επαγγελματιών για τον καθορισμό των αμοιβών πρέπει να βασίζεται σε κοινά κριτήρια για τους εργαζόμενους άνδρες και γυναίκες και να εφαρμόζεται χωρίς διακρίσεις φύλου.

4. Δικαιούχος των επιδομάτων γάμου είναι η οικογένεια και των επιδομάτων παιδιών τα παιδιά.

5. Τα επιδόματα γάμου και παιδιών που καθιερώνονται για πρώτη φορά ή επαναρρυθμίζονται χορηγούνται στο εξής στο ακέραιο σε κάθε εργαζόμενο σύζυγο ή γονέα ανεξαρτήτως φύλου.

Όροι εργασίας και επαγγελματική εξέλιξη

Άρθρ. 5.-1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση με βάση το φύλο του εργαζομένου, όταν αφορά τους όρους, τις συνθήκες εργασίας και την επαγγελματική του εξέλιξη και σταδιοδρομία.

2. Η υπερωριακή απασχόληση των εργαζομένων και η απασχόλησή τους κατά τις Κυριακές και αργίες γίνεται με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και για τα δύο φύλα.

Απαγόρευση καταγγελίας.

Άρθρ. 6. Απαγορεύεται η καταγγελία της σχέσης εργασίας και α) για λόγους που αναφέρονται στο φύλο και β) όταν γίνεται ως αντίδραση του εργοδότη εξαιτίας δικαστικής ή άλλης ενέργειας του εργαζομένου, που έχει ως σκοπό την ισότητα των φύλων στις εργασιακές σχέσεις.

Πληροφόρηση των εργαζομένων

Άρθρ. 7.-1. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν δικαίωμα να ενημερώνουν τους εργαζόμενους για το περιεχόμενο του νόμου αυτού και τα μέτρα που λαμβάνονται για την υλοποίησή του και για την εξασφάλιση της αρχής της ισότητας αμοιβής και ίσης μεταχείρισης των δύο φύλων.

2. Οι εργοδότες υποχρεούνται να διευκολύνουν τις

προβλέπουν τη χορήγηση αποζημίωσης στο με σύμβαση Ιδιωτικού Δικαίου προσωπικό του Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των λοιπών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, δεν ισχύουν για το λιμενεργατικό προσωπικό του Οργανισμού Λιμένος Θεσσαλονίκης.

2. Αξιώσεις του λιμενεργατικού προσωπικού κατά του Οργανισμού Λιμένος Θεσσαλονίκης, που στηρίζονται στις διατάξεις του πιο πάνω άρθρου 49 του Ν. 993/1979, παραγράφονται, εφόσον μέχρι την ισχύ του παρόντος άρθρου δεν έχουν εκδοθεί κρατάλληλες δικαστικές αποφάσεις και όλες οι υπάρχουσες εκκρεμείς δίκες, σε οποιαδήποτε βαθμό, καταργούνται.

Άρθρο 16.

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει την πρώτη του επόμενου μήνα από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ν. 1483 της 5/8-10-84 (Α 153). Προστασία και διευκόλυνση των εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις - Τροποποιήσεις και βελτιώσεις εργατικών νόμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Προστασία και διευκόλυνση των εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις.

Άρθρο 1.

Έκταση εφαρμογής.

1. Οι διατάξεις του Κεφαλαίου αυτού εφαρμόζονται στους εργαζόμενους με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ή σχέση έμμισθης έντολής, σε επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις. Ασρούν τους εργαζόμενους και των δύο φύλων, που έχουν υποχρεώσεις προς εξαρτώμενα από αυτούς παιδιά ή άλλα μέλη της οικογένειάς τους που έχουν ανάγκη τις φροντίδες ή την υποστήριξη τους, ώστε να διευκολύνεται η προετοιμασία τους για την είσοδο στην απασχόληση, η διατήρησή της, καθώς και η επαγγελματική τους εξέλιξη.

2. Δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις αυτές στους απασχολούμενους:

α) Στο δημόσιο, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, με οποιαδήποτε σχέση.

β) Στη ναυτική εργασία.

Άρθρο 2.

Εξαρτώμενα μέλη.

Στην έννοια των όρων του προηγούμενου άρθρου «εξαρτώμενα παιδιά ή άλλα μέλη της οικογένειας που έχουν ανάγκη για φροντίδες ή υποστήριξη» περιλαμβάνονται:

α) Τα μέχρι 16 ετών παιδιά, φυσικά ή υιοθετημένα, εφόσον οι γονείς έχουν την επιμέλειά τους.

β) Τα παιδιά που είναι πάνω από 16 ετών, αλλά που έχουν αποδεδειγμένα ανάγκη από ειδικές φροντίδες, για λόγους βαριάς ή χρόνιας ασθενείας ή αναπηρίας, εφόσον οι γονείς έχουν την επιμέλειά τους.

γ) ο ή η σύζυγος, εφόσον για λόγους αδείας, βαριάς ή χρόνιας ασθενείας ή αναπηρίας δεν μπορεί να αυτοεξυπηρετηθεί.

δ) οι γονείς και οι άγαμοι αδελφοί και αδελφές που για

λόγους οξείας, βαριάς ή χρόνιας ασθένειας ή αναπηρίας ή ηλικίας, δεν μπορούν να αποζημιωτηθούν, εφόσον ο εργαζόμενος έχει τη φροντίδα τους και το ετήσιο εισόδημά τους δεν είναι μεγαλύτερο από το ετήσιο εισόδημα του ημερομισθίου ανειδίκευτου εργάτη που κλιβείται με το γενικό κατώτατο όριο ημερομισθίου που ισχύει κάθε φορά, υπολογιζόμενο με 25 ημερομισθία το μήνα.

Άρθρο 3.

Αποδεικτικά στοιχεία.

1. Η ασθένεια ή η αναπηρία των προσώπων του άρθρου 2 αποδεικνύεται με πρόσφατη ιατρική γνωμάτευση νοσηλευτικού ιδρύματος (νοσηκού προσώπου δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου που εκπορεύεται από το Γενικό Γραφείο Υγείας και Πρόνοιας), η οποία θεωρείται από το διαδύντη γκαρέρ της σχετικής κλινοκλής του ιδρύματος, ή γνωμάτευση γιατρού του στρατιωτικού φορέα στον οποίο υπάγονται τα πρόσωπα αυτά.

2. Το ετήσιο εισόδημα των εξαρτώμενων μελών της περίπτωσης θ του προηγούμενου άρθρου, αποδεικνύεται με σχετική βεβαίωση α) της οικονομικής εφορίας που υπάγονται αυτά τα μέλη ή β) του ασφαλιστικού φορέα από τον οποίο συνταξιοδοτούνται ή αποδοτούνται ή γ) της κριτικής αρχής σε περίπτωση που είναι άσχετα. Η βεβαίωση αυτή αναφέρεται στο εισόδημα που προηγούμενο έτους, ισχύει για το ημερολογιακό έτος έκδοσής της και προσκομίζεται από τον ενδιαφερόμενο εργαζόμενο στον εργοδότη του, όταν ζητήσει την άδεια του άρθρου 7 του νόμου αυτού.

Άρθρο 4.

Απαγόρευση διακρίσης.

Απαγορεύεται κάθε άμεση ή έμμεση διακρίση σε βάρος των εργαζόμενων του άρθρου 1 παρ. 1, που αναφέρεται στην εισοδή τους στην απασχόληση, στη διατήρησή της και στην επιτελεματική τους εξέλιξη.

Άρθρο 5.

Γονική άδεια ανατροφής.

1. Ο γονέας που έχει τις προϋποθέσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 1 και εργάζεται σε επιχείρηση ή επιτελεματική που απασχολεί τουλάχιστον εκατό (100) άτομα, εάν: α) έχει συμπληρώσει ένα (1) χρόνο εργασίας στον ίδιο εργοδότη και β) ο άλλος γονέας εργάζεται ενώ και οι δύο δικαιούται να λάβει γονική άδεια ανατροφής του παιδιού, στο χρονικό διάστημα από τη λήξη της άδειας μητρότητας μέχρις ότου το παιδί συμπληρώσει ηλικία τριών (3 1/2) ετών. Η άδεια αυτή είναι χωρίς αποδοχές, η διάρκεια της υπολεί να οδάνει έως τρεις (3) μήνες για κάθε γονέα και δίνεται από τον εργοδότη, με βάση τη σειρά προτεραιότητας των αιτήσεων των ενδιαφερόμενων δικαιούχων, μέχρι να καλυφθεί ποσοστό 8% του συνόλου των απασχολούμενων στην επιχείρηση για κάθε ημερολογιακό έτος.

2. Το δικαίωμα της παραγράφου 1 το έχουν και εργαζόμενοι που έχουν υιοθετήσει παιδί.

3. Σε περίπτωση ύπαρξης περισσότερων παιδιών το δικαίωμα των γονέων είναι αυτοτελές για το καθένα από αυτά, εφόσον από τη λήξη της άδειας που δόθηκε για το προηγούμενο παιδί μεσολάβησε ένας (1) χρόνος πραγματικής απασχόλησης στον ίδιο εργοδότη.

4. Αν και οι δύο γονείς απασχολούνται με τις προϋποθέσεις της παραγράφου 1 αυτού του άρθρου, αποσπάζουν με κοινή συμφωνία, κάθε φορά, ποιά από τους δύο θα κάνει χρήση χρήση αυτού του δικαιώματος και για ποσο χρονικό διάστημα. Σε περίπτωση διαφωνίας ή διακρίσεων η χρονική ή χρονικές δύναντο εκτός γένου τη γονική άδεια και μέχρι 6 μήνες διακατάται ο γονέας που έχει την επιμέλεια του παιδιού.

5. Μικτό τη λήξη της γονικής άδειας ανατροφής ο εργαζόμενος δικαιούται να εκανάλθει στην εργασία του, στην ίδια ή σε παρόμοια θέση, η οποία δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να είναι κατώτερη από αυτή που είχε πριν λάβει τη γονική άδεια ανατροφής.

Άρθρο 6.

Ασφαλιστικά δικαιώματα.

1. Ο εργαζόμενος γονέας, που λαμβάνει γονική άδεια ανατροφής, έχει, κατά το χρονικό διάστημα της απουσίας από την εργασία του, πλήρη ασφαλιστική κάλυψη από τον ασφαλιστικό του φορέα, υποχρεούται όμως, να καταβάλει ολόκληρη την ασφαλιστική εισφορά, εργατική και εργοδοτική, που αντιστοιχεί σ' αυτό το διάστημα.

2. Ο χρόνος της παραγράφου 1 λαμβάνεται υπόψη τόσο για την θεμελίωση του ασφαλιστικού δικαιώματος, όσο και για την προσαύξηση του ποσού της σύνταξης.

Άρθρο 7.

Άδεια απουσίας για ασθένεια εξαρτωμένων μελών.

Οι εργαζόμενοι της παραγράφου 1 του άρθρου 1, εφόσον έχουν πλήρη απασχόληση, δικαιούνται, ανεξάρτητα από δικαιώματα που παρέχονται από άλλες διατάξεις, να λαμβάνουν, με αίτηση τους, άδεια χωρίς αποδοχές από τον εργοδότη τους, που δεν θα είναι μεγαλύτερη από έξι (6) εργάσιμες ημέρες κάθε ημερολογιακό έτος, σε περίπτωση τριήμερης εξαρτώμενων παιδιών ή άλλων μελών της οικογένειας, όπως αυτά προσδιορίζονται στο άρθρο 2. Η άδεια αυτή είναι δυνατό να χορηγείται εφόσον η πραγματική και αυθεντική σε οικείο (8) εργάσιμες ημέρες, εάν ο δικαιούχος προστατεύει δύο παιδιά και σε δέκα (10) εργάσιμες ημέρες, εάν προστατεύει περισσότερα από δύο.

Σε περίπτωση που οι δικαιούχοι είναι σύζυγοι, η άδεια αυτή χορηγείται στον καθένα από αυτούς χωριστά.

Άρθρο 8.

Μειωμένο ωράριο.

1. Οι γονείς που εργάζονται με τις προϋποθέσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 1 σε επιχείρηση ή επιτελεματική που απασχολεί τουλάχιστον πενήντα (50) άτομα και έχουν παιδιά με πνευματική, φυσική ή σωματική αναπηρία, μπορούν να ζητήσουν να μειωθεί το ωράριο εργασίας τους κατά μία ώρα την ημέρα, με ανάλογη περικοπή των αποδοχών τους.

2. Η πνευματική, φυσική ή σωματική αναπηρία του παιδιού καθόδε και ο καταλληλότερος για τη φροντίδα του παιδιού γονέας ορίζεται με την ιατρική γνωμάτευση, που προβλέπεται από την παράγραφο 1 του άρθρου 3.

Άρθρο 9.

Άδειες απουσίας.

1. Οι εργαζόμενοι, που αναφέρονται στο άρθρο 7, που έχουν παιδιά ηλικίας μέχρι 16 ετών, τα οποία παρακολουθούν μαθήματα στοιχειώδους ή μέσης εκπαίδευσης, δικαιούνται να απουσιάζουν ορισμένες ώρες ή ολόκληρη την ημέρα από την εργασία τους μέχρι τη συμπλήρωση τριών (3) εργάσιμων ημερών κάθε ημερολογιακό έτος, με άδεια του εργοδότη, για να επισκεφθούν το σχολείο των παιδιών τους, με σκοπό την παρακολούθηση της σχολικής τους επίδοσης.

2. Η άδεια απουσίας χορηγείται στον έναν από τους δύο γονείς. Αν και οι δύο γονείς απασχολούνται με τις προϋποθέσεις της παραγράφου 1 αυτού του άρθρου, αποφασίζουν με κοινή συμφωνία, κάθε φορά, ποιά από τους δύο θα κάνει χρήση αυτού του δικαιώματος και για ποσο χρονικό διάστημα. που πάντως δεν μπορεί συνολικά και για τους δύο γονείς να υπερβάνει τη διάρκεια που ορίζεται στην παρ. 1.

Άρθρο 10.

Δικαίωμα για πλήρη απασχόληση.

Οι εργαζόμενοι, που έχουν από την πρόσληψή τους ή μεταγενέστερα συμφωνία, γραπτή ή προφορική, με τον εργοδότη τους, να απασχολούνται για λόγους οικογενειακών υποχρεώσεων με μειωμένο ωράριο, έχουν δικαίωμα να αναλάβουν εργασία ή να επανέλθουν, με αίτησή τους, σε απασχόληση με πλήρες ωράριο, εάν υπάρχει κενή θέση, ανεξάρτητα εάν εξακολουθούν οι περιστάσεις που τους ανάγκασαν να εργάζονται με μειωμένο ωράριο.

Άρθρο 11.

Προγραμματισμός αδειών.

Οι εργοδότες οι οποίοι απασχολούν εργαζομένους, που προστατεύουν πρόσωπα των περιπτώσεων α' και β' του άρθρου 2, υποχρεούνται κατά τον προγραμματισμό του χρόνου χορήγησης των ετήσιων αδειών άσκησης του προσωπικού τους να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των εργαζομένων της κατηγορίας αυτής.

Άρθρο 12.

Βιομετρικοδικαιμικοί σταθμοί.

1. Βιομετρικές επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις με προσωπικό πάνω από τριακόσια (300) άτομα υποχρεούνται κατά την ανέγερση των κτιριακών τους εγκαταστάσεων να προβλέπουν επαρκή και κατάλληλο χώρο για τη στέγαση βιομετρικοδικαιμικού σταθμού, που να καλύπτει τις ανάγκες των εργαζομένων 5 τμήτες. Για την καταλληλότητα της περιοχής όπου πρόκειται να ιδρυθεί βιομετρικοδικαιμικός σταθμός αποφασίζεται με σχετική γνωμάτευση της η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

2. Αρμοδιότητες για την έκταση της εφαρμογής των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου επιλύονται με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, που εκδίδεται ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Ανώτατου Συμβουλίου Εργασίας, κατόπιν προεργασίας των ενδιαφερόμενων μερών ή σχετικής αναφοράς του αρμόδιου Επιθεωρητή Εργασίας.

Άρθρο 13.

Χρόνος άσκησης.

Ο χρόνος άσκησης των εργαζομένων από την εργασία τους, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 5, 7 και 9, λογίζεται ως χρόνος πραγματικής υπηρεσίας για τον υπολογισμό των αποδοχών τους, για τη χορήγηση της ετήσιας κανονικής άδειας άσκησης και του επιδόματος άδειας, καθώς και για τον υπολογισμό της αποζημίωσης σε περίπτωση απόλυσής τους.

Άρθρο 14.

Δύση σχέσης εργασίας.

Οι οικογενειακές υποχρεώσεις των εργαζομένων της παρ. 1 του άρθρου 1 δεν αποτελούν λόγο καταγγελίας της σχέσης εργασίας τους.

Άρθρο 15.

Προστασία μητρότητας.

1. Απαγορεύεται και είναι απόλυτα άκυρη η καταγγελία της σχέσης εργασίας εργαζομένης από τον εργοδότη της, τόσο κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της, όσο και για το χρονικό διάστημα ενός έτους μετά τον τοκετό ή κατά την άσκηση της πιο μεγαλύτερου χρόνου, λόγω αδυναμίας που οφείλεται στην κύηση ή τον τοκετό, εκτός εάν υπάρχει υπεύθυνος λόγος για καταγγελία.

Ος υπεύθυνος λόγος δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ανεπιτυχής κείωση της απόδοσης της εργασίας της εγκυβού που οφείλεται στην εγκυμοσύνη.

2. Ο Νόμος 1302/1982 (ΦΕΚ 133 τ. Α), ο Νόμος 1414/84 (ΦΕΚ 10 τ. Α), όπως και κάθε διάταξη που αναφέρεται στην προστασία της μητρότητας εφαρμόζεται και στους εργαζομένους με σχέση έμμισθης εντολής.

Άρθρο 16.

Ενοικιότερες ρυθμίσεις.

Ρυθμίσεις σχετικές με τα δικαιώματα που παρέχονται στους εργαζομένους από τις διατάξεις του κεφαλαίου αυτού, οι οποίες πρόβλεπταν σε συμφωνίες εργαζομένων και εργοδοτών ή σε συλλογικές συμβάσεις εργασίας ή διακτιητικές αποφάσεις, υπαγοχούν, εάν είναι εννοικιότερες.

Άρθρο 17.

Διοικητικές κυρώσεις.

1. Ο εργοδότης που παραβιάζει τις διατάξεις του κεφαλαίου αυτού τιμωρείται με πρόστιμο από 10.000 δραχ. έως 100.000 δραχ. Το πρόστιμο επιβάλλεται με αποτελεσμένη πράξη του αρμόδιου επιθεωρητή εργασίας και εισπράττεται

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΑΚΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ

Άρθρο 1 ΣΚΟΠΟΣ

Οι Κρατικοί Παιδικοί Σταθμοί και οι Κρατικοί Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, σκοπόν έχουν την ημερήσια διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχολογία βρεφών και νηπίων, τα οποία δεν μπορούν να έχουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον την απαραίτητη φροντίδα, λόγω απασχόλησης των εργαζομένων γονέων τους ή λόγω άλλων κοινωνικών αιτίων.

Άρθρο 2

1. Όπου στα επόμενα άρθρα του κανονισμού αυτού αναφέρεται η λέξη «Σταθμός» νοείται Κρατικός Παιδικός Σταθμός ή Κρατικός Βρεφονηπιακός Σταθμός, κατά περίπτωση.

Άρθρο 3

Διοίκηση

1. Οι Σταθμοί διοικούνται από Τριμελή Διοικητικά Συμβούλια που διορίζονται με τους αναπληρωτές τους, με απόφαση του οικείου Νομάρχη.

2. Με την ίδια απόφαση ορίζονται ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και ο ελεγκτής του Διοικητικού Συμβουλίου.

3. Η σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου είναι αυτή που προβλέπεται κάθε φορά από την κείμενη Νομοθεσία.

4. Το Διοικητικό Συμβούλιο καλείται από τον Πρόεδρο ή τον Γραμματέα αυτού σε συνεδρίαση, με έγγραφη πρόσκληση, στην οποία αναγράφονται τα προς συζήτηση θέματα και βρίσκεται σε απαρτία, εφόσον

παρίστανται και τα τρία μέλη αυτού. Η έγγραφη πρόσκληση δύναται να αντικατασταθεί με τηλεφώνημα ή τηλεγράφημα, στις περιπτώσεις δε αυτές, αποδεικνύεται από σχετική σημείωση σε ειδικό βιβλίο, η οποία πρέπει να φέρει χρονολογία και υπογραφή του προσώπου που έκανε την πρόσκληση.

Επίσης την πρόσκληση μπορεί να αναπληρώσει γενική πράξη του Διοικητικού Συμβουλίου που καταχωρείται στα Πρακτικά, με την οποία ορίζονται τακτές ημέρες και ώρες των Συνεδριάσεων.

Για την πρόσκληση των μελών στις συνεδριάσεις, εφαρμόζονται οι γενικές αρχές του δικαίου, σύμφωνα με τις οποίες η παράλειψη της πρόσκλησης των μη μετεχόντων μελών συνιστά τη μη νόμιμη συγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου.

Όταν κωλύονται τα καλούμενα μέλη, πρέπει να ειδοποιούν έγκαιρα τον Γραμματέα του Συμβουλίου, ο οποίος και θα φροντίζει για την πρόσκληση του αναπληρωματικού μέλους, σύμφωνα με τα παραπάνω.

Εφ' όσον μετέχει στο Διοικ. Συμβούλιο αναπληρωματικό μέλος πρέπει να γίνεται ρητή μνεία στα Πρακτικά της απουσίας ή του κωλύματος του τακτικού μέλους.

Σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου χρέη Προέδρου εκτελεί ο Αντιπρόεδρος, ο οποίος αναπληρώνεται από τον νόμιμο αναπληρωτή του Προέδρου.

5. Οι Συνεδριάσεις του Δ.Σ. είναι τακτικές και έκτακτες.

Οι τακτικές γίνονται τουλάχιστον μία (1) φορά το μήνα και ορίζονται με πράξη του Δ.Σ. και οι έκτακτες εφόσον το ζητήσει ο Πρόεδρος του Διοικ. Συμβουλίου ή υποβληθεί γραπτή αίτηση από δύο μέλη αυτού, στην οποία θα αναφέρονται τα προς συζήτηση θέματα, και υποχρεωτικά, μέσα σε πέντε (5) μέρες, συγκαλείται έκτακτη συνεδρίαση από τον Πρόεδρο του Διοικ. Συμβουλίου.

6. Χρέη Εισηγητή στο Διοικ. Συμβούλιο, με έγγραφη για κάθε θέμα εισήγηση, που καταχωρείται στα Πρακτικά, εκτελεί ο Διευθυντής, χωρίς ψήφο και σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος αυτού ο νόμιμος αναπληρωτής του.

Χρέη Γραμματέα εκτελεί ο υπάλληλος των Κλάδων Διοικητικού-Λογιστικού ή Διαχειριστών, εφ' όσον υπάρχει.

Σε περίπτωση που δεν υπάρχει υπάλληλος των Κλάδων αυτών ή

Ιδρύματος, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου.
Την διαπίστωση πειθαρχικού αδικήματος υπαλλήλου που έχει την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου, αναφέρει αμέσως στη Διεύθυνση ή το Τμήμα Κοιν. Πρόνοιας της οικείας Νομαρχίας ή στο Υπουργείο, ανάλογα με το παράπτωμα, για να κινηθεί η πειθαρχική διαδικασία, σύμφωνα με τις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα.

ιγ. Προτείνει την κατά το άρθρο 12 του παρόντος κανονισμού, αναστολή λειτουργίας του Σταθμού σε περίπτωση που υπάρχουν εξαιρετικοί λόγοι που επιβάλλουν τούτο.

ιδ. Με απόφαση του καθορίζεται κάθε φορά η έναρξη και το τέλος της εργασίας του προσωπικού του Σταθμού με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτεται το ωράριο λειτουργίας του Ιδρύματος, σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά.

Η παραπάνω απόφαση εγκρίνεται από την οικεία Νομαρχία μόνο όσον αφορά τους υπαλλήλους των Κλάδων Βρεφονηπιοκομίας ή Νηπιαγωγών (Προσωρινός).

Ειδικότερα το ωράριο εργασίας μεταξύ των υπαλλήλων αυτών, αν δεν υπάρχουν ειδικοί προς τούτο λόγοι, είναι εναλλασσόμενο και εκπνέει την 14.30 ώρα. Η τελευταία αυτή περίπτωση ισχύει, εφ' όσον στο Σταθμό υπηρετεί υπάλληλος των Κλάδων Διοικητικού-Λογιστικού ή Διαχειριστών και δεν κωλύεται αυτός ή δεν απουσιάζει, ή δεν έχει οριστεί πρωινό ωράριο εργασίας του.

Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται ώστε τις ώρες αιχμής της λειτουργίας του Σταθμού να είναι παρόν το σύνολο του προσωπικού.

ιε. Μεταβάλλει προσωρινά τον τρόπο προσαφοράς των καθηκόντων του προσωπικού, όποτε επιβάλλουν τούτο ειδικές έκτακτες ανάγκες του Σταθμού.

ιστ. Καθορίζει μεταξύ των υπαλλήλων που ανήκουν στον Κλάδο βοηθητικού προσωπικού μαγειρείου ποιος θα ασκεί καθήκοντα μαγειρίου και ποιος βοηθού, εφόσον υπηρετούν δύο υπάλληλοι στον ίδιο αυτό Κλάδο.

ιζ. Ασκεί όλες τις υπόλοιπες αρμοδιότητες που προβλέπονται από την κείμενη Νομοθεσία και τις εγκύκλιες οδηγίες.

2. Ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου:

α. Εκπροσωπεί το Σταθμό στο δικαστήριο και σε κάθε γενικά αρχή

για κάθε έννομη αυτού σχέση και αλληλογραφεί με κάθε Δημόσια αρχή. Τα κείμενα αυτά εκτελούνται από τον Αντιπρόεδρο σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματός του.

β. Υπογράφει μαζί με τον ελεγκτή του Διοικ. Συμβουλίου κάθε παραστατικό στοιχείο, σχετικά με τη διαχείριση και την τήρηση των βιβλίων διοίκησης και διαχείρισης του Σταθμού.

γ. Ασκεί τις αρμοδιότητες που προβλέπονται, τόσο από τον παρόντα κανονισμό, όσο και από άλλες ειδικότερες ρυθμίσεις.

3. Για την άσκηση ουσιαστικής εποπτείας του Σταθμού τα μέλη του Διοικ. Συμβουλίου είναι υποχρεωμένα να επισκέπτονται αυτόν τακτικά και εκ' περιτροπής κατά τις εργασίες ημέρες.

Τις σχετικές παράτησεις τους επι της λειτουργίας του Ιδρύματος τις σημειώνουν, είτε σαν ολομέλεια, είτε κάθε ένα ξεχωριστά, στο βιβλίο παρατηρήσεων μελών Δ.Σ. που τηρείται για το σκοπό αυτό.

Άρθρο 5

Εγγραφή παιδιών

1. Στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 3 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο, εφόσον αυτοί λειτουργεί Βρεφικό Τμήμα, και σε αντίθετη περίπτωση από 2 1/2 ετών.

Στους Κρατικούς Βρεφονηπιακούς Σταθμούς που χωρίζονται σε τρία τμήματα, γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 8 μηνών μέχρι 1 1/2 ετών στο πρώτο τμήμα, από 1 1/2 ετών μέχρι 3 ετών στο δεύτερο τμήμα και από 3 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο στο τρίτο τμήμα.

Στα Βρεφικά Τμήματα των Κρατικών Παιδικών Σταθμών που χωρίζονται σε δύο ομάδες γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 8 μηνών μέχρι 1 1/2 ετών στην πρώτη ομάδα, και από 1 1/2 ετών μέχρι 3 ετών στη δεύτερη ομάδα.

2. Τα παιδιά που εγγράφονται στους παραπάνω Σταθμούς, προέρχονται κατά κύριο λόγο από την περιοχή που εδρεύει ο Σταθμός, μη αποκλεισμένης όμως και της περιπτώσης εγγραφής και παιδιού που διαμένει σε άλλη περιοχή. Κι αυτό, είτε γιατί δεν λειτουργεί στην περιοχή

αυτή Σταθμός, ή λειτουργεί, αλλά δεν υπάρχει κενή θέση, είτε γιατί οι γονείς τους, εξυπηρετούνται καλύτερα από τον Σταθμό αυτό (βρίσκεται πολύ κοντά στην εργασία τους ή κατά την πορεία τους προς αυτήν).

3. Για την εγγραφή του παιδιού απαιτείται απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, η οποία λαμβάνεται μετά από έλεγχο των υποβληθέντων δικαιολογητικών και μετά από έγγραφη εισήγηση του Διευθυντή. Η εισήγηση αυτή στηρίζεται και σε έκθεση κοινωνικής έρευνας για την οικογενειακή κατάσταση του παιδιού, η οποία διενεργείται από το Διευθυντή ή από υπάλληλο των Κλάδων Βρεφονηπιοκομίας ή Νηπιαγωγών (Προσωρινός).

Σε περίπτωση που αυτός δεν μπορεί να μορφώσει γνώμη, μετά την προσωπική επαφή του με τους γονείς ή κηδεμόνες, η παραπάνω έρευνα διενεργείται από Κοινωνικό Λειτουργό της Διεύθυνσης ή του τμήματος Κοιν. Πρόνοιας της οικείας Νομαρχίας.

Δεν απαιτείται Κοιν. έρευνα για την έγγραφη παιδιού που η μητέρα που εργάζεται αποδεδειγμένα σε φορείς του Δημοσίου Τομέα, όπως αυτοί καθορίζονται στην παρ. 6 του άρθ. 1 του Ν. 1256/82 (Φ.Ε.Κ 65/Α/82).

4. Κατά την εγγραφή επιλέγονται τα παιδιά εργαζομένων γονέων και τα παιδιά οικονομικά αδυνάτων οικογενειών, προτιμωμένων εκείνων που έχουν ανάγκη φροντίδας από διάφορα κοινωνικά αίτια (όπως λχ. παιδιά ορφανά από δύο ή ένα γονέα, παιδιά αγάμων μητέρων, διαζευγμένων ή σε διάσταση γονέων, παιδιά που προέρχονται από γονείς με σωματική ή πνευματική αναπηρία, πολυτέκτων οικογενειών κλπ).

Σε περίπτωση που φιλοξενείται στο Σταθμό ένα παιδί οικογενείας, θα προτιμάται κατά την εγγραφή το δεύτερο ή άλλο παιδί της ίδιας οικογένειας χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η οικονομική της κατάσταση.

Οι αυτοτελώς απασχολούμενες μητέρες καθώς και οι αγρότισσες μητέρες θεωρούνται εργαζόμενες κατά την έννοια της παραγράφου αυτής.

5. Τα εγγραφόμενα παιδιά πρέπει να είναι σωματικά, πνευματικά, και ψυχικά υγιή καθώς και αρτιμελή, απαγορευομένης απολύτως της εγγραφής παιδιών που πάσχουν από μεταδοτικά νοσήματα. Παιδιά που πάσχουν από σωματικές, πνευματικές ή ψυχικές παθήσεις ή δεν είναι αρτιμελή, εγγράφονται στο Σταθμό εφόσον υπάρχει πιστοποίηση ειδικού γιγαντιού Κρατικού Νοσηλευτικού Ιδρύματος ή Ασφαλιστικού Οργάνου.

σμού ότι τούτο είναι ωφέλιμο για το παιδί και ότι δεν υπάρχει κίνδυνος να δημιουργήσει ιδιαίτερες δυσχέρειες στη λειτουργία του Σταθμού.

6. Η κατά τα ανωτέρω έγγραφη παραγματοποιείται, ύστερα από αίτηση των ενδιαφερομένων, το δεύτερο δεκαπενθήμερο του μηνός Ιουλίου και πάντως πριν από την έναρξη λειτουργίας του Σταθμού, αλλά και σε όλη τη διάρκεια του έτους όταν ζητείται η κάλυψη κενής θέσης ή θέσης που θα κενωθεί.

7. Όταν ο Σταθμός διακόψει τη λειτουργία του το μήνα Ιούλιο όπως τούτο ορίζεται στο άρθρο 11 του παρόντος Κανονισμού, το Διοικ. Συμβούλιο, μεταθέτει ανάλογα το χρόνο εγγραφής των παιδιών, όχι όμως πέρα της 3ης Αυγούστου.

8. Οι Σταθμοί εγγράφουν παιδιά πέρα από τη δυναμικότητά τους και μέχρι ποσοστού 20% επί αυτής, εφ' όσον υπάρχουν οι απαραίτητοι χώροι και υπηρετεί το προβλεπόμενο από το άρθρο 7 του Ν. 1431/84 προσωπικό.

9. Τα παιδιά του προσωπικού του Σταθμού γίνονται δεκτά καθ' υπέρβαση της οργανικής του δύναμης, ανεξαρτήτως ηλικίας, όχι όμως πέραν του δέκατος συμπληρωμένου.

Εφ' όσον υπάρχουν εξαιρετικοί λόγοι και χωρίς να παρακωλύεται η καλή λειτουργία του Σταθμού, δύναται το Δ.Σ. να αποφασίσει για την παραμονή των παιδιών του προσωπικού, μέχρι τη συμπλήρωση του 10ου έτους της ηλικίας τους. Η απόφαση αυτή εγκρίνεται από τον οικείο Νομάρχη.

Στις παραπάνω περιπτώσεις που έστω και ένα από τα παιδιά των υπαλλήλων μητέρων του Σταθμού είναι γραμμένα στη δύναμή του οι υπάλληλοι αυτοί δεν δικαιούνται του μειωμένου ωραρίου εργασίας, ως μητέρες.

Επίσης δεν δικαιούνται μειωμένου ωραρίου εργασίας, όσες από τις μητέρες υπαλλήλους του Σταθμού έχουν γράψει στη δύναμη άλλου Σταθμού από εκείνον που υπηρετούν, έστω και ένα από τα παιδιά τους, ενώ δεν υπήρχαν λόγοι αντικειμενικής δυσκολίας που να επέβαλαν την εγγραφή του στο Σταθμό αυτό και όχι στο Σταθμό που υπηρετούν.

Στις περιπτώσεις που για οποιονδήποτε λόγο δεν είναι κανένα παιδί γραμμένο στη δύναμη του Σταθμού που υπηρετούν ή είναι γραμμένο έστω και ένα από τα παιδιά τους στη δύναμη άλλου Σταθμού, για λό-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αποστολόπουλος Απ. Δρ. «Πληθυσμιακή Υγιεινή ΙΙ – Αγωγή Υγείας»
Τ.Ε.Ι. Πάτρας, 1996
2. Δουμάνη – Χρηστέα Μαριέλλα, «Η Ελληνίδα Μητέρα άλλοτε και σήμερα», εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα, 1989
3. Καλατζή – Αζίζη Α. – Ν. Παρίτσης, «Οικογένεια – Ψυχοκοινωνικές, ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις», Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής & Νευροψυχιατρικής του παιδιού, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1990
4. Κατάκη Χάρις, «Τρεις Ταυτότητες της Ελληνικής Οικογένειας», εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα, 1984
5. Μαντζιάφου – Κανελλοπούλου Μ. «Η κοινωνική απομόνωση της σύγχρονης οικογένειας», Αθήνα, 1986
6. Μαράτου – Αλιπράντη Λάουρα, «Η οικογένεια στην Αθήνα – Οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές», εκδόσεις Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1995
7. Μοντέζι Μαρία, «Οι ωδίνες, ο τοκετός, η λοχεία», εκδόσεις ΔΟΜΙΚΗ, Αθήνα, 1992
8. Μοντέζι Μαρία, «Οι πρώτοι δώδεκα μήνες ζωής», εκδόσεις ΔΟΜΙΚΗ, Αθήνα, 1992

9. Μουσούρου Λ.Μ., «Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας», εκδόσεις Κοινωνιολογική και Ανθρωπολογική βιβλιοθήκη – Gutenberg, Αθήνα, 1989
10. Μουσούρου Λ.Μ. «Οικογένεια & Παιδί στην Αθήνα – αποτελέσματα μιας εμπειρικής έρευνας», εκδόσεις ΕΣΤΙΑ, Αθήνα, 1985
11. Παρασκευόπουλος Ι., «Εξελικτική Ψυχολογία», 1^{ος} & 2^{ος} τόμος, Αθήνα, 1985
12. Πατεράκης Ιωάννης, «Ψάχνοντας με περιέργεια γιατί οι άνθρωποι κάνουν παιδιά», εκδόσεις ΔΩΡΙΚΟΣ, Αθήνα, 1988
13. Πλακά Ρέα, «Θα γίνω μητέρα – οι 9 μήνες της αναμονής», εκδόσεις Το παιδί μου κι εγώ, Αθήνα, 1998
14. Τσαούσης Δ.Γ. «Η κοινωνιολογία του ανθρώπου – Εισαγωγή στην κοινωνιολογία», εκδόσεις Κοινωνιολογική και Ανθρωπολογική βιβλιοθήκη - Gutenberg, Αθήνα, 1993
15. Τσιάντης Ι. «Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας», τεύχος Α', εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 1991
16. Τσίτουρα Στέλλα, «Φροντίδα για την οικογένεια», εκδόσεις Ελληνική Εταιρεία Κοινωνικής Παιδιατρικής και Προαγωγής της Υγείας, Αθήνα, 1996
17. Πάτερ Φιλόθεος Φάρος – Πάτερ Κοφίνας Σταύρος, «Γονείς και παιδιά», εκδόσεις ΑΚΡΙΤΑΣ, Αθήνα, 1986

18. Χουντουμάδη Αναστασία, «Παιδιά και γονείς στο ξεκίνημα μιας σχέσης», εκδόσεις Ελληνική Γράμματα, Αθήνα, 1996
19. Χουρδάκη Μαρία, «Οικογενειακή ψυχολογία», εκδόσεις Ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 1982

Ξένοι Σύγγραφείς

1. Ένγκελς Φρίντριχ, «Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους», εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1985
2. Eisenberg, Arline, Murkoff Heidi E. Hathaway Sandee, «Τι να περιμένεις όταν είσαι έγκυος», (μετάφραση Σαμπετάι Λεών Β.), εκδόσεις ΔΙΟΠΤΡΑ, Αθήνα, 198
3. Quardi Lyn Delli, M.S.W. & Kati Breckenridge Ph.D., (μετάφραση Πόπη Βλοντάκη), εκδόσεις ΚΟΝΙΔΑΡΗ, Αθήνα, 1981
4. Κράμερ Μπέρτραν, «Επάγγελμα Μωρό», (μετάφραση Μιχαέλη Μερώπη), εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 1992
5. Michel Andree, «Η κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου», (μετάφραση Λ. Μ. Μουσούρου), εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1987
6. Μέισν Κρίστοφερ – Φώκνερ Φράνκ, «Έγκυμοσύνη και γέννηση – χαρές και προβλήματα», (μετάφραση Ανδρέου Ιωάννης), εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα, 1981

7. Napier Augustus Y, Ph.D., «Το ζευγάρι – ο εύθραυστος δεσμός», (μετάφραση Ήβη Ρόκου), εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997
8. Ross D. Parke, «Ο πατέρας», (μετάφραση Άννα Καλεσίδου), εκδόσεις Κουτσουμπός, Αθήνα, 1987
9. Satir Virginia, «Πλάθοντας ανθρώπους», (μετάφραση Στυλιανούδη Α. – Νίκας Α.), εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα, 1989
10. Skynner Robin – Cleese Johny, «Οικογένεια – η σύγχρονη οδύσσεια», (μετάφραση Σεϊτανίδη Μαίρη), εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα, 1987
11. Δρ. Σποκ Μπέντζαμιν, «Το παιδί και η φροντίδα του», (μετάφραση Αϊδίνης Α.), εκδόσεις ΚΑΚΤΟΣ, Αθήνα, 1987
12. Χουέλαν Ελίζαμπεθ, «Βασικός Οδηγός Εγκυμοσύνης», (μετάφραση Κατερίνα Χατζή), εκδόσεις ΔΩΡΙΚΟΣ, Αθήνα, 1988

ΛΕΞΙΚΑ – ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ

1. Ιωαννίδης Κώστας, «Λεξικό της Γλώσσας μας», εκδοτικός οργανισμός ΑΙΓΑΙΟ, Αθήνα, 1985
2. «Λεξικό κοινωνικών επιστημών», εκδόσεις Χάρη Πάτση, Αθήνα, 1969
3. «Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό», τόμοι 3-5-6, εκδόσεις ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1991
4. Εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ, τόμοι 4-5-15, εκδόσεις ΔΟΜΗ, Αθήνα, 1989

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. «Ιατρική», τόμος 31, τεύχος 3^ο, άρθρο του Τσιάντη Ι. «Ο ρόλος του πατέρα στην εξέλιξη του παιδιού»

